

Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

© Slavistický ústav Jána Stanislava SAV

© Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

Editor:

prof. ThLic. Róbert Lapko, Th.D., PhD.

Na preklade a príprave publikácie spolupracovali:

Dr. Juraj Feník, S.T.D., doc. ThDr. Ing. SSLic. Jozef Jančovič, PhD.,
prof. ThLic. Róbert Lapko, Th.D., PhD., ThDr. SSLic. Jaroslav Rindoš, PhD.,
prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc.

Recenzenti:

doc. Mgr. Erika Brodňanská, PhD., prof. ThDr. Pavol Farkaš, PhD.,
PaedDr. Matej Považaj, CSc.

Technická redakcia a spracovanie textu:

Martin Žeňuch

Publikácia patrí k výsledkom riešenia projektu APVV-16-0514

Terminologické diskurzy a špecifiká biblických jazykov

vzhľadom na preklady Biblie do slovenčiny

Zodpovedný riešiteľ: prof. ThLic. Róbert Lapko, Th.D., PhD.

Pre Slavistický ústav Jána Stanislava SAV

a Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

vydalo (v e-book formáte) vydavateľstvo POSTOJ MEDIA, s. r. o.

Elektronická verzia

ISBN 978-80-89994-33-5

EAN 9788089994335

Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied
Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

Lukášovo evanjelium

Nový preklad a krátky komentár

KONZERVATÍVNY
**DENNÍK
POSTOJ**

Bratislava 2020

Obsah

PREDSLOV	9
LUKÁŠ 1	11
Preklad	11
Poznámky	14
Intertextové prepojenia	20
LUKÁŠ 2	23
Preklad	23
Poznámky	25
Intertextové prepojenia	27
LUKÁŠ 3	29
Preklad	29
Poznámky	31
Intertextové prepojenia	33
LUKÁŠ 4	35
Preklad	35
Poznámky	37
Intertextové prepojenia	40
LUKÁŠ 5	42
Preklad	42
Poznámky	44
Intertextové prepojenia	46
LUKÁŠ 6	47
Preklad	47
Poznámky	49
Intertextové prepojenia	50
LUKÁŠ 7	52
Preklad	52
Poznámky	54
Intertextové prepojenia	55
LUKÁŠ 8	57
Preklad	57
Poznámky	60
Intertextové prepojenia	62
LUKÁŠ 9	63
Preklad	63
Poznámky	66
Intertextové prepojenia	69

LUKÁŠ 10.....	71
Preklad	71
Poznámky	73
Intertextové prepojenia	77
LUKÁŠ 11	79
Preklad	79
Poznámky	81
Intertextové prepojenia	83
LUKÁŠ 12.....	85
Preklad	85
Poznámky	88
Intertextové prepojenia	90
LUKÁŠ 13.....	92
Preklad	92
Poznámky	94
Intertextové prepojenia	95
LUKÁŠ 14.....	96
Preklad	96
Poznámky	98
Intertextové prepojenia	100
LUKÁŠ 15.....	101
Preklad	101
Poznámky	103
Intertextové prepojenia	105
LUKÁŠ 16.....	106
Preklad	106
Poznámky	108
Intertextové prepojenia	110
LUKÁŠ 17.....	111
Preklad	111
Poznámky	113
Intertextové prepojenia	114
LUKÁŠ 18.....	115
Preklad	115
Poznámky	117
Intertextové prepojenia	118
LUKÁŠ 19.....	119
Preklad	119
Poznámky	121
Intertextové prepojenia	123

LUKÁŠ 20.....	125
Preklad	125
Poznámky	127
Intertextové prepojenia	129
LUKÁŠ 21	131
Preklad	131
Poznámky	133
Intertextové prepojenia	136
LUKÁŠ 22.....	138
Preklad	138
Poznámky	141
Intertextové prepojenia	146
LUKÁŠ 23.....	149
Preklad	149
Poznámky	151
Intertextové prepojenia	155
LUKÁŠ 24.....	157
Preklad	157
Poznámky	159
Intertextové prepojenia	164
Konzultovaná literatúra.....	166

Predslov

Rok 2020 si budeme pamätať ako „prvý rok prekrytých úst“ pre pandémiu ochorenia COVID-19 spôsobeného koronavírusom. Katolícka cirkev na Slovensku podobne ako v iných krajinách ho vyhlásila za Rok Božieho Slova. Za motto tohto roka by sa mohol považovať aj citát z Lukášovho evanjelia „Azda nám nehorelo srdce, keď sa s nami cestou rozprával a vykladal nám Písma“ (Lk 24,32), keďže jeho cieľom bolo znovuobjavenie radosti z Pánovho slova – jeho nevyčerpatelného bohatstva, keď Biblia už nie je súčasťou našej spoločnosti, tak ako bývala v minulosti.

Porúkaný nový preklad Lukášovho evanjelia môže byť nápomocný azda „pozornejšiemu a obšťastňujúcemu načúvaniu z Biblie, a to nielen v čase prekrytých úst“. Nový preklad chce byť aj výzvou na znovuobjavenie Biblie i pozitívnych hodnôt pochádzajúcich zo Svätého písma ako určujúceho prameňa v kontexte slovenskej a európskej civilizácie, tradície, kultúrnych prejavov, spoločenských noriem, ktoré umožňujú vytvárať a realizovať vzťahy medzi jazykmi, etnikami, kultúrami a konfesiami.

Nový preklad Lukášovho evanjelia zahŕňa výsledky bádania vedcov a odborníkov z oblasti biblistiky, filológie, teológie, kulturológie a histórie, ktoré majú interdisciplinárny a nadkonfesionálny rozmer a presah so snahou o rozvíjanie cyrilo-metodského duchovného dedičstva (preambula ústavy SR).

Ide v ňom o pokračovanie začatej práce na projekte nového prekladu kníh Nového zákona. Pred rokom bolo publikované *Jánovo evanjelium. Nový preklad a krátky komentár* (VEDA, 2019). Preklad Lukášovho evanjelia sa realizuje v rámci riešenia finálnej fázy projektu APVV-06-0514 Terminologické diskurzy a špecifiká biblických jazykov vzhľadom na preklady Biblie do slovenčiny v Slavistickom ústave Jána Stanislava SAV. Súčasťou výstupu riešenia tohto projektu tento rok je aj vydanie Kalvínskeho žaltára (1752). Na tvorbe prekladu Lukášovho evanjelia sa podieľa aj Centrum pre štúdium biblického a blízko-východného sveta v Košiciach. K tímu prekladateľov a odborníkov pri tvorbe tohto prekladu sa svojimi cennými radami a recenzovaním pridal PaedDr. Matej Považaj, CSc., redaktor Pravidiel slovenského pravopisu (4. vydania).

Publikácia je zostavená tak, že prvou časťou každej kapitoly je preklad rekonštruovanej gréckej pôvodiny Lukášovho evanjelia (podľa verzie Nestle-Aland 28). Zdôvodnenie prekladateľských riešení v snahe o formálnu ekvivalenciu a krátky komentár sú predstavené v druhej časti. Tretiu časť každej kapitoly predstavujú intertextové biblické prepojenia. Autorský kolektív sa pri práci opieral predovšetkým o najnovšie výsledky vedeckého bádania. Patria medzi ne komentáre so zameraním na exegetické, teologické a filologické aspekty. Na tomto mieste je vhodné vyzdvihnúť a uznať niektoré z nich, pretože

svojou odbornou kvalitou predstavovali mimoriadne cenné pramene pri práci na tomto preklade. Tak ako pri predchádzajúcom preklade Jánovho evanjelia sme sa okrem štandardných cudzojazyčných slovníkov a gramatík opierali o grécko-slovenský slovník Heleny Panczovej (*Grécko-slovenský slovník: Od Homéra po kresťanských autorov* [2012]). Pri riešení prekladových nejasností v prvých dvoch kapitolách Lukáša nám poslužil Richard J. Dillon (*The Hymns of Saint Luke: Lyricism and Narrative Strategy in Luke 1–2* [2013]), čo je najprecíznejšia a najdetailnejšia monografia k Lk 1–2 v súčasnosti. Vďaka svojej mimoriadnej lingvistickej a exegetickej dôslednosti a vyváženosti sa nám spoľahlivým sprievodcom stal aj komentár k Lukášovmu evanjeliu v nemeckom jazyku od Michaela Woltera (*Das Lukasevangelium* [2008]).

Prekladatelia sa aj v prípade nového prekladu Lukášovho evanjelia snažili o dôsledné a zrozumiteľné vyjadrenie zmyslu textu s citlivou pozornosťou k vedľajším významom a k opatrnému výberu slov, rešpektujúc moderné trendy slovenského jazyka. S rovnakou nádejou, pokorou i vďačnosťou za prípadné pripomienky k novému prekladu, ako v prípade nového prekladu Jánovho evanjelia, prekladatelia predkladajú čitateľom nový preklad Lukášovho evanjelia, aby prispel k renesancii záujmu o Bibliu a pomohol porozumieť jej posolstvu.

Lukáš 1

Preklad

¹ Keďže sa už mnohí podujali zostaviť rozprávanie o udalostiach, ktoré sa medzi nami naplnili,^a ² ako nám ich odovzdali tí, čo boli od začiatku očitými svedkami a stali sa služobníkmi slova,^b ³ rozhodol som sa aj ja, vznešený Teofil,^c keď som všetko od začiatku dôkladne prešiel, že ti to poporiadku napíšem,⁴ aby si poznal spoľahlivosť slov, o ktorých ťa poučili.

⁵ Za čias judského kráľa Herodesa žil istý kňaz menom Zachariáš z Abiášovej kňazskej triedy. Jeho manželka pochádzala z Áronových dcér a volala sa Alžbeta.^d ⁶ Obaja boli spravodliví pred Bohom; bezúhonne žili podľa všetkých Pánových prikázaní a ustanovení.^e ⁷ Nemali však dieťa, lebo Alžbeta bola neplodná a obaja boli v pokročilom veku.^f ⁸ Raz keď Zachariáš konal kňazskú službu pred Bohom, v poradí určenom pre jeho triedu,⁹ podľa zvyku kňazského úradu, lósom mu pripadlo, aby priniesol kadidlovú obeť,^g a tak vošiel do Pánovho chrámu.¹⁰ V čase kadidlovej obety sa vonku modlil veľký zástup ľudu.^h ¹¹ Tu sa mu zjavil anjel Pána; stál na pravej strane kadidlového oltára.ⁱ ¹² Keď ho Zachariáš videl, znepokojil sa i doľahol naňho strach.^j ¹³ Anjel mu však povedal: „Neboj sa, Zachariáš, lebo tvoja prosba bola vypočutá. Tvoja manželka Alžbeta ti porodí syna a daš mu meno Ján.^k ¹⁴ Budeš sa radovať a jašať a mnohí sa zaradujú z jeho narodenia.¹⁵ Bude totiž veľký pred Pánom. Víno a opojný nápoj piť nebude a už od počatia v lone matky bude naplnený Duchom Svätým.^m ¹⁶ Mnohých synov Izraela obráti k Pánovi, ich Bohu.¹⁷ Sám pôjde pred ním s Eliášovým duchom a mocou, aby obrátil srdcia otcov k deťom a neposlušných k múdrosti spravodlivých, aby pripravil Pánovi dokonalý ľud.“ⁿ ¹⁸ Zachariáš povedal anjelovi: „Podľa čoho to poznám? Veď ja som starec a moja manželka je v pokročilom veku.“^o ¹⁹ Anjel mu odpovedal: „Ja som Gabriel. Stojím pred Bohom a bol som poslaný hovoriť s tebou a ohlásiť ti túto radostnú zvesť.^p ²⁰ A hľa, onemieš a nebudeš môcť hovoriť až do dňa, keď sa to stane, pretože si neuveril mojím slovám, ktoré sa splnia vo svojom čase.“²¹ Ľud čakal na Zachariáša a čudoval sa, že sa zdržiava v chráme.²² Keď však vyšiel, nemohol k nim prehovoriť; a pochopili, že mal v chráme videnie. On im niečo naznačoval a zostal nemý.²³ Len čo sa naplnili dni jeho služby, vrátil domov.²⁴ Po tých dňoch jeho manželka Alžbeta počala^q a päť mesiacov sa ukrývala a vavela:²⁵ „Toto mi urobil Pán v dňoch, keď milostivo zhliadol, aby ma zbavil hanby pred ľuďmi.“^r

²⁶ V šiestom mesiaci poslal Boh anjela Gabriela do galilejského mesta, ktoré sa volá Nazaret,^s ²⁷ k panne vydatej za muža z Dávidovho domu, menom Jozef. A meno panny bolo Mária.^t ²⁸ Anjel vošiel k nej a povedal: „Buď pozdrave-

ná, obdarená milosťou, Pán je s tebou.^{“u 29} Ona však bola z jeho reči zmätená^v a uvažovala, čo ten pozdrav znamená.³⁰ Anjel jej povedal: „Neboj sa, Mária, veď si našla milosť u Boha.^{w 31} Hľa, počneš a porodíš syna a dáš mu meno Ježiš.^{x 32} On bude veľký a bude sa volať Synom Najvyššieho. Pán Boh mu dá trón jeho otca Dávida,^{y 33} naveky bude kraľovať nad Jakubovým domom a jeho kráľovstvu nebude konca.“³⁴ Tu Mária povedala anjelovi: „Ako sa to stane, keď muža nepoznám?“^{z 35} Anjel jej odpovedal: „Duch Svätý na teba zostúpi a moc Najvyššieho ťa zatieni. Preto aj dieťa, čo sa má narodiť, bude sa volať sväté – bude to Boží Syn.“^{a 36} Pozri, aj tvoja príbuzná Alžbeta počala syna v starobe^b a tá, ktorú volali neplodná, je už v šiestom mesiaci,³⁷ lebo Bohu nič nie je nemožné.“^c³⁸ A Mária povedala: „Hľa, služobnica Pána, nech sa mi stane podľa tvojho slova.“^d Anjel potom od nej odišiel.

³⁹ V tých dňoch sa Mária vydala na cestu a ponáhľala sa do istého judského mesta v hornatom kraji.⁴⁰ Vošla do Zachariášovho domu a pozdravila Alžbetu.⁴¹ Keď Alžbeta začula Máriin pozdrav, dieťa v jej lone poskočilo a Alžbetu naplnil Duch Svätý.^{e 42} A hlasno zvolala : „Si najviac požehnaná medzi ženami a požehnaný je plod tvojho lona.“^{f 43} Ako sa mi to stalo, že matka môjho Pána prišla ku mne?^{g 44} Hľa, keď zaznel tvoj pozdrav v mojich ušiach, jasotom poskočilo dieťa v mojom lone.⁴⁵ A blahoslavená je tá, ktorá uverila, že sa splní, čo jej povedal Pán.“^h

⁴⁶ Mária prehovorila: ⁱ „Velebí moja duša Pána^{j 47} a môj duch jasá v Bohu, mojom Spasiteľovi,⁴⁸ lebo zhladal na poníženosť svojej služobnice. Hľa, od tejto chvíle ma budú blahoslaviť všetky pokolenia,^{k 49} lebo veľké veci mi urobil ten, ktorý je mocný, a sväté je jeho meno^{l 50} a jeho milosrdenstvo z pokolenia na pokolenie s tými, čo sa ho boja.“^{m 51} Ukázal silu svojím ramenom, rozohnal tých, čo v srdci pyšne zmýšľajú.^{n 52} Mocnárov zosadil z trónov a povýšil ponížených.^{o 53} Hladných nakrmil dobrotami a bohatých prepustil naprázdno.^{p 54} Ujal sa Izraela, svojho služobníka a tak pamätal na milosrdenstvo,⁵⁵ ako sľúbil našim otcom: Abrahámovi a jeho potomstvu naveky.“^{r 56} Mária zostala pri Alžbete asi tri mesiace a potom sa vrátila domov.

⁵⁷ Alžbete sa naplnil čas pôrodu a porodila syna.⁵⁸ Keď jej susedia a príbuzní počuli, že Pán jej prejavil veľké milosrdenstvo, radovali sa s ňou.^{s 59} Na ôsmy deň prišli dieťa obrezať^t a chceli ho nazvať menom Zachariáš po jeho otcovi.⁶⁰ Ale jeho matka povedala: „Nie, bude sa volať Ján.“^{u 61} I vraveli jej: „V tvojom príbuzenstve sa nikto tak nevolá.“⁶² Jeho otcovi sa pokúšali naznačiť, ako by ho chcel nazvať on.⁶³ Vypýtal si tabuľku a napísal: „Ján je jeho meno.“ A všetci sa čudovali.⁶⁴ Vtom sa mu otvorili ústa a jazyk a hovoril i velebil Boha.^v⁶⁵ Všetkých susedov sa zmocnil strach a po celom judskom hornatom kraji sa hovorilo o všetkých týchto udalostiach.⁶⁶ Všetci, čo to počuli, vstúpili si to do srdca^w a vraveli: „Čím len bude toto dieťa?“ A naozaj Pánova ruka bola s ním.

⁶⁷ Jeho otca Zachariáša naplnil Duch Svätý a takto prorokoval: ⁶⁸ „Nech je požehnaný Pán, Boh Izraela, lebo navštívil svoj ľud a priniesol mu vykúpenie^x ⁶⁹ a vyzdvihol nám silu spásy v dome Dávida, svojho služobníka,^y ⁷⁰ ako odpradáva hovoril ústami svojich svätých prorokov.^z ⁷¹ Spasil nás od našich nepriateľov a z rúk všetkých, čo nás nenávidia.^a ⁷² A tak preukázal milosrdenstvo našim otcom a pamätal na svoju svätú zmluvu,^b ⁷³ na prisahu, ktorú urobil nášmu otcovi Abrahámovi.^c Dožičil nám, ⁷⁴ vyslobodeným z rúk nepriateľov, aby sme mu mohli bez strachu slúžiť⁷⁵ vo svätosti a spravodlivosti pred jeho tvárou po všetky dni nášho života. ⁷⁶ Aj ty, dieťa moje, budeš sa volať prorokom Najvyššieho, keď pôjdeš pred Pánom, pripravíš mu cesty,^d ⁷⁷ a daruješ jeho ľudu poznanie o spásе. Tá spočíva v odpustení ich hriechov^e ⁷⁸ vďaka milosrdnému zľutovaniu nášho Boha. Tak nás navštívi ten, čo vychádza z výsosti,^f ⁷⁹ aby zažiaril tým, čo sedia v tme i v tieni smrti,^g a upriamil naše kroky na cestu pokoja.“ ⁸⁰ Chlapec rástol a mocnel na duchu a žil na pustých miestach až do dňa, keď vystúpil pred Izrael.^h

Poznámky

1,1–2,52

Pri nasledujúcich poznámkach k novému prekladu Lukášovho evanjelia sa nepostupuje uvedením všeobecnej charakteristiky každej perikopy a následnými poznámkami, ale iba charakteristikou širších Lukášových sekcií a poznámkami. V tomto diele je prijatý jeden zo všeobecne uznávaných modelov štruktúry Lukášovho evanjelia, ktorý rozdeľuje toto evanjelium na niekoľko sekcií. Ku každej z týchto sekcií je uvedená jej všeobecná charakteristika. Lukášovo evanjelium sa začína opisom narodenia a detstva Jána Krstiteľa a Ježiša (1,1–2,52), čo predstavuje jeho prvú sekciu. Druhou sekciou je príprava na Ježišovu verejnú činnosť (3,1–4,13). Ježišovo pôsobenie v Galilei predstavuje tretiu sekciu (4,14–9,50). Nasleduje štvrtá sekcia v podobe cesty do Jeruzalema (9,51–19,27). Za piatu sekciu možno považovať verejné vystupovanie a smrť v Jeruzaleme (19,28–23,56). Evanjelium završuje šiesta sekcia (24,1–52), ktorou je jeho vzkriesenie, stretnutia s učeníkmi a nanebovzatie.

Lukášovo evanjelium sa začína predslovom, v ktorom autor predstavuje charakter, kompozičný postup, účel a predchodcov svojho diela, pričom Lukáš imituje úvody kníh známych z helenistickej historiografie. Obsah predslovu je pomerne všeobecný a napr. slovo „Ježiš“ sa v ňom ani nevyskytuje. Lukáš priznáva, že jeho dielo nie je prvým pokusom napísať rozprávanie o Ježišom účinkovaní.

Po predslove sa vlastný dej evanjelia začína rozprávaním o zvestovaní Jánovho a Ježišovho narodenia, o ich narodení a detstve, pričom pomocou kompozičného postupu σύγκρισις („porovnania“) Lukáš strieda epizódy súvisiace s Ježišom so stat'ami o Jánovi Krstiteľovi. V týchto úvodných kapitolách Lukáš ukazuje, že narodenie Ježiša je pokračovaním histórie Izraela a naplnením mesiášskych prísľubov, a viaceré príbehy a výpovede pripomínajú texty zo SZ – napr. Zachariáš a Alžbeta evokujú Abraháma a Sárú. Túto sekciu evanjelia charakterizujú viaceré hymnické chválospevy, ktorými jednotliví protagonisti reagujú na Božie konanie v ich osobnej histórii a zároveň toto konanie interpretujú. Vo viacerých epizódach sa objavujú anjeli ako Boží poslovovia a interpreti Božích zámerov. Je pravdepodobné, že Lukáš pri kompozícii prvých dvoch kapitol použil už existujúce rozprávanie o narodení Jána Krstiteľa, ktoré bolo v obehu medzi nasledovníkmi Jána Krstiteľa. Prvé dve kapitoly vykresľujú začiatkový profil Ježiša ako Mesiáša a Syna Boha, ktorý má zasadiť na Dávidov trón a ktorý narazí aj na odpor zo strany Židov. Tento portrét sa potom rozvíja vo zvyšku evanjelia. Silne viditeľnou postavou je tu aj Ježišova matka, ktorá vystupuje vo všetkých epizódach súvisiacich s Ježišom.

1,1

Na označenie diela svojich predchodcov a analogicky aj svojho projektu Lukáš používa slovo διήγησις. Termín síce v antike neoznačoval špecifický literárny žáner, no používal sa v zmysle rozprávania o rozličných veciach (napr. o histórii [Jozef Flávius: Ant 20,157] alebo bájkach). Slovo označuje dielo, ktoré je súvislým, postupným detailným predstavením istých udalostí (a nie bezcieľným poukladaním jednotlivých scén). Hoci preklad slova διήγησις v zmysle „správa, opis, príbeh“ by bol prípustný, minimálne dva dôvody podporujú variant „rozprávanie“. Po prvé, vo v. 3 Lukáš uvádza, že sa rozhodol napísať svoje dielo καθεξής („poporiadku, zaradom“), čo evokuje súvislé lineárne rozprávanie, ktoré má istý začiatok, priebeh a vyvrcholenie. Po druhé, vo zvyšku svojho dvojdiela (Lk 8,39; 9,10; Sk 8,33; 9,27; 12,17) Lukáš používa aj príbuzné sloveso διηγέομαι v zmysle „rozprávať, porozprávať, vyrozprávať“, čo podporuje navrhovaný preklad „rozprávanie“ v 1,1.

1,2

Tak Lukášov spis, ako aj diela jeho predchodcov sú založené na tradíciách, ktoré im odovzdali (παρέδοσαν) očití svedkovia Ježišovej činnosti, ktorí sa po jeho vzkriesení stali jeho hlásateľmi. Lukáš tak nepatrí medzi očitých svedkov.

1,3

Dielo je venované Teofilovi. Možno šlo o váženú a vyššie postavenú osobu v Antiochii, kde Lukáš pravdepodobne evanjelium napísal. Bližšie detaily o Teofilovi Lukáš neprezrádza.

Sloveso παρακολουθέω + D má význam „nasledovať, pridržiavať sa, opierať sa o niečo, prechádzať, zblízka sledovať“.

1,5

Lukáš vsádza udalosti, ktoré sa na začiatku svojho diela chystá vyrozprávať, do obdobia vlády Herodesa Veľkého, kráľa nad Judskom v rokoch 37 – 4 BC. Pod Judskom má Lukáš pravdepodobne na mysli širšie územie vrátane Samárie, Galiley a Perey – územia obývané Židmi. Zachariáš patril do ôsmej, Abiášovej, kňazskej triedy podľa rozdelenia kňazov v 1 Krn 24,7-18.

1,7

Alžbetina neplodnosť pripomína situáciu viacerých SZ žien (Sáry v Gn 11,30; 16,1; Rebeky v Gn 25,21; Ráchel v Gn 29,31; 30,1; manželky Manueho v Sdc 13,2; Anny v 1 Sam 1,2).

1,9

Pod kadidlovou obetou sa myslí tzv. obeta Tamid (porov. Num 28,10–29,38; Neh 10,34) – každodenná ranná a popoludňajšia obeta dvoch baránkov na vnútornom oltári vo svätyni Jeruzalemského chrámu, ktorá bola oponou oddelená od svätyně svätých.

1,11

Anjelovo zjavenie sa na pravej strane oltára môže naznačovať jeho mimoriadnu hodnotu Božieho posla.

1,15

Veta o Jánovom naplnení Duchom od počatia v lone matky pripomína dva SZ motívy: obdarenie postáv blízkych Bohu Božím Duchom (napr. Gen 41,38; Num 11,17; Sdc 3,10; 1 Sam 16,13) a povolanie proroka už v lone matky (Iz 44,2.24; Jer 1,5). Jánova výnimočnosť spočíva v kombinácii týchto dvoch línií – Ján bude už od počatia v lone naplnený Duchom. Pri preklade je v poslednej časti vety (ἐτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ) doplnené slovo „počatie“ pre lepšiu zrozumiteľnosť: „už od počatia v lone matky“.

1,17

Ján je vykreslený ako reprezentant Eliáša, ktorý prichádza obrátiť Izrael k Bohu pred Pánovým príchodom.

1,19

Gabriel je v židovskej angelológii jeden zo štyroch hlavných anjelov.

1,22

Anjelove slová o Zachariášovom mlčaní sa ihneď naplňajú a Zachariáš nie je schopný udeliť ľudu predpísané Áronovské požehnanie, iba gestikulovať. Na vyjadrenie tejto gestikulácie Lukáš používa sloveso διανεύω („naznačovať posunkami“), ktorým sa zvyčajne opisoval spôsob komunikácie ľudí, ktorí nemohli alebo nechceli hovoriť.

1,24

Počatie Jána sa stalo prirodzeným spôsobom – po návrate Zachariáša z Jeruzalema domov. Alžbetino skrývanie sa počas prvých piatich mesiacov tehotenstva, vyjadrené zvratnou vetou περιέκρυβεν ἑαυτήν („skrývala sa“), malo pravdepodobne podobu zahaľovania sa pomocou vhodného oblečenia, ktoré bolo schopné zakryť rastúci plod.

1,27

Máriin životný stav opisuje väzba ἐμνηστευμένην ἄνδρί, ktorá pri doslovnom preklade znie „zasnúbenej mužovi“. V židovskom práve boli zasnuby vlastne prvou fázou manželstva – zasnúbení už boli manželmi, len spolu nebývali. Preklad sa prikláňa k výstižnejšej a silnejšej variante „vydatej za muža“, čím sa vyjadruje, že Mária bola podľa židovského práva de facto Jozefovou manželkou, hoci s ním ešte nebývala. O Máriinom pôvode Lukáš neprezrádza nič.

1,28

Doslovný preklad pozdravu χαῖρε by bol „raduj sa“, ale pre použitie rovnakého pozdravu na miestach ako Mk 15,18; Mt 26,49; 27,29 je logickejšie ponechať neutrálnejšiu formuláciu „bude pozdravená“. Mária je oslovená participiôm κεχαριτωμένη („omilostená, obdarená milosťou“), ktorého tvar perfekta vyjadruje Božie konanie vykonané v minulosti a stále platné aj v prítomnosti. Výraz poukazuje na Božie vyvolenie (omilostenie) Márie, aby sa stala matkou Mesiáša.

1,33

Veta o večnom kraľovaní oznamovaného Mesiáša je sklbením dvoch SZ motívov: večného trvania Dávidovej dynastie (napr. 2 Sam 7,13.16) a časovej neohraničenosti Božej vlády (napr. Mich 4,7; Dan 2,44). Ježišovo zasadnutie na Dávidov trón sa v Lukášovej perspektíve udeje pri jeho povýšení po pravici Otca po vzkriesení (porov. Lk 22,69; 23,42; 24,26; Sk 2,30-35).

1,34

Výpoveď „nepoznať muža“ (ἄνδρα οὐ γινώσκω) je biblickým eufemizmom pre sexuálny styk vychádzajúcim zo spojenia „poznať muža“ (porov. Gn 19,8; Sdc 11,39; 21,12). Mária touto výpoveďou poukazuje na svoje panenstvo – hoci je už vydatá za Jozefa, ešte s ním nevstúpila do pohlavného spoluzitia.

1,35

V poslednej vete je spodstatnené participium τὸ γεννώμενον („[dieťa], čo sa má narodiť“) subjekt a ἅγιον κληθήσεται („bude sa volať sväté“) predikát. Spojenie „Boží Syn“ (υἱὸς θεοῦ) stojí v apozícii k adjektívu „sväté“ a tým ho bližšie definuje. Ten, ktorý sa počne vďaka pôsobeniu Ducha Svätého, bude mať podiel na jeho svätosti a zároveň tak bude Synom Boha.

1,42

Väzba prídavného mena (tu pasívneho participia) v pozitíve (εὐλογημένη), po ktorom nasleduje ἐν + D, nahrádza superlatív, čoho výsledkom je preklad „najpožehnanejšia = najviac požehnaná (medzi ženami)“. Touto formuláciou je vyzdvihnutý Máriin jedinečný status, lebo len ona dostala od Boha výsadu byť matkou jeho Syna.

1,49

Spojenie „veľké veci“ (μεγάλα) poukazuje na vyvolenie Márie za matku Mesiáša, o ktorom hovoril anjel pri zvestovaní.

1,54

Infinitívna väzba μνησθῆναι ἐλέους má funkciu gerundia alebo vysvetľujúcu funkciu: uvádza okolnosť alebo dôvod pre hlavnú akciu vyjadrenú v prvej polovici verša. V preklade sa používa formulácia „a tak pamätal na svoje milosrdenstvo“. Doslovný preklad by znel „ujal sa Izraela, svojho služobníka, pamätajúc na svoje milosrdenstvo“. Boh sa preto ujal svojho ľudu, lebo pamätá na svoje milosrdenstvo – svoju vernosť, ktorou sa v minulosti zaviazal praotcom, že bude ich Bohom.

1,69

Doslovný preklad vety ἡγειρεν κέρασ σωτηρίας ἡμῖν by znel „vyzdvihol nám roh spásy“. Keďže slovo „roh“ je metaforou pre silu, moc, preklad sa prikláňa k zrozumiteľnejšiemu variantu „vzbudil nám silu spásy“, ktorého zmyslom je poukázať na Mesiáša ako mocnú postavu, ktorá prináša spásu.

1,71

Verše 69-70 sú pravdepodobne Lukášovým dodatkom k pôvodnému textu hymnusu, čo pomáha identifikovať osobitný akuzatív σωτηρίαν na začiatku v. 71 ako apozíciu – vysvetľujúcu frázu/prístavok – k akuzatívu λύτρωσιν na konci v. 68 (ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ... σωτηρίαν). Verš 71 – po dodatku vo v. 69-70 – tak pokračuje v myšlienke v. 68. Preklad preto navrhuje formuláciu „spasil“ pre akuzatív σωτηρίαν, čím sa vytvára paralela k vete „priniesol vykúpenie“ v závere v. 68: „v. 68: a priniesol mu vykúpenie; [vv. 69-70] v. 71: spasil nás“.

1,72-73

Trojica infinitívov ποιῆσαι, μνησθῆναι, τοῦ δοῦναι je pokračovaním série určitých slovies z predchádzajúcich veršov, čo je Lukášova imitácia hebrejského štýlu, ktorý príležitostne zoraďuje určité slovesá s neurčitkami. Uvedené in-

finitívy vyjadrujú cieľ alebo výsledok Božieho konania a prekladajú sa určitými slovesami spôsobom „a tak preukázal“, „pamätal“, „dožičil“.

1,76

Spojka καί na začiatku verša má význam „aj“ a vyjadruje, že aj Ján je započítaný medzi prorokov, o ktorých sa Lukáš zmienil vo v. 70.

1,77

Datívna predložková väzba ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν („v odpustení ich hriechov“) modifikuje podstatné meno σωτηρίας („o spásu“), pričom definuje, z čoho pozostáva spása, o ktorej Ján ľuď poučí. Preklad túto časť hymnusu formuluje takto: „poznanie o spásu. Tá spočíva v odpustení ich hriechov“.

1,78

Akuzatívne spojenie διὰ σπλάγχνα ἐλέους udáva dôvod, ktorý umožňuje odpustenie hriechov spomenuté v predchádzajúcom verši – milosrdné zľutovanie (Boha). Pri genitíve σπλάγχνα ἐλέους ide o tzv. genitív kvality, pri ktorom podstatné meno v genitíve zastupuje adjektívum. Výsledkom je preklad „milosrdné zľutovanie“. Podstatné meno σπλάγχνα (dosl. „útroby, vnútro, vnútornosti“) je biblickou metaforou pre súcit, zľutovanie, náklonnosť, cit.

Vzťahné zámeno οἷς v datívnom spojení ἐν οἷς sa vzťahuje na predchádzajúce podst. meno σπλάγχνα a udáva spôsob, akým sa Božie milosrdné zľutovanie dostane k ľuďom – cez návštevu Vychádzajúceho z výsosti. Doslovný preklad tejto časti hymnusu by znel „vdďaka milosrdnému zľutovaniu nášho Boha, ktorým nás navštívi vychádzajúci z výsosti“. Uhladenejší preklad je tento: „vdďaka milosrdnému zľutovaniu nášho Boha. Tak nás navštívi ten, čo vychádza z výsosti.“ Mesiáš je tu metonymicky označený výrazom ἀνατολή („východ, úsvit, vychádzajúce slnko“), čo evokuje východ slnka alebo hviezd. Hoci sa v SZ tento výraz používa aj ako mesiášsky titul v zmysle „výhonok“ (Zach 3,8; 6,12), luminárna funkcia, ktorá je tejto osobe pripísaná vo v. 79, nedovoľuje na tomto mieste prekladať ἀνατολή ako „výhonok“.

Intertextové prepojenia

- a. [1,1]
4,21; 9,31; 24,44
- b. [1,2]
24,48; Jn 15,27; Sk 1,8.21-22; 10,37-41; 13,31; 1 Jn 1,1
- c. [1,3]
Sk 1,1
- d. [1,5]
1 Krn 24,10; 2 Krn 31,2; Mt 2,1
- e. [1,6]
Gn 26,5; Dt 4,40; Ez 36,27
- f. [1,7]
Gn 18,11; 25,21; 30,1; Sdc 13,2; 1 Sam 1,5-6
- g. [1,9]
Ex 30,7-8
- h. [1,10]
Dan 9,21
- i. [1,11]
1,26-28; 2,9; Sdc 13,3
- j. [1,12]
1,29
- k. [1,13]
1,30-31.59-63; Gn 15,1; 16,11; Dan 10,12.19
- l. [1,14]
1,58
- m. [1,15]
7,28.33; Nm 6,1-21; Sdc 13,4; 1 Sam 1,11; Mt 11,11
- n. [1,17]
1,76; 7,27; 1 Kr 17-18; Sir 48,1-10; Mal 3,1; 4,5; Mt 11,14; 17,11-13
- o. [1,18]
1,34; Gn 15,8
- p. [1,19]
Dan 8,16; 9,21
- q. [1,24]
1,13.36
- r. [1,25]
Gn 30,23
- s. [1,26]
1,11.19
- t. [1,27]
1,34; 2,4-5; 3,23-38; Mt 1,16.18

- u. [1,28]
Sdc 6,12; Rút 2,4
- v. [1,29]
1,12
- w. [1,30]
1,13; Gn 6,8; 18,3; 1 Sam 1,18
- x. [1,31]
2,21; Sdc 13,3.5; Iz 7,14; Mt 1,21-23
- y. [1,32-32]
8,28; 19,38; 23,2-3.37-38; 2 Sam 7,12-16; Iz 9,6-7; Dan 2,44; 7,14; Am 9,11; Mt 1,1; 21,9; 28,18; Mk 5,7; Rim 1,3; 2 Tim 2,8
- z. [1,34]
1,27; Mt 1,18.20
- a. [1,35]
9,34; Ex 40,35; Iz 32,15; Mt 1,20; Sk 1,8
- b. [1,36]
1,24
- c. [1,37]
Gn 18,14; Jer 32,27; Mt 19,26
- d. [1,38]
1,48; 1 Sam 1,11
- e. [1,41]
1,15; Gn 25,22
- f. [1,42]
1,28; 11,27-28; Dt 28,4; Jdt 13,18
- g. [1,43]
2 Sam 6,9; 24,21
- h. [1,45]
1,38
- i. [1,46-55]
1 Sam 2,1-10
- j. [1,46-47]
Ž 34,3; 35,9; Iz 61,10; Hab 3,18
- k. [1,48]
1,45; 11,27-28; 1 Sam 1,11; Ž 113,7
- l. [1,49]
Dt 10,21; Ž 71,19; 111,9; 126,2-3
- m. [1,50]
Ž 89,2; 103,13.17
- n. [1,51]
Ž 89,10; 118,15-16; Prís 3,34

- o. [1,52]
1 Sam 2,7; 2 Sam 22,28; Jób 5,11; 12,19; Ž 147,6; Sir 10,14
- p. [1,53]
1 Sam 2,5; Ž 107,9; Jób 22,9
- q. [1,54]
Ž 98,3; Iz 41,8-9
- r. [1,55]
Gn 13,15; 17,7.9; 18,18; 22,17-18; Mich 7,20
- s. [1,58]
1,14
- t. [1,59]
2,21; Gn 17,10.12; Lv 12,3
- u. [1,60]
1,13
- v. [1,64]
1,20
- w. [1,66]
2,19
- x. [1,68]
7,16; Ex 4,31; Ž 41,14; 72,18; 80,14; 106,48; 111,9
- y. [1,69]
2 Sam 22,3; Ž 132,17; Ez 29,21
- z. [1,70]
Sk 3,21
- a. [1,71]
2 Sam 22,18; Ž 18,3; 106,10
- b. [1,72]
Ž 105,8-9; 106,45-46; Mich 7,20
- c. [1,73-75]
Gn 22,16-17; 26,3; Ž 97,10; Jer 11,5
- d. [1,76]
3,4; 7,26; Iz 40,3; Mal 3,1; Mt 3,3; 11,10; Mk 1,2-3
- e. [1,77]
3,3; Mk 1,4
- f. [1,78]
Mal 3,20
- g. [1,79]
Iz 9,2; 42,7; 59,8; 60,1-2; Mt 4,16
- h. [1,80]
2,40.52; 3,2; Sdc 13,24-25; 1 Sam 2,26

Lukáš 2

Preklad

¹ V tých dňoch vyšlo nariadenie od cisára Augusta vykonať súpis ľudu po celom svete.^{a b 2} Tento prvý súpis sa konal, keď Sýriu spravoval Kvirínus.³ A všetci sa šli dať zapísať, každý do svojho mesta.⁴ Vybral sa aj Jozef z Galiley, z mesta Nazareta, hore do Judska, do Dávidovho mesta, ktoré sa volá Betlehem, pretože bol z Dávidovho domu a rodu,^{c 5} aby sa dal zapísať s Máriou, svojou manželkou, ktorá bola v poženom stave.^{d 6} Kým tam boli, naplnil sa čas jej pôrodu.⁷ I porodila svojho prvorodeného syna, zavinula ho do plienok a uložila do jasiel, lebo v dome pre nich nebolo miesto.^{e 8} V tom istom kraji boli pastieri, ktorí nocovali pod holým nebom a strážili svoje stádo.⁹ Tu pri nich zastal Pánov anjel a ožiarila ich Pánova sláva. Zmocnil sa ich veľký strach,^{f 10} ale anjel im povedal: „Nebojte sa, lebo, hľa, zvestujem vám veľkú radosť, ktorá bude patriť celému ľudu :^{g 11} Dnes sa vám v Dávidovom meste narodil Spasiteľ, ktorý je Mesiáš a Pána.^{h 12} A toto vám bude znamením: Nájdete dieťaťko zavinuté do plienok a uložené v jasiach.“¹³ A náhle sa k anjelovi pripojil zástup nebeského vojska, chválili Boha a hovorili: ¹⁴ „Sláva Bohu na výsostiach a na zemi pokoj ľuďom, v ktorých má Boh zaľúbenie.“ⁱ

¹⁵ Keď anjeli odišli od nich do neba, pastieri si povedali: „Podme teda do Betlehema a pozrime sa na to, čo sa tam stalo, ako nám Pán oznámil.“¹⁶ I poponáhľali sa a našli Máriu a Jozefa i dieťa uložené v jasiach.¹⁷ A keď ich videli, oznámili, čo im bolo povedané o tom dieťati.^{j 18} A všetci, čo to počúvali, čudovali sa nad tým, čo im pastieri rozprávali.¹⁹ Ale Mária to všetko zachovávala vo svojom srdci a uvažovala o tom.^{k 20} Pastieri sa potom vrátili a oslavovali a chválili Boha za všetko, čo počuli a videli, ako im bolo povedané.¹²¹ Keď uplynulo osem dní a bolo ho treba obrezať, dali mu meno Ježiš, ktorým ho anjel nazval skôr, ako sa počal v matkinom lone.^m

²² Keď podľa Mojžišovho zákona uplynuli dni ich očisťovania, priniesli ho do Jeruzalema, aby ho predstavili Pánovi,^{n 23} ako je napísané v Pánovom zákone: „*Všetko mužského rodu, čo otvára lono matky, bude sa volať svätým pre Pána,*“^{o 24} a aby priniesli obeť, ako káže Pánov zákon, „*pár hrdličiek alebo dva holúbky.*“^{p 25} V Jeruzaleme žil muž menom Simeon. Bol to spravodlivý a nábožný človek, ktorý očakával útechu Izraela, a Duch Svätý bol na ňom.^{q 26} Duch Svätý mu vyjavil, že neumrie skôr, kým neuvidí Pánovho Mesiáša.²⁷ Pod vplyvom Ducha prišiel na nádvorie chrámu. A keď rodičia priniesli dieťa Ježiša, aby splnili, čo o ňom predpisoval zákon,²⁸ vzal ho do svojho náručia, dobre rečil Bohu a povedal: ²⁹ „Teraz prepustiš, Pane, svojho služobníka v pokoji podľa svojho slova,³⁰ lebo moje oči uvideli tvoju spásu,^{r 31} ktorú si pripravil pred tvá-

rou všetkých národov,³² svetlo, ktoré je zjavením pre pohanov a slávu tvojho ľudu, Izraela.“^{s33} Jeho otec a matka sa čudovali nad tým, čo sa o ňom hovorilo.³⁴ Simeon ich požehnal a Márii, jeho matke, povedal: „Hľa, on je ustanovený na pád a na povstanie pre mnohých v Izraeli a na znamenie, ktorému budú odporovať,^{t35} – a tvoju vlastnú dušu prenikne meč – , aby sa odhalilo zmýšľanie mnohých srdc.“³⁶ Žila vtedy aj prorokyňa Anna, Fanuelova dcéra, z Aserovho kmeňa. Bola vo veľmi pokročilom veku. Od svojho panenstva žila so svojím mužom sedem rokov,³⁷ potom ako vdova do osemdesiateho štvrtého roku. Z chrámového nádvorja neodchádzala a vo dne v noci slúžila Bohu pôstom a modlitbami.³⁸ V tej istej chvíli pristúpila aj ona, chválila Boha a hovorila o ňom všetkým, čo očakávali vykúpenie Jeruzalema.“^{u39} Keď vykonali všetko podľa Pánovho zákona, vrátili sa do Galiley, do svojho mesta Nazareta.^v

⁴⁰ Chlapec rástol a mocnel, plný múdrosti, a Božia milosť bola na ňom.^w

⁴¹ Jeho rodičia každý rok chodievali do Jeruzalema na veľkonočné sviatky.^x

⁴² Keď mal dvanásť rokov, vystúpili do Jeruzalema, ako bývalo na sviatky zvykom.⁴³ A keď sa tie dni skončili a oni sa vracali domov, chlapec Ježiš zostal v Jeruzaleme, čo jeho rodičia nezbadali.⁴⁴ Keďže sa nazdávali, že je v sprievode, prešli deň cesty a hľadali ho medzi príbuznými a známymi.⁴⁵ Keď ho nenašli, vrátili sa do Jeruzalema a hľadali ho.⁴⁶ Po troch dňoch ho našli na nádvorí chrámu ako sedel medzi učiteľmi, počúval ich a vypytoval sa ich.⁴⁷ Všetci, čo ho počúvali, žasli nad jeho rozumnosťou a odpoveďami.⁴⁸ Keď ho zazreli, užasli a matka mu povedala: „Syn môj, čo si nám to urobil? Pozri, tvoj otec i ja sme ťa s úzkosťou hľadali.“⁴⁹ On im odpovedal: „Prečo ste ma hľadali? Nevedeli ste, že musím byť v dome môjho Otca?“^{y50} Ale oni nepochopili slová, ktoré im hovoril.⁵¹ Potom s nimi zostúpil do Nazareta a poslúchal ich. Jeho matka si to všetko uchovávala vo svojom srdci.^{z52} A Ježiš sa vzmähal v múdrosti s vekom a v obľube u Boha i u ľudí.^a

Poznámky

2,2

V tomto verši je spojenie αὕτη ἀπογραφή („tento súpis“) subjekt a πρώτη ἐγένετο („bol ako prvý“) predikát. Preklad ponúka formuláciu „tento súpis sa konal ako prvý“, čím sa vyjadruje, že ide o prvý súpis v Judsku, vykonaný v čase Kvíriniovej vlády nad Sýriou.

2,7

Miesto Ježišovho uloženia po narodení vyjadruje výraz φάτνη („žľab, válov, jasle“). Mohlo ísť o výtvar z hliny alebo z kameňa, prípadne o výklenok v stene. Lukáš 13,15 spomína jasle umiestnené mimo domu. Scéna vyjadruje, že Ježiš bol po svojom narodení uložený v priestore rezervovanom pre zvieratá. Dôvod pre uloženie Ježiša do jasiel' vyjadruje nasledujúca veta, v ktorej je slovo κατάλυμα na označenie lokality, v ktorej pre rodinu, ktorá sa rozrástla o Ježiša, nebolo viac miesto. Výraz však striktné neznamena hostinec, ale „miestnosť pre hostí, hostovskú izbu, dočasný príbytok“ v dome, v ktorom sa Jozef s Máriou počas cenzu zdržiavali. Preklad sa prikláňa k všeobecnejšej formulácii „lebo pre nich nebolo v dome miesto“, lebo sa chce vyhnúť spojeniu „v miestnosti pre hostí“. Pre slovo „hostinec“ Lukáš používa správnejší výraz πανδοχεῖον (10,34) a okrem toho používa slovo κατάλυμα v 22,11 (paralela Mk 14,14) pri opise miestnosti pre Poslednú večeru, z čoho vyplýva, že nejde o hostinec.

2,14

V datívnom spojení ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας genitív εὐδοκίας slúži ako kvalifikácia ľudí, ktorým je určený pokoj – metonymum pre spásu – pramenienci z Ježišovho narodenia. Hoci sa tento genitív tradične prekladal spojením „dobrej vôle“, čo je ako význam podstatného mena εὐδοκία zaiste prípustné, širší literárny kontext takýto preklad nepodporuje. Práve použitie slov z koreňa εὐδοκ- vo zvyšku Lukášovho evanjelia musí sa brať do úvahy ako primárny interpretačný kľúč pri preklade ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας, čo reflektuje väčšina novodobých prekladov a komentárov k Lukášovmu evanjeliu. Slová s týmto koreňom sa vyskytujú u Lukáša v 3,22; 10,21; 12,32, kde vyjadrujú zaľúbenie Boha Otca v Synovi (3,22 εὐδόκησα) alebo v istej skupine ľudí (10,21 εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου; 12,32 εὐδόκησεν). Tento výskyt, ktorý poukazuje na fakt, že uvedený slovník u Lukáša definuje výlučne postoj Boha, je určujúci pre preklad spojenia ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας v zmysle „ľuďom, v ktorých má Boh zaľúbenie“. Absencia slova „Boh“ sa tu dá ľahko vysvetliť tým, že v 2,14 ide o poetický text a tieto texty majú tendenciu skracovať, čoho dôkazom je použitie slova εὐδοκία bez ďalšej kvalifikácie na viacerých poetických miestach v Septuaginte, pričom je jasné, že ide o Božie zaľúbenie (napr. Ž 144,16 πᾶν ζῶον εὐδοκίας [„každý tvor, v ktorom máš zaľúbenie“]). Slovo εὐδοκία teda neoznačuje

dispozíciu ľudí – Lukáš nikde nepoužíva εὐδοκ- výrazy v tomto zmysle – , ale postoj Boha, ktorým je jeho zaľúbenie v istej skupine ľudí; v 2,14 ide o tých, ktorí prijímú Ježiša ako Mesiáša a jeho spásonosné, mesiášske poslanie. Títo ľudia zakúsia spásu prinesenú Ježišovým narodením.

2,31

Hoci Lukáš zvyčajne používa singulár λαός, ktorým označuje vyvolený ľud, v tomto verši sa objavuje plurál „všetky národy“ (πάντων τῶν λαῶν), ktorý vyjadruje univerzálny rozmer spásy, tá je určená rovnako všetkým národom. Nasledujúci verš špecifikuje, že v prípade adresátov spásy ide tak o pohanov (ἐθνῶν), ako aj o ľud Izraela (λαοῦ σου) – tí kumulatívne predstavujú všetky národy – a v rozprávaní sa tu po prvý raz spomínajú aj pohanania ako skupina ľudstva, ktorej je určená spása.

2,32

Tento verš bližšie definuje akuzatívne spojenie „tvoja spása“ (τὸ σωτήριόν σου) z v. 30 cez dvojžitú apozíciu. Táto spása je definovaná ako svetlo (φῶς), ktoré má byť zjavené pohanom, a ako sláva (δόξαν) pre Boží ľud Izrael. Ide o syntetický paralelizmus, ktorý na jednej strane odlišuje pohanov od Izraela a na druhej strane z oboch skupín robí prijímateľov spásy.

2,34

Pasívne sloveso κεῖται („je ustanovený“) vyjadruje Bohom určený efekt, ktorý Ježiš bude mať na Izrael. Spojenie „pád a povstanie“ (πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν) je metaforou pre zatratenie a spásu. Označuje dva protikladné dôsledky, ktoré bude mať Ježišov príchod, a naznačuje tak rozdelenie Izraela, ktoré nastane v dôsledku prijatia alebo neprijatia Ježiša a jeho učenia.

2,49

V Ježišovej protiotázke Márii a Jozefovi je predložková konštrukcia ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου dvojznačná. Vyjadruje, kde vlastne Ježiš musel byť a rodičia o tom nevedeli. Určitý člen neutra v pluráli τὰ v kombinácii s podstatným menom v genitíve môže označovať „dom, príbytok“ (Tob 6,2; Est 7,9; Jób 18,19) alebo „veci“ (Mk 8,33; 1 Kor 7,32-34; 1 Tim 4,15). V prvom prípade by preklad znel „v dome môjho Otca = v chráme“; v druhom prípade „vo veciach môjho Otca = tam, kde ide o môjho Otca“.

2,52

Podstatné meno ἡλικία, ktoré vyjadruje, v čom Ježiš napredoval, môže označovať fyzický vzrast alebo vek, dospelosť, počet rokov. V antických biografických dielach sa uvedený výraz vyskytuje výlučne v druhom význame; preklad sa preto prikláňa k tomuto variantu.

Intertextové prepojenia

- a. [2,1-7]
Mt 1,18-25
- b. [2,1-2]
Sk 5,37
- c. [2,4]
1,27; 3,39; 1 Sam 17,12; Mich 5,2; Mt 2,1.5-6
- d. [2,5]
1,27; Mt 1,18
- e. [2,7]
2,23
- f. [2,9]
1,11.26
- g. [2,10]
1,13-14.19.30-31
- h. [2,11]
2,26.30; 9,20; Mt 1,21; 16,16; Mk 8,29; Jn 4,42; Sk 2,36; 5,31; 13,23
- i. [2,14]
19,38
- j. [2,17]
2,10-12
- k. [2,19]
1,66; 2,51
- l. [2,20]
2,13-14; 5,25-26; 7,16; 13,13; 17,15; 18,43; 23,47
- m. [2,21]
1,31.59; Gn 17,10.12; Lv 12,3; Mt 1,25; Gal 4,4
- n. [2,22-24]
Lv 12,2-8
- o. [2,23]
Ex 13,1-2.11-16; Lv 27,26-27
- p. [2,24]
Lv 5,11
- q. [2,25]
1,41.67; 2,38; 23,50-51; Iz 40,1-2; 49,13; 52,9
- r. [2,30-31]
3,6; Iz 40,5; 52,10
- s. [2,32]
Iz 42,6; 46,13; 49,6; Sk 13,47; 26,23

- t. [2,34]
12,51; Iz 8,14; Jn 9,39; Rim 9,33; 1 Kor 1,23; 1 Pt 2,7-8
- u. [2,38]
23,51; 24,21; Iz 52,9
- v. [2,39]
1,26; Mt 2,23
- w. [2,40]
1,80; 2,46-47.52; Sdc 13,24; 1 Sam 2,26
- x. [2,41]
Ex 12,1-20.24-27; 23,14-17; Dt 16,1-8.16
- y. [2,49]
19,46; Iz 56,7; Mt 21,13; Mk 11,17; Jn 2,16
- z. [2,51]
2,19
- a. [2,52]
1,80; 2,40; 1 Sam 2,26

Lukáš 3

Preklad

¹ V pätnástom roku vlády cisára Tibéria, keď Poncius Pilát vládol v Judsku a Herodes bol tetrarchom v Galilei, jeho brat Filip tetrarchom v Itúrei a trachonitidskom kraji a Lyzaniáš tetrarchom v Abiléne,^a ² za veľkňazov Annáša i Kajfáša zaznelo na púšti Božie slovo nad Jánom, synom Zachariáša. ³ Ján chodil po celom okolí Jordána a hlásal krst pokánia na odpustenie hriechov,^b ⁴ ako je napísané v knihe rečí proroka Izaiáša:^c

„*Hlas volajúceho na púšti: »Pripravte cestu Pánovi, vyrovnávajte mu chodníky!*“ ⁵ Každá dolina sa vyplní, každý vrch a kopec zníži. Čo je krivé, bude priame, a hrboľaté cesty budú hladké. ⁶ A každé telo uvidí Božiu spásu.“^d ⁷ Zástupom, čo prichádzali k nemu, aby sa mu dali pokrstiť, hovoril: „Vreteničie plemeno, kto vám ukázal, ako utiecť pred nadchádzajúcim hnevom?“^e ⁸ Prinášajte teda ovocie hodné pokánia a nezačínajte si hovoriť: „Naším otcom je Abrahám!“ – lebo vravím vám: Boh môže Abrahámovi vzbudiť deti aj z týchto kameňov.^g ⁹ Sekera je už priložená ku koreňom stromov. A tak každý strom, čo neprináša dobré ovocie, vytnú a hodia do ohňa.“^h ¹⁰ Zástupy sa ho pýtali: „Čo teda máme robiť?“ⁱ ¹¹ Odpovedal im: „Kto má dvoje šiat, nech dá tomu, čo nemá, a kto má jedlo, nech urobí podobne!“^j ¹² Aj mýtnici sa prišli dať pokrstiť a pýtali sa ho: „Učiteľ, čo máme robiť?“^k ¹³ On im povedal: „Nevymáhajte viac, ako vám určili!“^l ¹⁴ Pýtali sa ho aj vojaci: „A čo máme robiť my?“ Povedal im: „Nikoho nezastrašujte, nikoho nevydierajte a buďte spokojní so svojím žoldom!“

¹⁵ Ľud žil v očakávaní a všetci vo svojich srdciach uvažovali o Jánovi, či azda on nie je Mesiáš. ¹⁶ Ján všetkým povedal:¹ „Ja vás krstím vodou. Prichádza však mocnejší ako ja, ktorému nie som hoden rozviazať remienok na sandáloch. On vás bude krstiť Duchom Svätým a ohňom.“¹⁷ V ruke má vejačku, aby si vyčistil obilie, pšenicu zhromaždil do svojej sýpky, ale plevy spálil v neuhasiteľnom ohni.“¹⁸ Ešte všelijako ináč svojím povzbudzovaním ohlasoval ľudu radostnú zvesť. ¹⁹ Keď však karhal tetrarchu Herodesa^m za Herodiadu, manželku jeho brata, a za všetko zlé, čo porobil, Herodes²⁰ pridal k tomu všetkému aj to, že Jána dal zavrieť do väzenia.

²¹ Keď sa všetok ľud dával krstiť a keď bol pokrstený aj Ježiš a modlil sa, otvorilo sa nebo, ²² zostúpil na neho Duch Svätý v telesnej podobe ako holubica a z neba zaznel hlas: „Ty si môj milovaný Syn, v tebe mám zaľúbenie.“ⁿ

²³ Keď Ježiš sám začal verejne pôsobiť, mal asi tridsať rokov. A domnievali sa, že je synom Jozefa, ktorý bol synom Héliho,^o ²⁴ on Matata, on Léviho, on Melchiho, on Janneho, on Jozefa, ²⁵ on Matatiáša, on Amosa, on Nahuma, on

Esliho, on Naggeho, ²⁶ on Maatu, on Matatiáša, on Semeja, on Jozecha, on Júdu, ²⁷ on Joannu, on Rézu, on Zorobábel, on Salatiela, on Nériho,^p ²⁸ on Melchiho, on Addiho, on Kozama, on Elmadama, on Era, ²⁹ on Jezusa, on Eliezera, on Jorima, on Matata, on Léviho, ³⁰ on Simeona, on Júdu, on Jozefa, on Jonama, on Eliakima, ³¹ on Meleu, on Mennu, on Matatana, on Nátana, on Dávida,^{qr} ³² on Izaja, on Obeda, on Bóza, on Salu, on Násona, ³³ on Aminadaba, on Admina, on Arniho, on Ezroma, on Pereca, on Júdu,^s ³⁴ on Jakuba, on Izáka, on Abraháma,^t on Teracha, on Nachora,^u ³⁵ on Serúga, on Reúa, on Pelega, on Evera, on Šelacha, ³⁶ on Kenana, on Arpachšada, on Sema, on Noema, on Lamecha,^v ³⁷ on Matuzalema, on Henocha, on Jereda, on Mahalaléla, on Kenana, ³⁸ on Enóša, on Seta, on Adama, ktorý bol od Boha.

Poznámky

3,1–4,13

Po úvodných dvoch kapitolách venovaných narodeniu a detstvu Jána Krstiteľa a Ježiša dej evanjelia pokračuje sekciou, ktorú možno považovať za prípravu na Ježišovo verejné vystupovanie. Dej pokračuje naratívnym skom, ktorý čitateľa prenáša do obdobia dospelosti oboch hlavných hrdinov a obsahuje nasledujúce segmenty: verejné vystúpenie a kázanie Jána (3,1-20), Ježišov krst (3,21-22) a rodokmeň (3,23-38) a jeho pokúšanie na púšti (4,1-13). Krst a skúška na púšti sú prvé epizódy, v ktorých Ježiš vystupuje ako dospelý, samostatne konajúci aktér. Hlavnou témou týchto perikop je otázka Ježišovho synovstva.

3,2

Veta „zaznelo na púšti Božie slovo nad Jánom“ (ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννῃν τὸν Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ) evokuje výpovede SZ prorockých spisov, ktorými sa vyjadruje inštalácia proroka do jeho úradu cez povolanie zo strany Boha (napr. Jon 1,1; Zach 1,1; Jer 1,4; Ez 1,3).

3,3

Sloveso ἦλθεν je komplexívny aorist, ktorý predstavuje Jánovu činnosť vyjadrujúcu jeho prorocké poslanie ako jeden celok, a dá sa preložiť variantom „chodil“.

3,8

Adjektívum ἄξιος + G vyjadruje korešpondenciu a formulácia καρπὸς ἁγίου της μετανοίας by sa dala preložiť ako „ovocie korešpondujúce s pokánim“ = „ovocie hodné pokánia“.

3,10

Opytovacia veta τί οὖν ποιήσωμεν; (aj 3,12.14) používa zvažovací konjunktív a prekladá sa ako „čo teda máme robiť?“

3,14

Zriedkavo používané slovesá διασεῖω a συκοφαντέω vyjadrujú násilné zaobchádzanie silnejšieho so slabším. Ich sémantické spektrum zahŕňa významy „znepokojovať, zastrášať, vydierať“ a „násilne vymáhať, utláčať“.

3,15

Osobitosťou na začiatku tohto verša je absolútny genitív προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, kde nie je uvedený objekt slovesa „očakávať“. Preklad preto používa všeobecnú formuláciu „ľud žil v očakávaní“.

3,16

Titul ὁ ἰσχυρότερός μου („silnejší ako ja“) vyjadruje Ježišovu nadradenosť nad Jánom a zároveň vytvára prepojenie k podobenstvu v 11,21-22, kde silný človek je metafora pre diabla a silnejší človek metafora pre Ježiša. Datív ὕδατι – aj vďaka paralele s ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί – môže byť lokálny („vo vode“) alebo inštrumentálny („vodou“).

3,17

Pod vejačkou sa rozumie niečo ako drevená lopata, ktorou hospodár vyhadzoval vymlátené obilie do vzduchu, aby vietor odviaľ plevy a očistené obilie dopadlo na dlážku.

3,18

Na opis Jánovho hlásania Lukáš používa sloveso εὐαγγελίζομαι, aby vyjadril, že šlo o hlásanie radostnej zvesti o možnosti spásy napriek hrozbám v predchádzajúcich veršoch.

3,20

Obsah vety προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν (dosl. „pridal k tomu všetkému aj to“) definuje nasledujúca, asyndeticky pripojená veta: κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ („Jána dal zavrieť do väzenia“). Zmysel tohto verša je takýto: K všetkým zlým veciam, ktoré Herodes urobil a za ktoré ho Ján karhal, pridal Herodes aj to, že Jána dal uväzniť.

3,21

Lukášov opis Ježišovho krstu nešpecifikuje jasne, kto Ježiša pokrstil, čo vyplýva z formulácie Ἰησοῦ βαπτισθέντος („keď bol Ježiš pokrstený“), ktorá nie je doplnená predložkovou väzbou (ὕπο + G) definujúcou agenta krstu.

3,22

Komparatívne spojenie ὡς περιστερὰν („ako holubica“) môže mať adverbiálny alebo adnominálny význam. V prvom prípade by vyjadrovalo spôsob zostúpenia Ducha – Duch zostúpil na Ježiša tak ako zostupuje holubica. Je však pravdepodobnejšie, že spojenie opisuje charakteristiku Ducha, čo podporuje aj datív σωματικῶ εἶδει („v telesnej podobe“) – Duch vyzeral ako holubica.

Intertextové prepojenia

- a. [3,1-2]
1,80; Jer 1,1-3; Mt 26,3; Jn 11,49; 18,13; Sk 4,6
- b. [3,3]
3,16; Múd 11,23; 12,19; Sk 10,37; 13,24; 19,4
- c. [3,4-6]
Iz 40,3-5
- d. [3,6]
2,30-31; Sk 28,28
- e. [3,7-9]
Mt 3,7-10
- f. [3,7]
21,23; Iz 13,9; Sof 1,14-16; 2,2; Rim 1,18
- g. [3,8]
Jn 8,33-47
- h. [3,9]
6,43-45; 13,6-9; Mt 7,16-20; Jn 15,1-8; Hebr 6,7-8
- i. [3,10]
10,25; 18,18; Sk 2,37; 16,30; 22,10
- j. [3,11]
6,29
- k. [3,12]
7,29
- l. [3,16]
Sk 1,5; 11,16; 13,25
- m. [3,19-20]
Mt 14,3-4; Mk 6,17-18
- n. [3,22]
9,35; Ž 2,7; Iz 42,1; Mt 12,18; 17,5; Mk 9,7; Jn 1,32; 2 Pt 1,17
- o. [3,23]
1,27; 4,22; Mt 13,55; Jn 1,45; 6,42
- p. [3,27]
1 Krn 3,19
- q. [3,31]
2 Sam 5,14
- r. [3,31-33]
Rút 4,17-22; 1 Sam 16,1.18; 1 Krn 2,1-15
- s. [3,33]
Gn 29,35; 38,29

- t. [3,34]
Gn 21,3; 25,26; 1 Krn 1,34; 28,34
- u. [3,34-36]
Gn 11,10-26; 1 Krn 1,24-27
- v. [3,36-38]
Gn 4,25–5,32; 1 Krn 1,1-4

Lukáš 4

Preklad

¹ Ježiš plný Ducha Svätého sa vrátil od Jordánu. Duch ho vodil po púšti^a ² štyridsať dní a diabol ho pokúšal. V tých dňoch nič nejedol. A keď sa skončili, vyhladol.^b ³ Tu mu diabol povedal: „Ak si Boží Syn, povedz tomuto kameňu, aby sa stal chlebom.“^c ⁴ Ježiš mu odvetil: „Napísané je: »Nielen z chleba žije človek.«“^d ⁵ Potom ho diabol vyzdvihol, v jednom okamihu mu ukázal všetky kráľovstvá sveta ⁶ a povedal mu: „Tebe dám všetku túto moc a ich slávu, lebo mi je dovolené užívať ju a dám ju, komu chcem.“^e ⁷ Nuž ak sa ty predou mnou pokloníš, všetka bude tvoja.“^f ⁸ Ježiš mu odpovedal: „Je napísané: »Pánovi, svojmu Bohu sa budeš klaňať a jemu jedinému budeš slúžiť.«“^g ⁹ Potom ho zaviedol do Jeruzalema, postavil ho na vrchol chrámu a povedal mu: „Ak si Boží syn, vrhni sa odtiaľto dolu,“^h ¹⁰ veď je napísané: »Svojim anjelom dá príkaz o tebe, aby ťa strážili,«“ⁱ ¹¹ a »na rukách ťa ponesú, aby si nohou nezakopol o kameň.«“^j ¹² Ježiš mu odvetil: „Je povedané: »Nebudeš pokúšať Pána, svojho Boha.«“^k ¹³ Keď diabol skončil všetko pokúšanie, na čas od neho odišiel.^l

¹⁴ Ježiš sa v moci Ducha vrátil do Galiley a chýr o ňom sa rozniesol po celom okolí.^m ¹⁵ Učil v ich synagógach a všetci ho oslavovali.

¹⁶ Potom prišiel do Nazareta, kde vyrastal.ⁿ Podľa svojho zvyku vošiel v sobotu do synagógy a vstal, aby čítal. ¹⁷ Podali mu zvitok proroka Izaiáša. Keď zvitok rozvinul, našiel miesto, kde bolo napísané: ¹⁸ „*Duch Pána je nado mnou, lebo ma pomazal ohlásiť radostnú zvesť chudobným.*“^o ¹⁹ *Poslal ma ohlásiť zajatým prepustenie, slepým, že budú vidieť, prepustenie utláčaných na slobodu a vyhlásiť Pánov milostivý rok.*“^p ²⁰ Potom zvitok zvinul, dal ho späť prislúhujúcemu a sadol si. Oči všetkých v synagóge boli upreté na neho. ²¹ A začal im hovoriť: „Dnes sa splnilo toto Písmo, ktoré ste práve počuli.“^q ²² Všetci mu prisvedčali a čudovali sa nad milými slovami, čo vychádzali z jeho úst, a hovorili: „Vari to nie je Jozefov syn?“^r ²³ On im povedal: „Iste mi pripomeniete príslovie: Lekár, lieč sám seba! To, o čom sme počuli, že sa stalo v Kafarnaume, urob aj tu, vo svojej domovine.“^s ²⁴ I dodal: „Veru, hovorím vám: Nijaký prorok nie je vítaný vo svojej domovine.“^t ²⁵ Pravdu vám hovorím: Mnoho vdov bolo v Izraeli za čias Eliáša, keď sa nebo zavrelo na tri roky a šesť mesiacov a nastal veľký hlad po celej zemi.“^u ²⁶ A ani k jednej z nich nebol poslaný Eliáš, iba k onej vdove do Sarepty pri Sidone. ²⁷ A mnoho malomocných bolo v Izraeli za proroka Elizea a ani jeden z nich nebol očistený, iba Sýrčan Náman.“^v ²⁸ Keď to počuli, všetkých v synagóge sa zmocnil hnev. ²⁹ Vstali, vyhnali ho z mesta a viedli ho až na zráz vrchu, na ktorom bolo ich mesto postavené, aby ho zhodili. ³⁰ Ale on prešiel po medzi nich a uberal sa ďalej.

³¹ Zišiel do galilejského mesta Kafarnauma.^q Po sobotách ich učil ³² a oni žasli nad jeho učením, lebo jeho slovo malo moc.^r ³³ V synagóge bol človek posadnutý duchom nečistého démona^s a ten silným hlasom vykrikol: ³⁴ „Och! Čo ťa je do nás, Ježiš Nazaretský?! Prišiel si nás zničiť? Viem, kto si: Boží Svätý.“
³⁵ Ježiš mu pohrozil: „Zmlkni a vyjdi z neho!“ Démon ho hodil doprostred, vyšiel z neho a vôbec mu neublížil. ³⁶ Všetkých sa zmocnila hrôza a navzájom si vraveli: „Čo je to za slovo, že veľkou mocou rozkazuje nečistým duchom a oni vychádzajú?“ ³⁷ A zvesť o ňom sa šírila po všetkých miestach okolitej krajiny.^t
³⁸ Potom sa odobral zo synagógy a vošiel do Šimonovho domu. Šimonovu svokru sužovala veľká horúčka a oni ho za ňu prosili. ³⁹ Postavil sa nad ňu, pohrozil horúčke a tá ju opustila. Hneď vstala a obsluhovala ich. ⁴⁰ Pri západe slnka všetci, čo mali chorých na rozličné choroby, privádzali ich k nemu. On kládol ruky na každého z nich a uzdravoval ich. ⁴¹ Z mnohých vychádzali aj démoni a kričali: „Ty si Boží Syn.“^u On im pohrozil a nedovolil im hovoriť, lebo vedeli, že on je Mesiáš. ⁴² Keď sa rozodnilo, vyšiel von a šiel na pusté miesto. Ale zástupy ho hľadali. Prišli až k nemu a chceli ho zdržať, aby od nich neodchádzal. ⁴³ On im však povedal: „Aj iným mestám musím ohlasovať Božie kráľovstvo, lebo na to som bol poslaný.“⁴⁴ A kázal po judských synagógach.

Poznámky

4,2

Spojenie ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος (dosl. „pokúšaný štyridsať dní“) chce povedať, že Ježiša diabol pokúšal už počas štyridsaťdňového pobytu na púšti a nie až po skončení tejto periódy.

4,5

Pod vyzdvihnutím Ježiša (ἀναγών) je asi potrebné predstaviť si ako-by vizionárske uchvátenie, v ktorom diabol Ježišovi ponúka pohľad na celú zem.

4,6

Passívne sloveso παραδέδοται je tzv. passivum divinum, ktoré vyjadruje, že subjektom akcie je Boh. Pre tento dôvod by sa toto sloveso mohlo preložiť v zmysle „dovoliť, povoliť, dopustiť“, k čomu sa prikláňa aj navrhovaný preklad, čím by sa vyjadrovalo, že Boh diablu iba povolil používať moc (do istej miery), nie to, že mu ju priamo odovzdal. Sloveso podčiarkuje, že diabol nekoná autonómne – jeho moc je limitovaná.

4,9

Zmysel lokality τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ je nejasný. Lukáš má pravdepodobne na mysli buď strechu chrámovej budovy, alebo okraj chrámového múru. V každom prípade ide o miesto, z ktorého by sa pád skončil smrťou alebo dolámaním sa.

4,13

Spojenie πάντα πειρασμών označuje všetky pokúšania, ktorým bol Ježiš podrobený – tie, ktoré evanjelista práve opísal, aj tie, ktoré boli naznačené vo v. 2.

4,14–9,50

Ďalšou sekciou evanjelia je Ježišovo verejné vystupovanie v Galilei, ktoré predstavuje prvú fázu jeho verejnej činnosti (porov. Lk 23,5; Sk 10,37). Sekcia sa začína Ježišovým hlásaním v synagóge v Nazarete, ktoré má funkciu Ježišovho programového vyhlásenia. Tu sa Ježiš pomocou čítania z proroka Izaiáša predstavuje ako Mesiáš, ktorý prináša rôzne spásne prospechy Izraelu. Okrem známej reči na rovine (6,20-49) celá sekcia je charakterizovaná najmä Ježišovými zázrakmi a s tým súvisiacou expanziou Ježišovho renomé. Konanie zázrakov zároveň vedie k otázkam o Ježišovej identite (napr. 4,36; 5,21). Dôležitou témou je aj Ježišovo odvrhnutie – ilustrované reakciou Nazaretčanov (4,28-29) a ver-

balizované v predpovediach o umučení (9,22.44). Veľká časť materiálu v tejto sekcii pochádza z Marka.

4,16

Participium $\tau\epsilon\theta\rho\alpha\mu\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$ je v antických biografiách výraz na označenie dospievania detí. Perifrázu $\eta\gamma\epsilon\tau\theta\rho\alpha\mu\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$ tak možno preložiť ako „vyrastal“.

4,18

Funkciou tohto dlhšieho, zloženého citátu z Izaiáša je naznačiť, že Ježišove spasné skutky, o ktorých Lukáš v nasledujúcich kapitolách hovorí, sú naplnením prorockých prísľubov.

4,19

Adjektívum $\delta\epsilon\kappa\tau\acute{\omicron\varsigma}$ v spojení s časovým údajom má význam „príhodný, priaznivý“. Spojenie $\acute{\epsilon}\nu\iota\alpha\upsilon\tau\omicron\nu\kappa\upsilon\rho\acute{\iota}\omicron\upsilon\delta\epsilon\kappa\tau\acute{\omicron\nu}$ má význam „Pánov priaznivý rok = Pánov milostivý rok = rok Pánovej milosti“.

4,21

Spojenie $\acute{\epsilon}\nu\tau\omicron\iota\varsigma\acute{\omega}\sigma\iota\nu\acute{\upsilon}\mu\omega\nu$ je imitáciou štýlu Septuaginty (porov. napr. 2 Kr 23,2; Neh 13,1), pričom je v Lukášovi vynechané sloveso „čítať“. Doslovný preklad celej vety by znel „dnes sa splnilo toto Písmo, ktoré bolo prečítané do vašich uší“. Vhodnejší preklad znie „dnes sa splnilo toto Písmo, ktoré ste práve počuli“.

4,22

Väzba $\tau\omicron\iota\varsigma\lambda\omicron\gamma\omicron\iota\varsigma\tau\eta\varsigma\chi\acute{\alpha}\rho\iota\tau\omicron\varsigma$ je genitív kvality, v ktorom druhé podstatné meno určuje charakteristiku prvého. Slovo $\chi\acute{\alpha}\rho\iota\varsigma$ aj v mimobiblickej literatúre označuje kvalitu reči v zmysle „milé slová, milá reč“.

4,24

Adjektívum $\delta\epsilon\kappa\tau\acute{\omicron\varsigma}$ má v tomto verši význam „vítaný, prijateľný“.

4,29

Spojenie slovesa $\acute{\epsilon}\kappa\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ („vyhadzovať, vyhnat“) a väzby $\acute{\epsilon}\xi\omega\tau\eta\varsigma\pi\acute{\omicron}\lambda\epsilon\omega\varsigma$ („von z mesta“) je formulácia, ktorá uvádza proces Štefanovho ukameňovania v Sk 7,58. V tomto verši v Lukášovi je predzvest'ou pokusu zničiť Ježiša zhođením z útesu. Presná topografia miesta – Nazaret nebol postavený na vrchu – nedá sa verifikovať.

4,32

Veta ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ obsahuje tzv. asociatívny datív ἐν ἐξουσίᾳ, čoho výsledkom je doslovný preklad „jeho slovo bolo s mocou = jeho slovo malo moc“.

4,34

Funkciou citoslovca ἔα („och, beda“), ktoré démon používa vo svojej priamej reči k Ježišovi, je pritiahnuť Ježišovu pozornosť k nemu.

4,39

Veta ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς („postavil sa nad ňu“) nepriamo predstavuje Šimonovu svokru ako ženu ležiacu v horúčke a Ježiša ako toho, kto má nad horúčkou moc.

4,42

Sloveso κατεῖχον je tzv. snahové imperfektum: „chceli ho zadržať“.

Intertextové prepojenia

- a. [4,1]
3,22; 4,14
- b. [4,2]
Ex 24,18; 34,28; Dt 8,2; 9,9; 1 Kr 19,8; Hebr 4,15
- c. [4,3]
23,35-39
- d. [4,4]
Dt 8,3
- e. [4,6]
Jób 1,2; 1 Jn 5,19
- f. [4,8]
Dt 6,13
- g. [4,10-11]
Ž 91,11-12
- h. [4,12]
Dt 6,16; Iz 7,12; 1 Kor 10,9
- i. [4,13]
22,3.53
- j. [4,14]
3,22; 4,1; Sk 10,38
- k. [4,16]
2,39-40.51-52; Mt 2,23; 4,12-13
- l. [4,18-19]
Iz 60,1-2; 58,6
- m. [4,22]
3,23; Jn 6,42; 7,15
- n. [4,24]
Jn 4,44
- o. [4,25-26]
1 Kr 17,1-16; 18,1; Jak 5,17-18
- p. [4,27]
2 Kr 5,1-14
- q. [4,31]
Mt 4,13; Jn 2,12
- r. [4,32]
Mt 7,28-29; 22,33; Mk 11,18; Jn 7,46
- s. [4,33-34]
4,41; 8,28; Mt 8,29; Mk 1,23-24; 5,7

- t. [4,37]
4,14; 5,15; Mt 9,26
- u. [4,41-42]
Mk 3,11-12

Lukáš 5

Preklad

¹ Raz sa naň tlačil zástup a počúval Božie slovo. On stál pri Genezaretskom jazere.^a ² A videl dve lode, čo kotvili pri brehu jazera. Rybári z nich vystúpili a prali siete. ³ Nastúpil na jednu z lodí, ktorá patrila Šimonovi, a poprosil ho, aby trocha odrazil od brehu. Potom si sadol a z lode učil zástupy. ⁴ Keď prestal rozprávať, povedal Šimonovi: „Zatiahni na hlbinu a spustite siete na lov!“^b ⁵ Šimon mu odpovedal: „Učiteľ, celú noc sme sa namáhali a nič sme nechytli. Ale na tvoje slovo spustím siete.“ ⁶ Keď to urobili, chytili také množstvo rýb, až sa im siete takmer začali trhať; ⁷ a tak naznačili svojim spoločníkom na druhej lodi, aby im prišli na pomoc. Oni prišli a obidve lode naplnili tak, že sa potáпали. ⁸ Keď to videl Šimon Peter, padol Ježišovi k nohám so slovami: „Pane, odíď odo mňa, lebo som hriešny človek.“ ⁹ Hrôza sa totiž zmocnila jeho i všetkých, čo boli s ním, nad úlovkom rýb, ktoré chytili. ¹⁰ Takisto aj Zebedejových synov Jakuba a Jána, ktorí boli Šimonovými spoločníkmi. Tu Ježiš povedal Šimonovi: „Neboj sa, odteraz budeš loviť ľudí, aby mali život.“^c ¹¹ A keď pritiahli lode k brehu, zanechali všetko a nasledovali ho.^d

¹² Raz bol v ktoromsi meste a zrazu tam prišiel muž plný malomocenstva. Keď videl Ježiša, padol na tvár a prosil ho: „Pane, ak chceš, môžeš ma očistiť.“^e ¹³ On vystrel ruku, dotkol sa ho a povedal: „Chcem, buď čistý!“ A malomocenstvo sa hneď stratilo. ¹⁴ Prikázal mu, aby nikomu nič nepovedal: „Len už choď, ukáž sa kňazovi a prines za svoje očistenie obetu, ako predpísal Mojžiš – im na svedectvo.“^f ¹⁵ Zvest' o ňom sa však tým väčšmi šírila. A schádzali sa veľké zástupy, aby ho počúvali a dávali sa uzdravovať zo svojich chorôb. ¹⁶ On sa však odoberal na pusté miesta a modlil sa.

¹⁷ Keď v istý deň učil, sedeli pri ňom farizeji a učitelia zákona, čo poprichádzali zo všetkých galilejských a judských dedín i z Jeruzalema; a Pánova moc bola s ním, aby uzdravoval. ¹⁸ Tu muži niesli na nosidlách človeka, ktorý bol ochrnutý, a usilovali sa ho priniesť dovnútra a položiť pred neho. ¹⁹ Ale keď pre zástup nenašli spôsob, ako ho priniesť dovnútra, vyšli na strechu a cez otvor v streche ho na nosidlách spustili doprostred pred Ježiša. ²⁰ Keď videl ich vieru, povedal: „Človeče, hriechy sú ti odpustené.“^g ²¹ Tu zákonníci a farizeji začali uvažovať: „Ktože je to, že sa tak rúha?! Kto môže odpúšťať hriechy, ak nie iba Boh?“ ²² Keďže Ježiš poznal ich myšlienky,^h povedal im: „O čom uvažujete vo svojich srdciach? ²³ Čo je ľahšie – povedať: »Hriechy sú ti odpustené,« alebo povedať: »Vstaň a choď«? ²⁴ Ale aby ste vedeli, že Syn človeka má na zemi moc odpúšťať hriechy“, ochrnutému povedal: „Hovorím ti: Vstaň, vezmi si nosidlá a choď domov!“ⁱ ²⁵ A on hneď pred nimi vstal, vzal nosidlá, na ktorých ležal, odišiel domov a oslavoval Boha. ²⁶ Všetkých pochytil veľký úžas, velebili Boha a naplnení bážňou hovorili: „Dnes sme videli nečakané veci.“

²⁷ Potom vyšiel von a videl mýtnika menom Lévi, ako sedí na mýtnici, a povedal mu: „Nasleduj ma!“ ²⁸ A on všetko zanechal, vstal a nasledoval ho. ²⁹ Lévi urobil pre neho vo svojom dome veľkú hostinu. A bol tam veľký zástup mýtnikov a iných, čo s nimi stolovali.^j ³⁰ Farizeji a ich zákonníci šomrali a hovorili jeho učeníkom: „Prečo jete a pijete s mýtnikmi a hriešnikmi?“ ³¹ Ježiš im odpovedal: „Lekára nepotrebujú zdraví, ale chorí. ³² Neprišiel som volať spravidlivých, ale hriešnikov, aby sa kajali.“^k

³³ Oni mu vraveli: „Jánovi učeníci sa často postia a modlia, podobne aj učeníci farizejov, ale tvoji jedia a pijú.“^l ³⁴ Ježiš im povedal: „Vari môžete žiadať od svadobčanov, aby sa postili, kým je ženích s nimi? ³⁵ No prídu dni, keď im ženícha vezmú; potom, v tých dňoch, budú sa postiť.“ ³⁶ Rozpovedal im aj podobenstvo: „Nik neodtrhne na záplatu kus z nového odevu a neprišije ho na starý odev, lebo nový by si roztrhal, a na starý sa nehodí záplata z nového. ³⁷ A nik nevlieva nové víno do starých mechov, lebo nové víno mechy roztrhne a aj ono vytečie, aj mechy sa zničia. ³⁸ Ale nové víno treba naliať do nových mechov. ³⁹ A nik, kto pije staré, nechce nové, lebo hovorí: »To staré je dobré!«“

Poznámky

5,2

Spojenie δύο πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην, ktoré používa sloveso „stát“ pri opise lodí, je vhodné preložiť idiomatickejším „dve lode, čo kotvili pri brehu jazera“.

5,6

Sloveso διεπρήσσετο je konatívny imperfekt s významom „takmer sa začali trhať“.

5,10

Na vyjadrenie Šimonovej budúcej misie Lukáš používa zvláštne sloveso ζωγρέω, ktorého význam je „chytať živého, loviť bez usmrtenia“. Preklad chce túto sémantiku zachytiť spojením „loviť ľudí, aby mali život“.

5,17

Veta δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτόν obsahuje finálny spodstatnený infinitív εἰς τὸ ἰᾶσθαι a asi najlepšie ju vystihuje preklad „a Pánova moc bola s ním, aby uzdravoval“.

5,18

Podstatné meno κλίνη môže označovať lôžko, posteľ – tak ako v 8,16; 17,34 – alebo nosidlá, na ktorých možno nosiť chorého človeka. Vzhľadom na kontext sa preklad prikláňa k druhému riešeniu.

5,19

Opytovacie zámeno ποίας je lokálny genitív, po ktorom treba doplniť slovo „cestou“ (ὁδοῦ), s výsledným prekladom „ktorou cestou = ako“.

5,20

Tvar ἀφέωνται („sú odpustené“) je výsledkové perfektum, ktoré vyjadruje, že odpustenie hriechov nastalo už skôr a tento stav trvá. Ježiš týmto slovesom deklaruje, že ochrnutému Boh už odpustil hriechy.

5,24

Predložkové spojenie ἐπὶ τῆς γῆς („na zemi“) určuje lokalitu, na ktorej má Syn človeka výsadu robiť to, čo bolo vlastné Bohu – odpúšťať hriechy.

5,26

Výraz παράδοξα je označenie pre nečakané, neuveriteľné veci – to, čo sa vymyká bežnej ľudskej skúsenosti.

5,31

Spojenie κακῶς ἔχοντες tu má význam „chorí“.

5,34

Genitívne spojenie τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος (dosl. „synov ženícha“) je semitizmus pre svadobných hostí.

5,35

Obraz vzatia ženícha (ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος) nie je koherentný s použitou svadobnou metaforikou, ale evokuje Ježišov odchod od učeníkov cez smrť a nanebovzatie.

Intertextové prepojenia

- a. [5,1-3]
Mt 13,1-2; Mk 2,13; 3,7.9; 4,1-2
- b. [5,4]
Jn 21,6
- c. [5,10]
Jer 16,16
- d. [5,11]
5,27-28; 9,23; 18,22.28; Mt 19,27
- e. [5,12-16]
17,11-19
- f. [5,14]
Lv 13,49; 14,2-32
- g. [5,20-21]
7,48-49; Jn 10,31-33
- h. [5,22]
6,8; 9,47
- i. [5,24-25]
Jn 5,8-9
- j. [5,29-30]
15,1-2; 19,2.5-7
- k. [5,32]
19,10; Ez 34,16; 1 Tim 1,15
- l. [5,33]
7,33-34; 11,1

Lukáš 6

Preklad

¹ V istú sobotu prechádzal cez obilné pole. Jeho učeníci trhali klasy, mrvili ich rukami a jedli.^a ² Niektorí z farizejov sa ich pýtali: „Prečo robíte, čo v sobotu nie je dovolené?“³ Ježiš im odpovedal: „Nečítali ste, čo urobil Dávid, keď bol hladný on aj jeho spoločníci?“^b ⁴ Ako vošiel do Božieho domu, vzal a jedol predkladané chleby, ktoré nesmel jesť nik, iba kňazi, a dal aj svojim spoločníkom?“⁵ A povedal im: „Pán nad sobotou je Syn človeka.“⁶ V inú sobotu vošiel do synagógy a učil. Bol tam človek, čo mal vyschnutú pravú ruku.^c ⁷ A zákonníci s farizejmi ho sledovali, či v sobotu bude uzdravovať, aby ho mali z čoho obžalovať.^d ⁸ Ale on poznal ich myšlienky. Preto povedal človekovi, čo mal vyschnutú ruku: „Vstaň a postav sa doprostred!“ On vstal a postavil sa.^e ⁹ A tamtým Ježiš povedal: „Pýtam sa vás: Je dovolené v sobotu urobiť dobre alebo uškodiť, zachrániť život alebo zničiť?“^f ¹⁰ Popozeral sa po všetkých a povedal mu: „Vystri ruku!“ On to urobil a ruka mu ozdravela. ¹¹ Oni však boli plní nerozumu a dohadovali sa, čo urobiť s Ježišom.

¹² V tých dňoch vyšiel na vrch modliť sa a strávil celú noc v modlitbe k Bohu. ¹³ Keď sa rozodnilo, zavolať si učeníkov a vyvolil si z nich Dvanástich, ktorých nazval apoštolmi:^g ¹⁴ Šimona, ktorému dal meno Peter, a jeho brata Andreja, Jakuba, Jána, Filipa, Bartolomeja,^h ¹⁵ Matúša, Tomáša, Jakuba Alfejevho, Šimona, ktorého volali Horlivec, ¹⁶ Júdu Jakubovho a Judáša Išariotského, ktorý sa stal zradcom.

¹⁷ Zostúpil s nimi a zastal na rovinatom mieste i veľký zástup jeho učeníkov a veľké množstvo ľudu z celého Judska i z Jeruzalema aj z týrskeho a sidonského pobrežia.ⁱ ¹⁸ Prišli ho počúvať a dať sa uzdraviť zo svojich neduhov. A ozdraveli aj tí, ktorých trápili nečistí duchovia. ¹⁹ A všetci zo zástupu sa usilovali dotknúť sa ho, lebo z neho vychádzala moc a uzdravovala všetkých.

²⁰ On uprel oči na svojich učeníkov a hovoril: „Blahoslavení chudobní, lebo vaše je Božie kráľovstvo.“^j ²¹ Blahoslavení, ktorí teraz hladujete, lebo budete nasýtení. Blahoslavení, ktorí teraz plačete, lebo sa budete smiať. ²² Blahoslavení ste, keď vás ľudia budú nenávidieť, keď vás vylúčia spomedzi seba, znevážia vás a ako zlo zavrhnú vaše meno kvôli Synovi človeka.^k ²³ Radujte sa v ten deň a skáčte od radosti, lebo máte veľkú odmenu v nebi! Veď to isté robili otcovia prorokom. ²⁴ Ale beda vám, boháči, lebo už máte svoju útechu!^l ²⁵ Beda vám, čo ste teraz nasýtení, lebo budete hladovať! Beda vám, čo sa teraz smejete, lebo budete žialiť a plakať! ²⁶ Beda, keď vás všetci ľudia budú chváliť, veď to isté robili ich otcovia falošným prorokom!^m

²⁷ Ale vám, čo počúvate, hovorím: Milujte svojich nepriateľov, robte dobre tým, čo vás nenávidia,ⁿ ²⁸ žehnajte tým, čo vás preklínajú, a modlite sa za tých,

čo vás potupujú!^{p 29} Tomu, kto ťa udrie po líci, nadstav aj druhé. A tomu, kto ti berie plášť, neodopri ani šaty.³⁰ Každému, kto ťa prosí, daj, a ak ti niekto niečo vezme, nežiadať to naspäť.³¹ Ako chcete, aby ľudia robili vám, robte im rovnako!^q

³² Ak milujete tých, čo vás milujú, akúže máte zásluhu? Veď aj hriešnici milujú tých, čo ich milujú.³³ Ak robíte dobre tým, čo vám dobre robia, akúže máte zásluhu? Veď to isté robia aj hriešnici.³⁴ A ak požičiavate tým, od ktorých to dúfate dostať naspäť, akúže máte zásluhu? Veď aj hriešnici požičiavajú hriešnikom, aby dostali naspäť to isté.³⁵ Ale milujte svojich nepriateľov, dobre robte, požičiavajte a nič za to nečakajte! Tak bude vaša odplata veľká a budete synmi Najvyššieho, lebo on je dobrý aj k nevďačným a zlým.³⁶ Buďte milosrdní, ako je milosrdný váš Otec!

³⁷ Nesúďte a nebudete súdení. Neodsudzujte a nebudete odsúdení! Odpúšťajte a bude vám odpustené.^{s t 38} Dávajte a dajú vám: mieru dobrú, natlačenú, natrasenú, vrchovatú vám dajú do lona. Lebo akou mierou budete merať vy, takou sa nameria aj vám.^{“u}

³⁹ Povedal im aj podobenstvo: „Môže azda viesť slepý slepého? Nepadnú obaja do jamy?“^{v 40} Žiak nie je nad učiteľa. Ale každý, kto sa všetko naučí, bude ako jeho učiteľ.^w

⁴¹ Prečo vidíš smietku v oku svojho brata, ale vo vlastnom oku si brvno nevšimaš?⁴² Ako môžeš povedať svojmu bratovi: »Brat môj, dovoľ, vyberiem ti smietku, čo máš v oku,« – keď sám vo vlastnom oku brvno nevidíš? Pokrytec, vyhoď najprv brvno zo svojho oka! Potom jasne uvidíš ako vybrať smietku, čo je v oku tvojho brata.

⁴³ Veď nijaký dobrý strom nerodí zlé ovocie ani nijaký zlý strom nerodí dobré ovocie.^{x 44} Každý strom sa totiž pozná po ovoci. Veď z trnia nezbierajú figy ani z kra neoberajú hrozno.⁴⁵ Dobrý človek vynáša z dobrého pokladu svojho srdca dobro a zlý človek zo zlého vynáša zlo. Veď z plnosti srdca hovoria jeho ústa.⁴⁶ Prečo ma oslovujete: »Pane, Pane«, a nerobíte, čo hovorím?^y

⁴⁷ Ukážem vám, komu sa podobá každý, kto prichádza ku mne, počúva moje slová a uskutočňuje ich.^{z 48} Podobá sa človeku, ktorý staval dom. Kopal hlboko do zeme a základy položil na skalú. Keď potom prišla povodeň, na dom narazil príval vody, no nemohol ho zmiestť, lebo bol dobre postavený.⁴⁹ Ale kto ich počúva, a neuskutočňuje, podobá sa človeku, ktorý staval dom na zemi bez základu. Keď naň narazil príval vody, hneď sa zrútil a z domu zostala iba ruina.[“]

Poznámky

6,5

V tomto verši je spojenie κύριος σαββάτου subjekt, zatiaľ čo ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου podstatné meno v predikáte, preto v preklade je navrhovaná formulácia „Pán nad sobotou je Syn človeka“. V texte nejde o definíciu Syna človeka, ale o pána nad sobotou, a tým je Syn človeka.

6,6

Adjektívum ξηρά („vyschnutá“) vyjadruje – moderným jazykom povedané – ochrnutosť ruky. Pod „vyschnutosťou“ si antika predstavovala absenciu telesnej tekutiny, ktorá bola zodpovedná za pohyb ruky.

6,12

Genitív τοῦ θεοῦ tu zastupuje datív: „k Bohu“.

6,23

Sloveso σκιρτάω v tomto kontexte znamená „skákať od radosti, tancovať, poskakovať“.

6,24

Slovesom ἀπέχετε („už máte, už ste dostali“) vyjadruje sa nemožnosť nárokovať si na ďalšiu odmenu v budúcnosti, podobne ako v 16,25.

6,35

Adjektívum χρηστός je tu predikát Boha v zmysle „dobrý, priateľský“.

Intertextové prepojenia

- a. [6,1-2]
Ex 20,8-10; Dt 5,14; 23,25
- b. [6,3-4]
Lv 24,5-9; 1 Sam 21,1-7
- c. [6,6]
Ž 137,5
- d. [6,7]
14,1; 20,20
- e. [6,8]
5,22; 9,47
- f. [6,9]
14,3
- g. [6,13]
Jn 6,70; Sk 1,2; 1 Kor 15,5.7
- h. [6,14-16]
Sk 1,13
- i. [6,17-19]
5,17; Mt 4,23-25; Mk 3,7-12
- j. [6,20-21]
1,46-55; 4,18; Ž 126,5-6; Iz 61,1-3; Zjv 7,16-17
- k. [6,22-23]
11,47-48; 13,34; 2 Krn 36,16; Mt 10,22; 23,30-31; Jn 9,22; 15,19;
16,2; Sk 5,41; 7,52; 1 Pt 4,13-14
- l. [6,24-25]
16,19-31; 18,24-25; Iz 65,13-14; Mt 19,23-24; Mk 10,23-25; Jak
5,1-6
- m. [6,26]
Jer 5,30-31; Mich 2,11; 2 Tim 3,1-9
- n. [6,27-36]
Mt 5,39-48
- o. [6,27]
Prís 25,21; Rim 12,17.20-21
- p. [6,28]
Rim 12,14; 1 Pt 3,9
- q. [6,31]
Lv 19,18; Tob 4,15; Mt 7,12
- r. [6,36]
Ex 34,6; Lv 19,2; Dt 4,31; Joel 2,13

- s. [6,37-42]
Mt 7,1-5
- t. [6,37]
Mt 6,14; Jak 2,13
- u. [6,38]
8,18; 19,25-26; Mk 4,24; Sk 20,35
- v. [6,39]
Mt 15,14; 23,16-17.24
- w. [6,40]
Mt 10,24-25; Jn 13,16; 15,20
- x. [6,43-45]
Iz 3,10; Jer 17,10; 21,14; Oz 10,13; Mt 7,16-20; 12,33-35
- y. [6,46]
Mt 7,21; Rim 2,13; Jak 1,22
- z. [6,47-49]
Mt 7,24-27

Lukáš 7

Preklad

^{1a} Po tom, čo skončil celú svoju reč k ľudu, ktorý ho počúval, vošiel do Kafarnauma. ² Tam mal istý stotník sluhu, ktorého si veľmi cenil, a ten bol na smrť chorý. ³ Keď sa stotník dopyčul o Ježišovi, poslal k nemu židovských starších s prosbou, aby prišiel a jeho sluhu zachránil. ⁴ Oni prišli k Ježišovi a naliehavo ho prosili: „Zaslúži si, aby si mu to urobil, ⁵ lebo miluje náš národ; aj synagógu nám dal postaviť.“^b ⁶ Ježiš teda šiel s nimi. Keď už bol neďaleko jeho domu, stotník poslal k nemu priateľov s odkazom: „Pane, neunúvaj sa, lebo nie som hoden, aby si vošiel pod moju strechu.“ ⁷ Preto som sa ani nepokladal za hodného ísť k tebe. Ale stačí, že povieš iba slovo, a môj sluha sa uzdraví! ⁸ Veď aj ja som človek podriadený moci a mám pod sebou vojakov. Ak daktorému poviem: »Chod'!« – ide; inému: »Pod' sem!« – tak príde; a svojmu sluhovi: »Urob toto!« – on to urobí.“ ⁹ Keď to Ježiš počul, zadivil sa mu, obrátil sa k zástupu, čo ho nasledoval, a povedal: „Hovorím vám: Takú vieru som nenašiel ani v Izraeli!“ ¹⁰ A keď sa poslovia vrátili domov, sluha našli zdravého.

^{11d} Čoskoro nato šiel do mesta, ktoré sa volá Naim. Šli s ním jeho učeníci a veľký zástup. ¹² Keď sa priblížil k mestskej bráne, práve vynášali mŕtveho, jediného syna matky, ktorá bola vdova. Bol s ňou početný zástup z mesta. ¹³ Keď ju Pán videl, zľutoval sa nad ňou a povedal jej: „Už neplač!“^e ¹⁴ Potom pristúpil a dotkol sa mára. Tí, čo ho niesli, zastali a on povedal: „Mládenec, hovorím ti, vstaň!“^f ¹⁵ Mŕtvy sa posadil a začal hovoriť. A Ježiš ho vrátil jeho matke. ¹⁶ Tu sa všetkých zmocnila bázeň, oslavovali Boha a hovorili: „Veľký prorok povstal medzi nami“ a: „Boh navštívil svoj ľud.“^g ¹⁷ A táto zvesť o ňom sa rozšírila po celom Judsku a po celom okolí.

^{18h} O tom všetkom priniesli Jánovi zvesť jeho učeníci. Ján si zavolał dvoch zo svojich učeníkov ¹⁹ a poslal ich k Pánovi s odkazom: „Ty si ten, čo má prísť, alebo máme čakať iného?“ⁱ ²⁰ Keď muži prišli k Ježišovi, povedali: „Poslal nás k tebe Ján Krstiteľ s odkazom: »Ty si ten, čo má prísť, alebo máme čakať iného?““ ²¹ Práve v tú hodinu uzdravil mnohých z neduhov, trápení a od zlých duchov a mnohým slepým daroval zrak. ²² A tak im odpovedal: „Chod'te a zvestujte Jánovi, čo ste videli a počuli: Slepí vidia, chromí chodia, malomocní sú čistí, hluchí počujú, mŕtvi vstávajú a chudobným sa hlása evanjelium.“^j ²³ A blahoslavený je, kto sa na mne nepohorší.“

^{24k} Keď Jánovi poslovia odišli, začal zástupom hovoriť o Jánovi: „Čo ste vyšli na púšť vidieť? Trstinu zmietanú vetrom? ²⁵ Alebo čo ste vyšli vidieť? Človeka oblečeného do jemných šiat? Veď tí, čo sa skvostne obliekajú a žijú v rozkošiach, bývajú v kráľovských palácoch. ²⁶ Čo ste vyšli vidieť? Proroka?

Áno, hovorím vám, aj viac ako proroka.^{1 27} To je ten, o ktorom je napísané: *»Hľa, posielam svojho posla pred tvojou tvárou; on pripraví tvoju cestu pred tebou.«*^{m 28} Hovorím vám: Medzi tými, čo sa narodili zo ženy, nie je nik väčší ako Ján. Ale najmenší v Božom kráľovstve je väčší než on.“²⁹ A všetok ľud, čo ho počúval, ba aj mýtnici uznali Božiu spravodlivosť, keď sa dali pokrstiť Jánovým krstom.³⁰ Ale farizeji a zákonníci odmietli Boží plán pre nich, keď sa mu nedali pokrstiť.^{n o 31} „Komuže prirovnám ľudí tohto pokolenia? Komu sú podobní? ³² Podobajú sa deťom, čo vysedávajú na námestí a pokrikujú jedno na druhé: »Pískali sme vám a netancovali ste; nariekali sme a neplakali ste.«³³ Lebo prišiel Ján Krstiteľ, nejedol chlieb a nepil víno a hovoríte: »Je posadnutý.«³⁴ Prišiel Syn človeka, je a pije, a hovoríte: »Hľa, pažravec a pijan, priateľ mýtnikov a hriešnikov!«^{q 35} No múdrosť ospravedľňuje všetky jej deti.“^r

^{36s} Ktorýsi z farizejov ho pozval, aby s ním jedol. On vošiel do farizejovho domu a zaujal miesto pri stole.^{t 37} V tom meste žila istá hriešnica. Len čo sa dozvedela, že je hosťom vo farizejovom dome, priniesla alabastrovú nádobu s voňavým olejom.³⁸ Postavila sa zozadu k jeho nohám, plakala a slzami mu začala máčať nohy, utierala mu ich svojimi vlasmi, bozkávala mu ich a natierala voňavým olejom.³⁹ Keď to videl farizej, ktorý ho pozval, povedal si sám pre seba: „Keby tento bol prorokom, vedel by, kto a aká je to žena, čo sa ho dotýka, že je to hriešnica.“⁴⁰ Ježiš mu povedal: „Šimon, musím ti niečo povedať.“ On odpovedal: „Povedz, učiteľ!“⁴¹ „Istý veriteľ mal dvoch dlžníkov. Jeden dlhoval päťsto denárov, druhý päťdesiat.⁴² Keďže nemali z čoho dlžobu splatiť, odpustil ju obidvom. Ktorý z nich ho bude mať radšej?“⁴³ Šimon odpovedal: „Myslím, že ten, ktorému viac odpustil.“ On mu povedal: „Správne uvažuješ.“⁴⁴ Potom sa obrátil k žene a Šimonovi vrazil: „Vidiš túto ženu? Vošiel som do tvojho domu a nedal si mi vodu na nohy. Ale ona slzami zmáčala moje nohy a svojimi vlasmi ich poutierala.⁴⁵ Nepobozkal si ma. Ale ona odvtedy, ako som vošiel, neprestala mi nohy bozkávať.“⁴⁶ Hlavu si mi olejom nepomazal. Ona mi voňavým olejom nohy pomazala.⁴⁷ Hovorím ti: Odpúšťajú sa jej mnohé hriechy, preto veľmi miluje. Komu sa menej odpúšťa, menej miluje.“⁴⁸ A jej povedal: „Tvoje hriechy sú odpustené.“⁴⁹ A tí, čo s ním stolovali, začali si hovoriť: „Ktože je to, že aj hriechy odpúšťa?“^{u 50} On však povedal žene: „Tvoja viera ťa zachránila. Chod' v pokoji!“^v

Poznámky

7,5

V prípade slovesa ὀκοδόμησεν, ktoré je v aktívnom aoriste, ide o kauzatívny aktívny význam, čo sa dá preložiť ako „dal postaviť“.

7,7

Spojenie εἰπὲ λόγῳ je tzv. figura etymologica – posilnenie slovesa pomocou podstatného mena rovnakého kmeňa. Dosl. preklad „povedz iba slovo“ by sa dal zjednodušiť ako „iba povedz“.

7,13

Prítomný imperatív μὴ κλαῖε vyjadruje ukončenie akcie, ktorá už prebieha, a preto je vhodný preklad „už neplač = neplač viac = prestaň plakať“.

7,28

Komparatívne adjektívum μικρότερος tu má význam superlatívu: „najmenší“.

7,29

Veta ἐδικαίωσαν τὸν θεόν poukazuje na reakciu mýtnikov pri prijatí Jánovho krstu a vyjadruje ich uznanie Božej spravodlivosti. Navrhovaný preklad: „uznali Boha za spravodlivého = uznali Božiu spravodlivosť“.

7,35

Slovo „múdrost“ na tomto mieste je synonymom Božieho plánu z v. 30 a veta vyjadruje myšlienku, že Boží plán je potvrdený životom tých, ktorí ho prijímajú – tých, ktorí sú poslušní voči posolstvu Jána a Ježiša.

7,37

Spojenie „v meste“ poukazuje na verejnú známosť ženy.

7,47

Spojka ὅτι v tomto verši pravdepodobne neuvádza príčinu pre predchádzajúcu vetu, ale jej dôsledok: keďže žene sa odpúšťajú mnohé hriechy, ukazuje veľa lásky. Preklad navrhuje variant: „odpúšťajú sa jej mnohé hriechy, preto veľmi miluje“.

Intertextové prepojenia

- a. [7,1-10]
Mt 8,5-13; Jn 4,43-53
- b. [7,5]
4,31-33; Mk 1,21; Sk 10,2
- c. [7,6]
8,49; Mk 5,35; Sk 10,28; 11,12
- d. [7,11-17]
7,22; 1 Kr 17,8-24; 2 Kr 4,32-37; Jn 11,1-44
- e. [7,13]
8,52; 10,33
- f. [7,14]
8,54; Mk 5,41; Sk 9,40
- g. [7,16]
1,68; 19,44; 24,19; Mt 21,11; Jn 6,14
- h. [7,18-35]
Mt 11,2-19
- i. [7,19]
3,16; Mal 3,1; Mt 3,11; Mk 1,7; Hebr 10,37; Zjv 1,4.8; 4,8
- j. [7,22]
4,18; Iz 29,18-19; 35,5-6; 61,1
- k. [7,24-30]
Mt 11,7-15
- l. [7,26]
1,76
- m. [7,27]
Ex 23,20; Iz 40,3; Mal 3,1
- n. [7,29-30]
3,10-14; 18,9-14; 20,1-8; Mt 21,23-27.31-32; Mk 11,27-33
- o. [7,31-35]
Mt 11,16-19
- p. [7,33]
1,15; Mt 3,4; Mk 1,6
- q. [7,34]
5,29-30; 15,2; 19,7; Mt 9,11
- r. [7,35]
Sir 4,11
- s. [7,36-50]
Mt 26,6-13; Mk 14,3-9; Jn 12,1-8

- t. [7,36]
11,37; 14,1
- u. [7,48-49]
5,20-21; Mt 9,2-3; Mk 2,5-7
- v. [7,50]
8,48; 18,42; Mt 9,22; Mk 5,34

Lukáš 8

Preklad

¹ Potom prechádzal mestami a dedinami, kázal a ohlasoval evanjelium o Božom kráľovstve.^a A boli s ním Dvanásti ² a niektoré ženy, ktoré boli uzdravené od zlých duchov a z chorôb: Mária, nazývaná Magdaléna, z ktorej vyšlo sedem démonov,^b ³ Jana, žena Herodesovho správcu Chúzu, Zuzana a mnohé iné, ktoré im vypomáhali svojím majetkom.

⁴ Keď k nemu vo veľkých zástupoch prichádzali ľudia z rôznych miest, povedal v podobenstve: ⁵ „Rozsievateľ vyšiel rozsievateľ semená. Ako ich rozsieval, jedno padlo na cestu. Tam ho pošliapali a nebeské vtáky ho pozobali. ⁶ Iné padlo na skalú, vyrástlo a uschlo, lebo nemalo vlahy. ⁷ Iné padlo do trnia a trnie vyrástlo spolu s ním a udusilo ho. ⁸ Iné padlo do dobrej zeme, vyrástlo a prinieslo stonásobnú úrodu.“ Keď to povedal, zvolal: „Kto má uši na počúvanie, nech počúva.“^c

⁹ Jeho učeníci sa ho pýtali, čo znamená toto podobenstvo. ¹⁰ On im povedal: „Vám je dané poznať tajomstvá Božieho kráľovstva. Ostatným však hovorím len v podobenstvách, aby hľadeli, ale nevideli, aby počúvali, ale nechápali.“^d

¹¹ Podobenstvo znamená toto: Semeno je Božie slovo.^e ¹² Na ceste, to sú tí, čo počujú, ale potom prichádza diabol a berie im slovo zo srdca, aby neuverili a neboli spasení. ¹³ Na skale, to sú tí, čo počujú a s radosťou prijímajú slovo, ale nemajú koreň, veria len na čas a v čase skúšky odpadajú. ¹⁴ Semeno, čo padlo do trnia, to sú tí, čo počujú, ale žijúc pod ťarchou starostí, bohatstva a rozkoší života sa dusia a neprinášajú úrodu. ¹⁵ To čo padlo do dobrej zeme, to sú tí, čo keď v dobrom a šľachetnom srdci počúvajú slovo, pridriavajú sa ho a s vytrvalosťou prinášajú úrodu.^f

¹⁶ Nik, čo zažal lampu, neprikrýva ju nádobou, ani ju nedáva pod posteľ, ale dáva ju na svietnik, aby tí, čo vchádzajú, videli svetlo.^g ¹⁷ Veď nič nie je ukryté tak, žeby sa nevyjavilo, ani skryté tak, žeby sa neprezvedelo a nevyšlo najavo.^h

¹⁸ Dávajte teda pozor, ako počúvate, lebo kto má, tomu bude dané, a kto nemá, tomu bude odobraté aj to, čo si myslí, že má.“ⁱ

¹⁹ Prišla za ním jeho matka a bratia, ale pre zástup sa nemohli k nemu dostať. ²⁰ Oznamovali mu: „Tvoja matka a tvoji bratia stoja vonku a chcú ťa vidieť.“

²¹ On im odvetil: „Mojou matkou a mojimi bratmi sú tí, čo počúvajú Božie slovo a uskutočňujú ho.“^j

²² V istý deň nastúpil na loď aj so svojimi učeníkmi a povedal im: „Preplavme sa na druhý breh jazera.“ I vyplávali. ²³ Ako sa plavili, zaspal. Tu sa na jazero spustila taká víchrica, že sa im loď naplňala vodou a boli vo veľkom nebezpečenstve. ²⁴ Pristúpili k nemu a zobudili ho slovami: „Učiteľ, učiteľ, hynieme!“ On vstal, pohrozil vetru a rozbúrenej vode i ustali a nastal pokoj.^k ²⁵ Im povedal:

„Kde je vaša viera?“ Preľakli sa a s údivom hovorili: „Kto to len je, že rozkazuje vetru i vode a poslúchajú ho?“⁴¹

²⁶ Doplavili sa do gerazského kraja, ktorý je oproti Galilei. ²⁷ Keď vystúpil na breh, vyšiel mu oproti istý muž z mesta, ktorý bol posadnutý démonmi. Už dlhý čas si neobliekal vrchný odev ani nebýval v dome, ale v hrobch. ²⁸ Keď zbadal Ježiša, skríkol, padol pred ním a silným hlasom zvolal: „Čo ťa je do mňa, Ježišu, Syn najvyššieho Boha? Prosím ťa, nemuč ma!“^m ²⁹ Ježiš totiž prikázal nečistému duchu, aby vyšiel z toho človeka, lebo už dlhý čas ho mal v moci. Aj ho spúťavali reťazami a okovami a strážili ho, ale on putá roztrhal a démon ho hnal na pusté miesta. ³⁰ Ježiš sa ho spýtal: „Ako sa voláš?“ On odpovedal: „Légia,“ lebo doň vošlo mnoho démonov. ³¹ A naliehali naň, aby im nerozkázal odísť do priepasti. ³² Tam na vrchu sa pásla veľká črieda sviň. Preto ho žiadali, aby im dovolil vojsť do nich, a on im to dovolil. ³³ Tu démoni vyšli z človeka a vošli do sviň a črieda sa prudko hnala stráňou do jazera a utopila sa. ³⁴ Keď pastieri videli, čo sa stalo, zutekali a oznámili to v meste i v osadách. ³⁵ Ľudia sa vyšli pozrieť, čo sa stalo. Prišli k Ježišovi a našli človeka, z ktorého vyšli démoni, ako sedí pri Ježišových nohách oblečený a pri zdravom rozume. A preľakli sa. ³⁶ Tí, ktorí videli, ako bol ten posadnutý človek zachránený, porozprávali im o tom. ³⁷ A celý dav z gerazského okolia ho žiadal, aby od nich odišiel, lebo sa ich zmocňoval veľký strach. On teda nastúpil na loď a vrátil sa. ³⁸ Muž, z ktorého vyšli démoni, prosil ho, aby smel zostať s ním. Ale on ho prepustil so slovami: ³⁹ „Vráť sa domov a rozprávaj, aké veľké veci ti urobil Boh!“ On odišiel a po celom meste hlásal, aké veľké veci mu urobil Ježiš.

⁴⁰ Keď sa Ježiš vrátil, privítal ho zástup, lebo všetci ho očakávali. ⁴¹ A vtom prišiel muž menom Jairos, ktorý bol predstaveným synagógy. Padol Ježišovi k nohám a prosil ho, aby vošiel do jeho domu, ⁴² lebo mal jediná, asi dvanásť-ročnú dcéru a tá umierala. Ako sa uberal, tlačili sa naňho zástupy. ⁴³ Bola tam aj istá žena, ktorá mala dvanásť rokov krvácanie; minula na lekárov celý svoj majetok, ale nikto ju nemohol uzdraviť.ⁿ ⁴⁴ Pristúpila odzadu, dotkla sa okraja jeho šiat^o a jej krvácanie sa hneď zastavilo. ⁴⁵ Ježiš sa spýtal: „Kto sa ma to dotkol?“ Keď to všetci popierali, ozval sa Peter: „Učiteľ, zástupy sú okolo teba a tlačia sa na teba!“^p ⁴⁶ Ale Ježiš povedal: „Nieкто sa ma dotkol. Ved' som pocítil, že zo mňa vyšla sila.“^p ⁴⁷ Keď žena videla, že to nezatají, roztrasená prišla a padla pred ním. Pred všetkým ľudom oznámila, prečo sa ho dotkla a ako hneď ozdravela. ⁴⁸ A on jej povedal: „Dcéra, tvoja viera ťa zachránila. Chod' v pokoji!“^q

⁴⁹ Kým ešte hovoril, prišiel ktosi z domu predstaveného synagógy a povedal: „Tvoja dcéra je mŕtva; už neunúvaj učiteľa.“^r ⁵⁰ Ale keď to Ježiš počul, povedal mu: „Neboj sa, len ver a bude zachránená!“^r ⁵¹ Keď prišiel k domu, nikomu nedovolil vojsť dnu, iba Petrovi, Jánovi, Jakubovi a otcovi dievčaťa i matke. ⁵² Všetci ju oplakávali a zalamovali rukami. On povedal: „Neplačte! Ved' dievča

neumrelo, ale spí.“⁵³ I vysmievali sa mu, lebo vedeli, že umrelo.⁵⁴ Ale on ho chytil za ruku a zvolal: „Dievča, vstaň!“⁵⁵ I vrátil sa doň duch a hneď vstalo. A rozkázal, aby mu dali jesť.⁵⁶ Jeho rodičia užasli, no on im prikázal, aby nikomu nehovorili, čo sa stalo.

Poznámky

8,2-3

Lukáš v tomto sumári Ježišovej aktivity v Galilei rozlišuje dve skupiny žien v Ježišovom sprievode. Do prvej skupiny patria tie, ktoré boli uzdravené zo svojich chorôb a sú tu menovite uvedené, a do druhej mnohé iné, ktoré sprievod podporovali svojimi prostriedkami. Vázba ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς označuje finančné prostriedky, ktorými ženy disponovali.

8,4

Spojka καί medzi dvoma prechodníkmi opisujúcimi príchod ľudu má vysvetľujúcu funkciu: veta, ktorú uvádza, je vysvetlením tej predchádzajúcej. Preto návrh prekladu: „keď sa schádzal veľký zástup a to tým, že prichádzali k nemu ľudia z rôznych miest = keď k nemu vo veľkých zástupoch prichádzali ľudia z rôznych miest“.

8,5

Spojenie παρὰ τὴν ὁδόν, ktoré označuje, kam padla časť osiva, má sa pravdepodobne prekladať v zmysle „na cestu“ a nie „pri ceste, na kraj cesty“, pretože nasledujúca časť verša hovorí o pošliapaní tohto osiva, čo sa mohlo stať, len ak ležalo na ceste.

8,11

Identifikácia osiva s Božím slovom preberá rozšírený obraz v antike, podľa ktorého sa rozprávanie dá metaforicky vyjadriť sejbou.

8,18

V tomto verši je pravdepodobne potrebné doplniť logický objekt „ovocie, úrodu“ po slovese „mať“. Druhá polovica verša je metaforou pre posledný súd: ten, kto bude mať ovocie, bude mu dané = bude spasený; ten, kto nemá ovocie, bude mu vzaté = bude odsúdený.

8,24

Veta učeníkov okrem oslovenia Ježiša obsahuje jediné slovo – „hynieme“ –, čím sa vyjadruje, že situáciu búrky opisujú Ježišovi z vlastného uhla pohľadu.

8,26

Mesto Geraza patrilo medzi mestá Dekapolisu a ležalo na juhovýchod od Galilejského mora (dnešné severné Jordánsko) v gerazskom kraji. Išlo o oblasť pohanov, čím sa táto epizóda stáva jediným príbehom v Lukášovi, ktorý opisuje Ježišovo stretnutie s Nežidmi. Tento charakter scény potvrdzuje aj prítomnosť čriedy sviň vo v. 32.

8,27

Na opis odevu, ktorý si posadnutý už dlhší čas neobliekal, evanjelista používa slovo ἱμάτιον, ktoré označuje vrchný odev (plášť). Tým sa vyjadruje, že posadnutý nebehal úplne nahý, ale oblečený iba v spodnom odeve – tunike.

8,28

Pri oslovení Ježiša posadnutý používa zvolanie „syn najvyššieho Boha“ (viè τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου), čo je jazyk inšpirovaný Septuagintou (napr. Gn 14,18.19.20.22) a mnohými nápismi, ktoré sa našli v oblasti Stredozemného mora.

8,31

Pod priepašťou (ἄβυσσος) má Lukáš na mysli podzemie, čo je obraz inšpirovaný gréckou a semitskou mytológiou. Tento priestor bol miestom trestu, v ktorom boli uväznení zlí až do posledného súdu.

8,39

Participium slovesa κηρύσσω („hlásať, zvestovať, ohlasovať“), ktoré modifikuje konanie zachráneného, vyjadruje myšlienku, že ten sa stáva ohlasovateľom Ježiša a robí tak ako prvá postava v Lukášovej narácii.

8,44

Výraz κράσπεδον označuje okraj, obrubu, lem šiat a nie strapce, ktoré spomína Dt 22,12.

8,46

Vychádzanie sily z Ježiša pripomína sumár zo 6,19, čo napomáha vnímať túto scénu uzdravenia ženy ako inscenáciu predchádzajúceho tvrdenia o sile vychádzajúcej z Ježiša.

8,52

Sloveso καθεύδει („spí“) v Ježišovej priamej reči predovšetkým prezrádza Ježišovu interpretáciu situácie – pre neho dievča len spí, a preto čoskoro vstane, lebo ju on sám zobudí.

8,54

Chytenie za ruku je pomáhajúce a zachraňujúce gesto, ktoré evokuje konanie Boha podľa niektorých SZ textov (Ž 73,23; Iz 41,13; 42,6).

8,55

Návrat života do dievčaťa je opísaný ako návrat ducha, čo pripomína niektoré SZ texty (Gn 6,17; 7,15; Ez 1,21; 1 Kr 17,21).

Intertextové prepojenia

- a. [8,1]
4,43; 6,13
- b. [8,2-3]
23,49; 24,10; Mt 27,55-56; Mk 15,40-41; Jn 19,25
- c. [8,8]
Mt 11,15
- d. [8,10]
Iz 6,9-10; Jer 5,21; Ez 12,2; Sk 28,25-27
- e. [8,11]
1 Sol 2,13; 1 Pt 1,23
- f. [8,15]
21,19; Rim 2,7; Hebr 10,36; 12,1; Zjv 3,10; 13,10; 14,12
- g. [8,16]
11,33; Mt 5,15
- h. [8,17]
12,2-3; Mt 10,26-27; Rim 2,16; Ef 5,13
- i. [8,18]
19,26; Mt 13,12; 25,29
- j. [8,21]
11,27-28; Jn 15,14
- k. [8,24]
Ž 107,28-30
- l. [8,25]
4,36; 9,43
- m. [8,28-29]
4,33-35.41; 1 Kr 17,18; Mk 1,23-24
- n. [8,43]
Lv 15,25-31
- o. [8,44]
Nm 15,38-39
- p. [8,46]
5,17; 6,19
- q. [8,48]
7,50; 8,50; 17,19; 18,42; Mt 9,22; Mk 5,34
- r. [8,54]
7,14; Iz 41,13; 42,6

Lukáš 9

Preklad

¹ Ježiš zvolal Dvanástich a dal im moc a autoritu nad všetkými démonmi i na liečenie neduhov. ² Potom ich poslal hlásať Božie kráľovstvo a uzdravovať chorých. ³ A povedal im: „Na cestu si neberte nič: ani palicu, ani kapsu, ani chlieb, ani peniaze, ani nemajte dvoje šiat.“ ⁴ Keď vojdete do niektorého domu, ostaňte tam a odtiaľ vychádzajte.“ ⁵ A ak by vás niekde neprijali, odíďte z toho mesta, straste si prach z nôh na svedectvo proti nim.“ ⁶ A odišli, prechádzali dedinami, všade hlásali evanjelium a uzdravovali.

⁷ Tetrarcha Herodes počul o všetkom, čo sa dialo, a bol v rozpakoch, lebo niektorí hovorili: „Ján vstal z mŕtvych,“ ⁸ niektorí zas: „Zjavil sa Eliáš,“ iní zasa: „Vstal z mŕtvych jeden z dávnych prorokov.“ ⁹ Herodes povedal: „Jána som predsa ja dal sťat'. Kto je teda ten, čo o ňom počúvam také veci?“ ¹⁰ A chcel ho vidieť.

¹⁰ Keď sa apoštoli vrátili, porozprávali mu všetko, čo robili. On ich vzal so sebou a utiahol sa len s nimi do mesta, ktoré sa volá Betsaida. ¹¹ Keď sa to zástupy dozvedeli, išli za ním. On ich prijal, hovoril im o Božom kráľovstve a uzdravoval tých, čo to potrebovali.

¹² Deň sa začal schýľovať ku koncu. Tu pristúpili Dvanásti a povedali mu: „Rozpusť zástup, nech sa rozídu do okolitých dedín a osád nájsť si nocľah a jedlo, lebo tu sme na pustom mieste.“ ¹³ On im povedal: „Vy im dajte jesť!“ Oni riekli: „Nemáme viac ako päť chlebov a dve ryby,“ ibaže by sme šli a nakúpili jedlo pre všetok tento ľud.“ ¹⁴ Bolo tam asi päťtisíc mužov. Ale on povedal svojim učeníkom: „Usaďte ich v skupinách asi po päťdesiat!“ ¹⁵ Urobili tak a všetkých usadili. ¹⁶ Potom vzal päť chlebov a dve ryby, pozdvihol oči k nebu, požehnal ich, lámal a dával svojim učeníkom, aby ich predkladali zástupu.“ ¹⁷ I jedli a všetci sa nasýtili, ba ešte pozbierali dvanásť košov odrobín, čo po nich zostali.

¹⁸ Keď sa raz osamote modlil a boli s ním jeho učeníci, opýtal sa ich: „Za koho ma pokladajú zástupy?“ ¹⁹ Oni odpovedali: „Za Jána Krstiteľa, iní za Eliáša a iní zasa hovoria, že vstal z mŕtvych jeden z dávnych prorokov.“ ²⁰ A on sa ich opýtal: „A vy ma za koho pokladáte?“ Peter odpovedal: „Za Božieho Mesiáša.“ ²¹ On im však pohrozil a prikázal, aby to nikomu nehovorili, ²² a dodal: „Syn človeka musí mnoho trpieť, starší, veľkňazi a zákonníci ho musia zavrhnúť a zabiť, ale on musí tretieho dňa vstať z mŕtvych.“ ^k

²³ A všetkým povedal: „Ak niekto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme každý deň svoj kríž a nasleduje ma.“ ²⁴ Lebo kto by si chcel zachrániť život, stratí ho, ale kto stratí svoj život pre mňa, zachráni si ho.“ ²⁵ Veď čo osôž človekovi, keby aj celý svet získal a seba samého by stratil alebo poškodil?!

²⁶ Lebo kto sa bude hanbiť za mňa a za moje slová, za toho sa bude hanbiť Syn človeka, keď príde v sláve svojej i Otcovej a svätých anjelov.ⁿ ²⁷ Naozaj vám hovorím: Niektorí z tých, čo tu stoja, neokúsia smrť, kým neuvidia Božie kráľovstvo.“

²⁸ Asi o osem dní po týchto slovách vzal so sebou Petra, Jána a Jakuba a vystúpil na vrch modliť sa.^o ²⁹ Ako sa modlil, zmenil sa vzhľad jeho tváre a jeho odev zažiaril belosťou. ³⁰ A hľa, rozprávali sa s ním dvaja muži – boli to Mojžiš a Eliáš, ³¹ ktorí sa zjavili v sláve a hovorili o jeho odchode, ktorý sa mal naplniť v Jeruzaleme.^p ³² Petra a tých, čo boli s ním, premohol spánok. Keď sa prebudili, videli jeho slávu a tých dvoch mužov, čo s ním stáli.^q ³³ Keď od neho odchádzali, Peter povedal Ježišovi: „Učiteľ, je dobré, že sme tu. Urobme tri stánky: jeden tebe, jeden Mojžišovi a jeden Eliášovi.“ Nevedel, čo hovorí. ³⁴ Ako to hovoril, utvoril sa oblak a zatienoval ich. No keď vstúpili do oblaku, preľakli sa.^r ³⁵ A z oblaku zaznel hlas: „Toto je môj Syn, môj Vyvolený, jeho počúvajte!“^s ³⁶ Keď ten hlas zaznel, Ježiš zostal sám, oni zmlkli a v tých dňoch nepovedali nikomu nič z toho, čo videli.

³⁷ Keď nasledujúci deň zostúpili z vrchu, išiel mu v ústrety veľký zástup. ³⁸ A hľa, zo zástupu vykrikol akýsi muž a hovoril: „Učiteľ, prosím ťa, zhladni na môjho syna, lebo je to môj jednorodený syn!“ ³⁹ Hľa, zmocňuje sa ho duch, znenazdajky kričí, hádže ním, až mu ide pena; zriedka ho opúšťa a týra ho. ⁴⁰ Prosil som tvojich učeníkov, aby ho vyhnali, ale nemohli.“ ⁴¹ Ježiš odvetil: „Neveriace a zvrátené pokolenie, dokedy mám byť ešte s vami a znášať vás? Privedť sem svojho syna.“^t ⁴² Ako prichádzal, zlý duch ho hodil o zem a zalomcoval ním. Ježiš nečistému duchu pohrozil, chlapca uzdravil a vrátil ho jeho otcovi. ⁴³ A všetci žasli nad Božou veľkosťou.^u

Keď sa všetci čudovali všetkému, čo robil, povedal svojim učeníkom:^v ⁴⁴ „Dobre si zapamätajte tieto slová: Syn človeka má byť vydaný do rúk ľudí.“ ⁴⁵ Lenže oni nechápali to slovo. Bolo im zahalené, aby mu nerozumeli, a báli sa ho opýtať na to slovo.

⁴⁶ Skrsla v nich myšlienka, kto z nich je najväčší.^w ⁴⁷ Ale Ježiš poznal zmýšľanie ich srdca, vzal dieťa, postavil ho vedľa seba ⁴⁸ a povedal im: „Kto prijme toto dieťa v mojom mene, mňa prijíma. A kto prijíma mňa, prijíma toho, ktorý ma poslal. Lebo kto je medzi vami všetkými najmenší, ten je veľký.“^x ⁴⁹ Nato sa ozval Ján: „Učiteľ, videli sme kohosi, ako v tvojom mene vyháňa démonov; i bránili sme mu, lebo nechodí spolu s nami.“^y ⁵⁰ Ale Ježiš mu vravel: „Nebráňte mu, lebo kto nie je proti vám, je za vás!“

⁵¹ Keď sa naplňali dni, v ktoré mal byť vzatý do neba, pevne sa rozhodol ísť do Jeruzalema.^z ⁵² I poslal poslov pred sebou. Oni sa vydali na cestu a prišli do istej samárijskej dediny, aby pre neho všetko pripravili.^a ⁵³ Ale neprijali ho, lebo mal namierené do Jeruzalema. ⁵⁴ Keď to videli učeníci Jakub a Ján, povedali:

„Pane, chceš, aby sme zvolali oheň z neba, nech ich zničí?“^{b 55} On sa obrátil a pohrozil im. ⁵⁶ A odišli do inej dediny.

⁵⁷ Ako kráčali po ceste, ktosi mu povedal: „Budem ťa nasledovať, kam len pôjdeš.“ ⁵⁸ Ježiš mu povedal: „Líšky majú svoje nory a nebeské vtáky hniezda, ale Syn človeka nemá, kde by hlavu sklonil.“ ⁵⁹ Inému povedal: „Nasleduj ma!“ On odpovedal: „Pane, dovoľ mi najprv odísť a pochovať si otca.“^{c 60} Ale on mu povedal: „Nechaj, nech si mŕtvi pochováajú mŕtvych. Ty choď a ohlasuj Božie kráľovstvo!“ ⁶¹ Aj iný hovoril: „Pane, budem ťa nasledovať, ale najprv mi dovoľ rozlúčiť sa s rodinou.“^{d 62} Ježiš mu povedal: „Nik, kto položí ruku na pluh a obzerá sa späť, nie je súci pre Božie kráľovstvo.“

Poznámky

9,1

Veta o odovzdaní moci učeníkom vyjadruje, že odteraz budú môcť robiť niečo, čo doteraz robil len Ježiš – vyháňať démonov a uzdravovať.

9,7

Sloveso διηπόρει („bol v rozpakoch“) je duratívny imperfekt, ktorý vyjadruje Herodesovu dlhšie trvajúcu zmätenosť týkajúcu sa Ježišovej identity.

9,23

Veta o nesení vlastného kríža je metaforou, ktorej zdrojom je prax nosenia priečneho brvna kríža (patibuly) na miesto popravy tými, čo boli odsúdení na ukrižovanie. Predložkové časové spojenie καθ' ἡμέραν („denne“) prezrádza, že obrazná cesta na popravisko sa v živote Ježišovho nasledovníka musí uskutočňovať pravidelne a nielen jednorazovo.

9,29

Pri opise Ježišovho premenenia Lukáš nepoužíva – na rozdiel od Marka (9,2) – terminus technicus μεταμορφόω, ale spomína iba zmenu vo výzore Ježišovej tváre a jeho odevu.

9,31

Výraz ἔξοδος („odchod, východ“) je Lukášovou osobitosťou a označuje Ježišov návrat k Otcovi cez jeho smrť, vzkriesenie a nanebovstúpenie.

9,35

Ježišovu jedinečnosť vystihuje Boží hlas z oblaku spojením ὁ υἱός μου ὁ ἐκλελεγμένος, ktoré identifikuje Ježiša ako Božieho vyvoleného Syna.

9,38

Otcova prosba obsahuje vetu ἐπιβλέψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου („zhliadni na môjho syna“), ktorej dikcia pripomína výpoveď z Máriinho chválospevu (1,48 „zhliadol na poníženosť svojej služobnice“). Použitím slovesa ἐπιβλέπω a predložky ἐπὶ Lukáš imituje jazyk Septuaginty, kde sa toto spojenie viackrát objavuje na vyjadrenie Božieho milostivého pohľadu na biedu človeka (napr. 1 Kr 8,28; Tob 3,3). Použitím tohto spojenia Lukáš chce naznačiť, že od Ježiša otec očakáva to, čo sa zvyčajne očakáva od Boha, a takto evokovať Ježišovu božskú identitu.

9,43

Reakciou ľudí je obdiv Božej veľkosti, ktorá konala cez Ježiša pri uzdravení chlapca. Božia veľkosť (μεγαλειότης) je kvalita, ktorá vyjadruje, že Boh koná veľké veci (napr. 1,49).

9,46

Komparatívne adjektívum μείζων („väčší“) tu zastupuje superlatív, preto sa prekladá ako „najväčší“.

9,51–19,27

V Lk 9,51 sa začína cesta Ježiša do Jeruzalema (9,51–19,27), ktorá býva označovaná ako „veľká cestovná správa“, eventuálne „cestopis“. Dlhá cesta tvorí (umelecký) rámec pre „veľkú vsuvku“ (9,51–18,14), v ktorej Lukáš opúšťa Markovu osnovu takmer počas celej tejto druhej polovice evanjelia. Vkomponoval do nej veľké celky Q a vlastného materiálu (S^{Lk}). Tento celok Lukáš delí do troch častí podľa výslovnej zmienky, že Ježiš „ide do Jeruzalema“ (9,51; 13,22; 17,11; 19,28), pričom mesto sa tu spomína najčastejšie: 10-krát z celkových 27 výskytov v Lukášovom evanjeliu. Ježišových zázrakov na ceste ubúda, no pribúda veľa podobenstiev najmä s motívom milosrdenstva, čo vytvára didaktický charakter sekcie. Veľká správa o ceste efektívne rozvíja majetkový étos, ktorý je v Lukášovi dôsledkom pokánia. Lukášovo evanjelium sa už od začiatku zaujíma o chudobných (porov. 1,53; 6,20, kde sú „blahoslavení chudobní“ a „beda“ sú adresované bohatým v 6,24-25), no Ježiš na ceste do Jeruzalema dôrazne varuje pred chamtivosťou (12,13-21), vyzýva solidarizovať sa s chudobnými a prezieravo si robiť priateľov z nespravodlivej mamony (16,9-13.19-21).

9,51

Pomocou slávnostnej úvodnej formuly ἐγένετο δέ „stalo sa však“ a vyjadrenia o naplnení sa demonštruje, že sa približuje významná udalosť (1,23; Sk 2,1). Nastáva doba, keď má byť Ježiš, ako to bolo v prípade proroka Eliáša, vzatý (hapax „vzatie, vyzdvihnutie“ ἀνάληψις). Preto Ježiš upiera svoj zrak na Jeruzalem, kde umrie. Ježiš pozná svoj údel a prijíma ho od Boha. Syntagmu αὐτὸς τὸ πρόσωπον ἐστήρισεν prekladáme „pevne sa rozhodol“ ísť do Jeruzalema, resp. je možný aj iný preklad „uprel tvár“ na putovanie do Jeruzalema. Ide o nasmerovanie Ježišovej pozornosti a činnosti na základe textov Ez 21,2.7; Jer 21,10; Am 9,4. Slovo τὸ πρόσωπον „tvár“ zdôrazňuje rozhodné nasmerovanie a členenie Ježiša tomu údely, ktorý ho čaká v Jeruzaleme.

9,52

Fráza ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ, dosl. „poslal poslov pred svojou tvárou“ je alúzia na proroctvo o Jánovi spomenuté v 7,27: „Hľa, posielam svojho posla pred tvojou tvárou; on pripraví tvoju cestu pred tebou.“ Ako bol pred „tvárou“ Pána poslaný Ján Krstiteľ, tak teraz sú týmito poslami jeho učeníci.

9,53

V evanjeliách iba Lukáš hovorí o nepriateľskom postoji v samárijskej dedine, ktorý je úplným opakom srdečného prijatia Ježiša v Jn 4,39-42.

9,55

Ježiš absolútne odmieta pomstu navrhovanú Jakubom a Jánom, ktorou chceli tak ako Eliáš v 2 Kr 1,9-14 zvolať Boží súd na obyvateľov dediny. Celá udalosť osvetľuje jednak nepochopenie cesty Ježišovho utrpenia učeníkmi a jednak ich popudlivosť, ktorú výstižne zachytáva ich aramejské prímene v podobe semitizmu Boanerges „synovia hromu“ v Mk 3,17, ktoré im dal Ježiš.

9,62

Učenictvo, ku ktorému Ježiš volá, vyžaduje nielen pripravenosť k obeti, ktorou sa adept vzdáva životného zabezpečenia a synovskej povinnosti, ale aj rodinnej náklonnosti. Tým sa osvetľujú Ježišove absolútne požiadavky Božieho kráľovstva. Vo v. 62 je alúzia na Eliáša vyvolaná už vo v. 61 otázkou o rozlúčke s rodinou. Ježiš metaforickou odpoveďou o pluhu a oraní odkazuje na Elizea povolaného prorokom Eliášom. Eliáš hodil svoj plášť na Elizea práve v čase orby (porov. 1 Kr 19,19-21). Ježiš však prevyšuje Eliáša.

Intertextové prepojenia

- a. [9,3]
10,4
- b. [9,4]
10,5-7
- c. [9,5]
10,10-11; Sk 13,50-51
- d. [9,7-8]
9,19; Mal 4,5; Mt 16,14; Mk 8,28
- e. [9,9]
23,8
- f. [9,13]
2 Kr 4,42-44
- g. [9,16]
22,19; 24,30-31; Mt 26,26; Mk 14,22; Sk 2,42; 20,11; 1 Kor 11,24
- h. [9,18-21]
Jn 1,49; 11,27; 6,66-69
- i. [9,19]
9,7-8
- j. [9,20]
2,11.26
- k. [9,22]
9,44; 17,25; 18,31-34; 24, 6-7.26.45-46
- l. [9,23]
14,27; Mt 10,38; Mk 8,34
- m. [9,24]
17,33; Mt 10,38-39; Jn 12,25; Sk 14,22
- n. [9,26]
12,8-9; Mt 10,33; Mk 8,38; 2 Tim 2,12; 1 Jn 2,28
- o. [9,28-36]
2 Pt 1,16-18
- p. [9,31]
9,22.44.51; 13,33; 18,31-33; Ex 34,30-35
- q. [9,32]
9,26; Jn 1,14; 2 Pt 1,16
- r. [9,34]
Ex 24,15-18
- s. [9,35]
3,22; Dt 18,15; Ž 2,7; Iz 42,1; Mt 3,17; 12,18; Mk 1,11; Jn 12,28-30;

- Sk 3,22; 2 Pt 1,17-18
- t. [9,41]
Dt 32,5; Iz 46,4
 - u. [9,43]
4,32; 8,25; 11,14
 - v. [9,43-45]
9,22; 17,25; 18,31-33; 24,6-7.26.45-46
 - w. [9,46-48]
22,24-27
 - x. [9,48]
10,16; Mt 10,40; 18,5; Mk 9,37; Jn 5,23; 13,20
 - y. [9,49-50]
11,23
 - z. [9,51]
13,22.33; 17,11; 18,31; 19,28; 24,51; Gn 5,24; 2 Kr 2,11; Ez 6,2;
13,17; Sk 1,2.9-11.22; 1 Tim 3,16
 - a. [9,52]
Mal 3,1
 - b. [9,54]
2 Kr 1,9-16; Mk 3,17
 - c. [9,59-60]
14,26; 18,29-30; Mt 10,37; 19,29; Mk 10,29-30
 - d. [9,61-62]
1 Kr 19,19-21

Lukáš 10

Preklad

¹ Potom Pán určil iných sedemdesiatich dvoch a po dvoch ich poslal pred sebou do každého mesta a na každé miesto, kam sa sám chystal ísť.^a ² A povedal im: „Žatva je síce veľká, ale robotníkov málo. Preto proste Pána žatvy, aby vyslal robotníkov na svoju žatvu!^b ³ Chod'te! Hľa, posielam vás ako baránkov medzi vlkov.“ ⁴ Neberte si mešec^d ani kapsu, ani sandále a cestou nikoho nepozdravujte!^e ⁵ Keď vojdete do niektorého domu, najprv povedzte: »Pokoľ tomuto domu!« ⁶ Ak tam bude syn pokoja, váš pokoj na ňom spočínie; ak nie, vráti sa k vám. ⁷ V tom dome potom ostan'te, jedzte a pite, čo majú, lebo robotník si zaslúži svoju mzdu. Neprechádzajte z domu do domu!^f ⁸ A keď prídete do niektorého mesta a prijmú vás, jedzte, čo vám predložia,^g ⁹ uzdravujte chorých, čo sú v ňom, a povedzte im: »Priblížilo sa k vám Božie kráľovstvo.«^h ¹⁰ Keď prídete do niektorého mesta a neprijmú vás, vyjdite do jeho ulíc a povedzte:ⁱ ¹¹ »Striasame na vás aj prach, čo sa nám vo vašom meste prilepil na nohy. Ale vedzte toto: priblížilo sa Božie kráľovstvo!« ¹² Hovorím vám: Sodomčanom bude v onen deň ľahšie ako tomu mestu.^j

¹³ Beda ti, Korozain! Beda ti, Betsaida! Lebo keby sa v Týre a v Sidone boli stali zázraky, čo sa stali u vás, dávno by sedeli vo vrecovine a v popole a kajali by sa. ¹⁴ Ale Týru a Sidonu bude na súde ľahšie ako vám. ¹⁵ A ty, Kafarnaum, vari sa budeš vyvyšovať až do neba? Do podsvetia zostúpiš.^k ¹⁶ Kto vás počúva, mňa počúva, a kto vás odmieta, mňa odmieta. Kto však mňa odmieta, odmieta toho, čo ma poslal.“^l

¹⁷ A sedemdesiati dvaja sa s radosťou vrátili a hovorili: „Pane, aj démoni sa nám podrobujú v tvojom mene!“ ¹⁸ Ale on im povedal: „Videl som satana padať z neba ako blesk.“^m ¹⁹ Hľa, dal som vám moc šliapať po hadoch a škorpiónoch i po všetkej sile nepriateľa a nič vám neuškodí.“ ²⁰ Ale neradujte sa z toho, že duchovia sa vám podrobujú, no radujte sa, že sú vaše mená zapísané v nebi.“ⁿ

²¹ V tej hodine zaplesal v Duchu Svätom a povedal: „Zvelebujem ťa, Otče, Pán neba i zeme, že si tieto veci skryl pred múdrymi a rozumnými a zjavil si ich malíčkým. Áno, Otče, lebo tak sa ti zapáčilo.“^p ²² Môj Otec mi odovzdal všetko. A nik nevie, kto je Syn, iba Otec, ani kto je Otec, iba Syn a ten, komu by to Syn chcel zjaviť.“^q

²³ A obrátil sa osobitne k učeníkom a povedal: „Blahoslavené oči, ktoré vidia, čo vidíte vy.“^r ²⁴ Lebo hovorím vám: Mnohí proroci a králi chceli vidieť, čo vidíte vy, ale nevideli, a počuť, čo počúvate vy, ale nepočuli.“

²⁵ Tu povstal istý zákonník a skúšal ho: „Učiteľ, čo mám robiť, aby som zdedil večný život?“^s ²⁶ On mu povedal: „Čo je napísané v zákone? Ako tam čítaš?“

²⁷ On odpovedal: „Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho srdca, z celej svojej duše, z celej svojej sily a z celej svojej mysle a svojho blízneho ako seba!“²⁸ On mu povedal: „Správne si odpovedal. Toto rob a budeš žiť!“²⁹ Ale on sa chcel ospravedlniť, preto sa spýtal Ježiša: „A kto je môj blížny?“³⁰ Ježiš sa ujal slova a povedal: „Istý človek zostupoval z Jeruzalema do Jericha a padol do rúk zbojníkov. Tí ho ozbíjali, dorážali i odišli a nechali ho polomŕtveho.³¹ Náhodou tou cestou zostupoval istý kňaz, a keď ho videl, obišiel ho.“³² Takisto aj levita: keď prišiel na to miesto a videl ho, obišiel ho.³³ Ale prišiel k nemu istý putujúci Samaritán, a keď ho videl, zľutoval sa nad ním.³⁴ Pristúpil k nemu, nalial mu na rany oleja a vína a obviazal mu ich; vyložil ho na svoje dobytča, zaviezol ho do hostinca a postaral sa o neho.³⁵ Na druhý deň vyňal dva denáre, dal ich hostinskému a povedal: »Postaraj sa o neho a to, čo vynaložíš navyše, vrátim ti, keď sa budem vracat‘.«³⁶ Ktorý z tých troch sa podľa teba stal blížnym tomu, čo padol do rúk zbojníkov?“³⁷ A on povedal: „Ten, čo mu preukázal milosrdenstvo.“ A Ježiš mu povedal: „Chod’ a rob aj ty podobne!“

³⁸ Ako šli ďalej, vošiel do ktorejosi dediny. Istá žena, menom Marta, prijala ho ako hosťa.³⁹ Tá mala sestru menom Mária, ktorá si sadla k Pánovým nohám a počúvala jeho slová.⁴⁰ Ale Marta bola pohltená množstvom práce. Tu zastala a povedala: „Pane, nedbáš, že ma sestra nechala samu obsluhovať? Povedz jej teda, nech mi pomôže!“⁴¹ Pán jej odpovedal: „Marta, Marta, staráš sa a znepokojuješ pre mnohé veci⁴² a potrebné je len jedno. Mária si vybrala dobrý podiel, ktorý sa jej neodníme.“

Poznámky

10,1

Iba Lukáš píše o druhej univerzálnej misii v podobe rozposlania sedemdesiatich dvoch (10,1-12). Vyslanie Dvanástich do Izraela spomínajú perikopy Mk 6,6b-13/Mt 10,5-42 a Lk 9,1-6.

Tieto dve misie v Lukášovi pripravujú rozvoj Cirkvi v Skutkoch, kde na začiatku hlásania evanjelia pôsobí výlučne zbor Dvanástich, ale postupne sú poverovaní hlásaním aj ďalší: Pavol, Barnabáš, Sílás atď.

10,2

Nevyhnutnosť druhej univerzálnej misie v evanjeliu je daná veľkosťou žatvy. Dôvodom doplnkového rozoslania je teda nedostatok robotníkov na žatve, ktorá symbolizuje koniec časov na globálnej úrovni. Paradoxom je, že Ježiš jednak vyzýva učeníkov prosiť Boha za robotníkov na žatve, no pritom sám aktívne a cielene posielal svojich učeníkov všade tam, kam sa chystal ísť.

10,4

Učeníci si nemajú okrem mešca a kapsy brať ani sandále, ktoré sú potrebné na putovanie po Palestíne. Zákaz troch vecí naznačuje úplné zrieknutie sa majetku. Tak ako Elizeus zakázal Giezimu pozdraviť sa v 2 Kr 4,29, aj tu je zákaz pozdravovania výzvou zamerať svoje úsilie na určený cieľ. Cestou sa učeníci nemajú ničím zdržiavať; orientálny pozdrav nebol iba formálny rozhovor.

10,11

Striasanie prachu označuje úplné oddelenie sa učeníkov od mesta považovaného za pohanské. Napriek tomu však nejde ešte o definitívny súd, iba o predzvesť a hrozbu. Silnejšia vyhrážka (v. 12 „Sodomčanom bude v onen deň ľahšie ako tomu mestu“) napovedá, že Ježišovi učeníci prinášajú viac – a odopieranie ich posolstva prináša väčšiu škodu, keďže sa odmieta väčší dar než ten, ktorý sa ponúkal v starozákonnej dobe. Vyhlásenie vo v. 11 „priblížilo sa Božie kráľovstvo“ má v sebe jasný prvok Božieho súdu, a preto v neskoršom monológu Ježiša nasleduje trikrát „beda“.

10,13

V početných výrokoch „beda“ v Lukášovi zaznieva neprepočítateľný odsudzujúci rozsudok a pomocou nich vystupuje do popredia výnimočná prorocká rola Ježiša v Lukášovi.

10,15

Grécky výraz ᾠδης slúžil v gréckej literatúre na označenie miesta mŕtvych spravovaného bohom podsvetia tiež s menom Hádes. V LXX je výraz až na málo výnimiek prekladom hebr. לִישָׁׁׁׁ („podsvetie“), ktorým sa označovala oblasť, do ktorej vstupovali všetci zosnulí. V 10,15 je podsvetie či nesmierna priepasť, kam sa zostupuje, protikladom neba. V 16,23 môže výraz označovať skôr trvalý príbytok, miesto múk, ktoré sa v konečnom dôsledku stotožňuje s peklom (γέεννα).

10,18

Ježiš podáva správu o svojom videní pádu satana inšpirovanom Iz 14,12 (porov. Zjv 12,9). Doteraz sa v Lukášovi hovorilo o diablove (διάβολος) v Lk 4,2-13; 8,12; tu sa prvý raz používa meno „satan“ – σατανᾶς pre knieža démonov, o ktorých sa zasa hovorí vo v. 17 (δαιμόνια). Neskôr sa hovorí o satanovi v Lk 11,18; 13,16; 22,3.31.

10,21

Sloveso ἀγαλλιάω „plesať“ je Lukášovým motívom; Ježišovo jasanie sa spája s Máriiným chválospevom Magnificat v Lk 1,47. Fráza οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου „tak sa ti zapáčilo“, dosl. „také zaľúbenie nastalo pred tebou“ je úctivé vyjadrenie o Bohu, že to, čo sa udeje, deje sa v jeho prítomnosti. Tak ako v Lk 2,14 aj tu v prípade εὐδοκία ide jasne o Božie zaľúbenie na spôsob milosti voči vyvoleným, z čoho vyplýva, že nebolo zámerom zjaviť tieto veci všetkým.

10,27

Zákonník si na otázku o večnom živote odpovedá prikázaním lásky k Bohu a k blížnemu. Keďže prikázanie lásky vedie k večnému životu, znalec Zákona sa kauzisticky pýta, koho má milovať.

10,27

Na označenie zákonníka sa používa obľúbený Lukášov výraz νομικός, použitý aj v 7,30; 11,45.46.52; 14,3 popri frekventovanejšom výraze γραμματεὺς.

10,29

Lukáš tu obľúbeným slovesom δικαιώω („ospravedlniť“) (7,29.35; 16,15; 18,14) opisuje opätovný pokus zákonníka zistiť od Ježiša viac. Otázka *a kto je môj blížny?* sa živo diskutovala v židovských školách. Zámerom bolo vyložiť Lv 19,18, kde sa („blížny“) שָׂרָ chápal v zmysle Izraelitu, prípadne zásluhou Lv 19,33-34 sa za blízneho pokladal i cudzinec, ktorý prebýval ako prisťahova-

lec v Izraeli. Keď však LXX preložila hebr. výraz נָכַר („cudzinec“) gr. výrazom προσήλυτος, zostalo chápanie lásky dost' obmedzené a viazané na prozelytov, ktorí prijali obriezku alebo prozelytský krst. V spisoch Kumráncov bol rozdiel lásky k synom svetla a nenávisť voči ostatným očividný. Farizeji nepočítali medzi svojich blížnych hriešnikov a Samaritánov.

10,31-32

V dejinách interpretácie sa vždy živo diskutovalo o dôvodoch, prečo sa kňaz a levita vyhli úbožiakovi. Text o tom nič nehovorí, ale konštatuje iba holý fakt. Rozšírený bol medzi vedcami názor, že kňaz a levita sa polomŕtvemu vyhýbajú v duchu zákazu Lv 21,1-4.11, aby sa nestali rituálne nečistí (v prípade, že by sa dotkli mŕtvol). Toto vysvetlenie neobstojí, pretože nešli do Jeruzalema, ale sa odtiaľ vracali; navyše text hovorí, že človek bol polomŕtvy. Iný výklad vychádza z toho, že poburujúca nevšímavosť kňaza a levitu je polemikou voči kňazom a obetám, no Lukáš má veľkú úctu k chrámu a kňazom (Lk 1,5-25; 5,14; 17,14; 24,53).

10,33

Ježišovým kladným postojom k Samaritánom možno sa naznačuje kladné prijatie evanjelia Samaritánmi v Sk 8.

Sloveso ἐσπλαγχνίσθη („zľutoval sa“) je v identickom tvare ako tu použité aj v Lk 7,13, kde sa vzťahuje na Ježiša pri vzkriesení naimského mládenca, a tiež v podobenstve Lk 15,20, kde je subjektom slovesa otec márnotravného syna.

10,34

Pri ošetrovaní rán je v gr. texte čudné poradie: κατέδησεν τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον (dosl. „obviazal mu rany, nalejúc mu (na ne) olej a víno“). Jednak nesedí sled udalostí; obviazanie rán by malo nasledovať po ošetrovaní a jednak pri ich ošetrovaní sa má ako prvé použiť víno na dezinfekciu rán a následne olej ako zmäkčujúci a utišujúci prostriedok na zmiernenie bolesti (Iz 1,6; Mk 6,13; Jak 5,14). Preto preklady a komentáre menia poradie činností, ako je to v našom preklade, hoci poradie v syntagme „olej a víno“ zostáva nezmenené. Samaritán použil základné prostriedky dobovej medicíny: olej a víno. Popri hojivých prostriedkoch Samaritán na obviazanie rán použil azda časť svojho oblečenia.

10,35

Hodnota dvoch denárov pre hostinského sa zdá byť dostatočná suma, keďže denný zárobok robotníka predstavoval v tom čase jeden denár (porov. Mt 20,9-10).

10,39

Ježiš, na rozdiel od rabínov, vyučuje ženu. Syntagma „sediť pri nohách“ je Lukášov idióm pre duchovné vyučovanie. Zároveň je to ďalší prvok Ježišovej pozornosti k ženám v Lukášovi.

10,40

Opisom dvojitého postoja Márie a Marty sa tvorí spoločný bod s predchádzajúcim podobenstvom a jeho kontrastom postáv: Samaritána a dvojice postáv kňaza i levitu. Spoločným motívom oboch príbehov je motív večného života (v. 25.28) alebo pretrvávajúceho podielu na ňom (v. 42).

10,42

Príbeh o dvoch sestrách ukončuje *apoftegma* (Ježišov výrok obsahujúci dôležitú náboženskú pravdu záväznú pre život). Slovmi v. 42 ἐνὸς δέ ἐστιν χρεία („a potrebné je len jedno“) Ježiš komunikuje posolstvo, že najdôležitejšia je pozornosť na jeho slová, čo je v súlade s predchádzajúcim vyzdvihnutím lásky k Bohu a k blížnemu ako nevyhnutnej podmienky pre večný život. Jasne sa tak ukazuje, že to, čo žiada Ježiš, nie je zložité.

Intertextové prepojenia

- a. [10,1]
9,1-2.51-52
- b. [10,2]
Iz 27,11-12; Joel 4,1-13; Mt 9,37-38; Jn 4,35-38
- c. [10,3]
Mt 10,16
- d. [10,4-11]
Mt 10,7-17; Mk 6,8-11
- e. [10,4]
9,3; 22,35-36; 2 Kr 4,29
- f. [10,7]
9,4; 1 Kor 9,6-14; 1 Tim 5,18
- g. [10,8]
Sk 10,24-29; 11,3-12; 1 Kor 10,27
- h. [10,9]
9,2; 11,20; Mt 4,17; Mk 1,15
- i. [10,10-11]
9,5; Sk 13,50-51; 18,6
- j. [10,12]
Gn 19,24-28; Mt 10,15; 11,24
- k. [10,15]
4,31-37; Iz 14,11.13-15
- l. [10,16]
9,48; Mt 10,40; 18,5; Mk 9,37; Jn 5,23; 13,20; 15,23
- m. [10,18]
Iz 14,12; Jn 12,31; Zjv 12,7-12
- n. [10,19]
Ž 91,13; Mk 16,18; Rim 16,20
- o. [10,20]
Ex 32,32-33; Ž 69,28; Iz 4,3; 34,16; Dan 12,1; Mal 3,16-17; Mt 7,22; Flp 4,3; Hebr 12,23; Zjv 3,5; 13,8; 21,27
- p. [10,21]
1 Kor 1,26-29
- q. [10,22]
Mt 28,18; Jn 3,35; 7,29; 10,15; 17,25
- r. [10,23-24]
Jn 8,56; Hebr 11,13; 1 Pt 1,10-12

- s. [10,25]
18,18; Mt 19,16; Mk 10,17
- t. [10,27]
Lv 19,18; Dt 6,5; Mt 19,19; 22,37-39; Rim 13,9; Gal 5,14; Jak 2,8
- u. [10,28]
Lv 18,5; Prís 19,16; Rim 10,5; Gal 3,12
- v. [10,29]
Lv 19,16.33-34
- w. [10,31-32]
Lv 5,3; 21,1-3; Nm 5,2; 6,6-8; 19,2-13
- x. [10,38-42]
Jn 11,1-45; 12,1-3

Lukáš 11

Preklad

¹Raz sa Ježiš na ktoromsi mieste modlil. Keď prestal, povedal mu jeden z jeho učeníkov: „Pane, nauč nás modliť sa, ako aj Ján naučil svojich učeníkov.“² Povedal im: „Keď sa modlíte, hovorte: »Otče, posväť sa tvoje meno, príď tvoje kráľovstvo.³ Chlieb náš každodenný dávaj nám každý deň⁴ a odpusť nám naše hriechy, lebo aj my odpúšťame každému svojmu dlžníkovi. A neuveď nás do pokušenia.«“

⁵Potom im povedal: „Nieкто z vás bude mať priateľa. Pôjde k nemu o polnoci a povie mu: »Priateľu, požičaj mi tri chleby,^a⁶ pretože môj priateľ prišiel ku mne z cesty a nemám mu čo ponúknuť.«⁷ A on znútra odpovie: »Neobťažuj ma! Dvere sú už zamknuté a deti sú so mnou v posteli. Nemôžem vstať a dať ti.«

⁸Hovorím vám: Aj keď nevstane a nedá mu, hoci mu je priateľom, pre jeho neodbytnosť vstane a dá mu, čo potrebuje.⁹ Aj ja vám hovorím: Proste a dostanete! Hľadajte a nájdete! Klopte a otvoria vám!^b¹⁰ Lebo každý, kto prosí, dostane, a kto hľadá, nájde, a kto klope, tomu otvoria.¹¹ Ktorý otec medzi vami namiesto ryby podá synovi hada, ak ho prosí o rybu?¹² Alebo ak pýta vajce, podá mu škorpióna?¹³ Keď teda vy, hoci ste zlí, viete dávať dobré dary svojim deťom, o čo skôr Otec na nebesiach dá Ducha Svätého tým, čo ho prosia!“

¹⁴Raz vyháňal nemého démona. A keď démon vyšiel, nemý prehovoril a zástupy zaslí.^c¹⁵ No niektorí z nich hovorili: „Pomocou Belzebula, kniežaťa démonov, vyháňa démonov.“¹⁶ Iní žiadali od neho znamenie z neba, aby ho pokúšali.^d¹⁷ On však poznal ich myšlienky a povedal im: „Každé kráľovstvo vnútorne rozdelené proti sebe spustne a rozdelený dom sa zrúti.¹⁸ Ak je aj satan rozdelený proti sebe, akože obstojí jeho kráľovstvo? – Hovoríte, že ja Belzebulom vyháňam démonov.¹⁹ No ak ja pomocou Belzebula vyháňam démonov, pomocou čoho ich vyhánajú vaši synovia? Preto oni budú vašimi sudcami.²⁰ Ale ak ja Božím prstom vyháňam démonov, potom k vám prišlo Božie kráľovstvo.^e²¹ Keď silný plne vyzbrojený človek stráži svoj palác, jeho majetok je v bezpečí.²² Ale keď ho prepadne silnejší než on, premôže ho, vezme mu výzbroj, na ktorú sa spoliehal, a koristiť rozdelí.²³ Kto nie je so mnou, je proti mne, a kto nezhrmažďuje so mnou, rozhadzuje.^f

²⁴Keď nečistý duch vyjde z človeka, prechádza sa po vyprahnutých miestach a hľadá odpočinok. Ale keď nenájde, vtedy si povie: „Vrátim sa do svojho domu, odkiaľ som vyšiel.“²⁵ A keď príde, nájde ho vymetený a vyzdobený.²⁶ Vtedy ide, vezme so sebou sedem iných duchov, horších, než je on sám, i vojdú dnu a bývajú tam. A stav takého človeka je nakoniec horší, ako bol predtým.“^g

²⁷Pokým on toto hovoril, akási žena zo zástupu pozdvihla svoj hlas a riekla mu: „Blahoslavené lono, ktoré ťa nosilo, a prsia, z ktorých si pil.“^h²⁸ Ale on

povedal: „Skôr sú blahoslavení tí, čo počúvajú Božie slovo a zachovávajú ho.“⁴¹

²⁹ Keď sa zhromažďovali zástupy, začal hovoriť: „Toto pokolenie je zlé pokolenie. Žiada znamenie, ale znamenie mu nedajú, iba ak znamenie Jonášovo.“⁴²

³⁰ Veď ako bol Jonáš znamením pre Ninivčanov, tak bude aj Syn človeka pre toto pokolenie.^k ³¹ Kráľovná z juhu povstane na súde proti mužom tohto pokolenia a odsúdi ich, lebo z končín zeme prišla počúvať Šalamúnovu múdrosť; a hľa, tu je niečo viac než Šalamún.¹ ³² Muži z Ninive povstanú na súde proti tomuto pokoleniu a odsúdia ho, lebo robili pokánia na Jonášovo kázanie; a hľa, tu je niečo viac než Jonáš.^m

³³ Nik nezažne lampu a nedá ju na skryté miesto, ani pod mericu, ale na svietnik, aby tí, čo vchádzajú, videli svetlo.ⁿ ³⁴ Lampou tela je tvoje oko. Keď bude tvoje oko čisté, bude celé tvoje telo plné svetla. Ale ak bude zakalené, bude aj tvoje telo plné tmy.^o ³⁵ Dávaj teda pozor, aby svetlo, čo je v tebe, nebolo tmou. ³⁶ Ak teda bude celé tvoje telo plné svetla a nijaká jeho časť nebude naplnená tmou, bude celé naplnené, ako keď ťa lampa osvieti svojou žiarou.“

³⁷ Keď ešte hovoril, istý farizej ho požiadala, aby uňho jedol. On šiel a zaujal miesto pri stole.^p ³⁸ A farizej sa začudoval, keď videl, že sa pred obedom najprv neumyl.^q ³⁹ Pán mu povedal: „Vy, farizeji síce teraz čistíte vonkajšok čaše a misy, ale vaše vnútro je plné chamtivosti a zloby. ⁴⁰ Hlupáci, azda ten, čo stvoril vonkajšok, nestvoril aj vnútro? ⁴¹ Ale čo je vnútri, rozdajte ako almužnu a hľa, všetko vám bude čisté. ⁴² Ale beda vám, farizeji, lebo dávate desiatky z mäty, ruty a z každej zeleniny, ale spravodlivosť a Božiu lásku obchádzate! Toto bolo treba robiť a tamto nezanedbávať!“^r

⁴³ Beda vám, farizeji, lebo máte radi popredné miesta v synagógach a pozdravy na uliciach!^s ⁴⁴ Beda vám, lebo ste ako neoznačené hroby a ľudia po nich chodia a ani to nevedia!^t ⁴⁵ Tu mu odpovedal ktorýsi zákonník: „Učiteľ, keď toto hovoríš, aj nás urážaš.“ ⁴⁶ On mu však povedal: „Aj vám, zákonníkom, beda! Lebo zaťažujete ľudí neúnosnými bremenami, ale sami sa tých bremien ani jediným prstom nedotknete.“^u ⁴⁷ Beda vám, lebo staviate náhrobné pomníky prorokom a pritom ich vaši otcovia zabili!^v ⁴⁸ Tak dosvedčujete a schvaľujete činy svojich otcov, lebo oni ich zabili a vy im staviate pomníky. ⁴⁹ Preto aj Božia múdrosť povedala: »Pošlem k nim prorokov a apoštolov; a oni niektorých z nich zabijú a iných budú prenasledovať,«^w ⁵⁰ aby sa toto pokolenie zodpovedalo za krv všetkých prorokov vyliatu od stvorenia sveta,^x ⁵¹ počnúc krvou Ábela až po krv Zachariáša, ktorý zahynul medzi oltárom a chrámom. Áno, hovorím vám: Toto pokolenie sa bude zodpovedať za ich krv.^y ⁵² Beda vám, zákonníci, lebo ste vzali kľúč poznania! Sami ste nevošli a tým, čo chceli vojsť, ste zabránili.“^z

⁵³ Keď stade vyšiel, vykladači Písma a farizeji začali naňho veľmi dorážať a na všeličo sa ho vypytovať^a ⁵⁴ a striehli naňho, aby ho prichytili pri niečom, čo vyšlo z jeho úst.

Poznámky

11,1

U Lukáša je Ježiš opakovane osobitným vzorom modlitebníka. Lukáš desaťkrát poukazuje na Ježišovu modlitbu na rôznych miestach: 3,21 (pri krste); 5,16 (v samote); 6,12 (v noci na vrchu); 9,18 (v samote), 9,28 (na vrchu premenenia); 11,1 (skryté miesto); 22,41.44 (pod Olivovým vrchom) a 23,34.46 (na križi). Sám Ježiš priamo alebo nepriamo vyzýva k modlitbe: 6,28; 18,1.10.11; 22,40.46.

11,2

Ako Ježiš oslovoval Boha *πάτερ* v ďakovnej modlitbe v 10,21, tak to isté učí aj učeníkov. Vokatív *πάτερ* tlmočí aramejské deminutívum „abba“ používané na dôrazné oslovenie „otče“ (čiže nie otecko). Nepriamo to dokladá preklad tohto pôvodného výrazu v Gal 4,6 a Rim 8,15 v zmysle nominatívu. V modlitbe sa prosí v zásade o jedno, aby Boh prišiel cez svoju svätosť, kráľovstvo i cez živobytie, odpúšťanie a odklon pokušenia. Prosbou *ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου* sa Boh má ukázať ako svätý.

11,3

Chlieb *ἄρτος* je synekdocha *pars pro toto*, t. j. pokrm a živobytie pre tento život. Znenie modlitby je kratšie a možno staršie ako to, ktoré zachoval Matúš, ale je menej eschatologické („každý deň“ namiesto „dnes“; „lebo aj my odpúšťame“ namiesto „ako i my odpúšťame“ a absentuje prosba „zbav nás zlého“).

11,4

Formulácia *μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν* („neuved' nás do pokušenia“) je mierne zavádzajúca. Podľa starozákonného uvažovania Boh stojí za všetkým, čo znamená, že aj zlo je pod jeho kontrolou (Am 3,6; Iz 45,7).

11,7

Motív celej rodiny žijúcej v dome s jednou miestnosťou je znakom palestínskeho prostredia.

11,9-10

Vo výrokoch „bude dané“ (*δοθήσεται*), „bude otvorené“ (*ἀνοιγήσεται*) sa používa *passivum divinum* (trpný rod, kde je zamlčaným subjektom Boh, ktorý koná).

11,13

Efektivita modlitby je po prirovnaniach znázornená argumentom *a minori ad maius* (od menšieho k väčšiemu) z bežného života. Otec z neba dá prosiacim niečo neskonale väčšie, dar Ducha Svätého.

11,15

Priateľskú konverzáciu a vyučovanie učeníkov preruší kontroverzia a výroky o zlom duchu pri exorcizme ako aktérovi Ježišovej misie. Hebrejizmus Belzebul Βεελζεβοὺλ sa nevyskytuje v SZ ani v židovskej literatúre (v 2 Kr 1,2-16 je ironická skomolenina tohto mena pre božstvo Ekronu Belzebub „pán múch“). V Mt 10,25 ľudia dokonca ním pomenujú Ježiša. Etymologicky pochádza z hebr. mena בַּלְזַבּוּל *Bál* („pán“), čo je označenie kanaánskeho božstva, a výrazu זְבוּל *zebul* („vyvýšený príbytok“), teda „Pán vznešenosti“. Tí, čo uctievali jediného Boha, pokladali pohanské božstvá za démonov.

11,22

Boj medzi silným človekom (Belzebulom) a ešte silnejším (Ježišom) aj na základe v. 20 pripravuje čitateľa na boj, ktorý sa odohrá v Jeruzaleme pri Ježišovom utrpení a smrti.

11,25

Ak sa človek iba osudovo a sebaisto spolieha na porážku diabla Ježišom, tak sa síce stal ako vyzdobený dom, no stále je ohrozený a je lákadlom pre démonov opúšťajúcich ich zvyčajné miesta pobytu (porov. Lv 16,10; Iz 13,21; 34,12.14; Tob 8,3; Bar 4,35).

11,30

Jonášovo znamenie spočíva v Lukášovi v účinnom hlásaní pokánia mestu Ninive (v. 32) a nie v predobraze jeho trojdňového pobytu v bruchu ryby pre Ježišov pobyt v hrobe ukončený víťazným vzkriesením (Mt 12,40).

11,49

Ježiš nehovorí v prvej osobe (Mt 23,34), ale je zosobnením Božej múdrosti (ἡ σοφία τοῦ θεοῦ).

11,51

Syntagma „počnúc krvou Ábela až po krv Zachariáša“ naráža na židovskú líniu nevinných ľudí a prorokov, citujúc prípad z prvej knihy (Gn 4,1-8) a poslednej knihy (2 Krn 24,20-22) hebrejskej Biblie.

Intertextové prepojenia

- a. [11,5-8]
18,1-5
- b. [11,9]
Mt 18,19; 21,22; Mk 11,24; Jn 14,13; 15,7; 1 Jn 5,14-15; Jak 1,5-8
- c. [11,14-15]
Mt 9,34
- d. [11,16]
Mt 12,38; 16,1; Mk 8,11; Jn 2,18; 6,30
- e. [11,20]
Ex 8,19
- f. [11,23]
9,50; Mk 9,40
- g. [11,26]
Jn 5,14
- h. [11,27]
1,28.42.48
- i. [11,28]
8,15.21; Mt 12,50; Mk 3,35; Jn 15,14; Jak 1,22
- j. [11,29]
11,16; Mt 16,4; Mk 8,12; Jn 6,30; 1 Kor 1,22
- k. [11,30]
Jon 2
- l. [11,31]
1 Kr 10,1-10; 2 Krn 9,1-12
- m. [11,32]
Jon 3,1-10
- n. [11,33]
8,16
- o. [11,34-36]
Mt 6,22-23
- p. [11,37]
7,36; 14,1
- q. [11,38]
Mt 15,2; Mk 7,1-5
- r. [11,42]
Lv 27,30; Dt 14,22-29; Mich 6,8; Mt 23,23-24
- s. [11,43]
14,7; 20,46; Mt 23,6-7; Mk 12,38-39

- t. [11,44]
Mt 23,27-28
- u. [11,46]
Mt 23,4
- v. [11,47-48]
Mt 23,29-32; Sk 7,51-53
- w. [11,49-51]
Mt 23,34-36
- x. [11,50]
Zjv 18,24
- y. [11,51]
Gn 4,8-10; 2 Krn 24,20-22; Zach 1,1
- z. [11,52]
Mt 23,13
- a. [11,53-54]
6,11; 20,20; Mt 22,15; Mk 12,13

Preklad

¹ Medzitým sa zhromaždili nespočetné zástupy, takže po sebe takmer šliapali, a on začal hovoriť najprv svojim učeníkom: „Dávajte si pozor pred kvasom farizejov, čiže pred pokrytectvom. ² Ale nič nie je zahalené, čo nebude raz odhalené, a nič utajené, čo nebude raz poznané,^a ³ pretože, čo ste povedali v tme, bude počuť na svetle, a čo ste pošepli v komorách do ucha, bude sa hlásať zo striech.

⁴ Hovorím vám, svojim priateľom: Nebojte sa tých, čo zabíjajú telo, a potom už nemajú čo urobiť! ⁵ Ukážem vám, koho sa máte báť. Bojte sa toho, ktorý keď zabije, má moc uvrhnúť do pekla! Áno, hovorím vám: Toho sa bojte! ⁶ Nepredáva sa päť vrabcov za dve drobné mince? A Boh ani na jedného z nich nezabudne. ⁷ Ale vy máte aj všetky vlasy na hlave spočítané. Nebojte sa, vy ste cennejší než mnoho vrabcov!^b

⁸ Hovorím vám: Každého, kto ma vyzná pred ľuďmi, toho aj Syn človeka vyzná pred Božími anjelmi.^c ⁹ Ale kto mňa zaprie pred ľuďmi, bude zapretý pred Božími anjelmi. ¹⁰ A každému, kto vysloví niečo proti Synovi človeka, bude odpustené. Tomu však, čo by sa rúhal proti Duchu Svätému, nebude odpustené. ¹¹ Keď vás privedú do synagóg k tým, čo vládnu a majú moc,^d nestarajte sa, ako a čím sa obhájite alebo čo poviete, ¹² lebo Duch Svätý vás v tú hodinu poučí, čo treba povedať.“

¹³ Ktosi zo zástupu mu povedal: „Učiteľ, povedz môjmu bratovi, aby sa so mnou podelil o dedičstvo.“ ¹⁴ On mu odvetil: „Človeče, kto ma ustanovil za sudcu alebo rozdeľovateľa medzi vami?“^e ¹⁵ A povedal im: „Dávajte si pozor a chráňte sa všetkej chamtivosti! Lebo aj keď má človek hojnosť všetkého, jeho život nezávisí od toho, čo má.“^f ¹⁶ A povedal im aj podobenstvo: „Istému boháčovi prinieslo pole bohatú úrodu. ¹⁷ Premýšľal a hovoril si: »Čo urobím? Ved' nemám kde uložiť svoju úrodu.« ¹⁸ Potom si povedal: »Toto urobím: Zrúcam svoje sýpky a postavím väčšie a tam uložíť všetko obilie i svoje zásoby.«^g ¹⁹ Potom si povie: Duša, máš veľa zásob na mnoho rokov. Odpočívaj, jedz, pi a zabávaj sa!« ²⁰ Ale Boh mu povedal: »Hlupák! Ešte tejto noci požiadajú o tvoj život a čo si si pripravil, čie bude?«^h ²¹ Tak je to s tým, čo si zhromažďuje poklady, ale pred Bohom nie je bohatý.“

²² A svojim učeníkom povedal: „Preto vám hovorím: Nebuďte ustarostení o svoj život, čo budete jesť, ani o svoje telo, čo si oblečiete.ⁱ ²³ Ved' život je viac než jedlo a telo viac než odev. ²⁴ Pozrite sa na havrany: nesejú ani nežnú, nemajú ani komoru, ani sýpku a Boh ich živí. Vy ste omnoho cennejší než vtáky!^j ²⁵ A kto z vás si môže starosťami pridať čo i len lakeť k svojim rokom? ²⁶ Ak teda nemôžete ani to najmenšie, čo sa tak staráte o to ostatné? ²⁷ Pozrite sa na

ľalie, ako rastú: nepracujú ani nepradú; a hovorím vám: Ani Šalamún sa v celej svojej sláve neobliekal tak ako jediná z nich.^{k 28} Keď teda Boh takto oblieka rastlinu, ktorá je dnes na poli a zajtra ju hodia do pece, o čo skôr vás, vy malo-verní?!

²⁹ Ani vy sa nezháňajte, čo budete jesť alebo čo budete piť, a neznepokojte sa! ³⁰ Veď za tým všetkým sa zháňajú ľudia tohto sveta. Váš Otec predsa vie, že to potrebujete. ³¹ Ale hľadajte jeho kráľovstvo a to všetko sa vám pridá. ³² Neboj sa, maličké stádo, lebo vášmu Otcovi sa zapáčilo dať vám kráľovstvo.^l ³³ Predajte, čo máte, a rozdajte to ako almužnu! Robte si mešce, ktoré sa nezoderú, nevyčerpateľný poklad v nebesiach, kam sa zlodej nepriblíži a kde ho mol' nezničí.^{m 34} Lebo kde je váš poklad, tam bude aj vaše srdce.

³⁵ Majte bedrá opášané a lampy zažaté!^{n 36} A buďte podobní ľuďom, čo očakávajú svojho pána, kým sa vráti zo svadby, aby mu otvorili hneď, ako príde a zaklope.^{o 37} Blahoslavení sú tí sluhovia, ktorých pán pri svojom príchode nájde bdieť. Veru, hovorím vám: Opáše sa, usadí ich k stolu, pristúpi a bude ich obsluhovať.^{p 38} A keď príde pred polnocou alebo až nad ránom a nájde ich bdieť, blahoslavení sú tí sluhovia. ³⁹ Uvážte predsa: Keby pán domu vedel, v ktorú hodinu príde zlodej, nenechal by ho vlámať sa do domu.^{q 40} Aj vy buďte pripravení, lebo Syn človeka príde v hodinu, o ktorej sa nenazdáte.“

⁴¹ Peter povedal: „Pane, toto podobenstvo hovoríš iba nám alebo všetkým?“ ⁴² Pán povedal: „Kto je teda verný a múdry správca, ktorého pán ustanoví nad svojím služobníctvom, aby mu načas dával určenú stravu? ⁴³ Blahoslavený je ten sluha, ktorého pán pri svojom príchode nájde tak robiť. ⁴⁴ Naozaj vám hovorím: Ustanoví ho nad všetkým, čo má. ⁴⁵ Ale keby si ten sluha v srdci povedal: »Môj pán nejako mešká a neprichádza,« a začal by biť sluhov a služky, jesť, piť a opíjať sa, ⁴⁶ pán toho sluhu príde v deň, keď to najmenej čaká, a v hodinu, o ktorej nevie, tvrdo ho potrestá a dá mu podiel medzi nevernými. ⁴⁷ Ten sluha, ktorý poznal vôľu svojho pána, no nepripravil sa a nesplnil jeho vôľu, bude veľmi zbitý.^{r 48} Ten, čo ju nepoznal a urobil niečo, za čo si zaslúži bitku, bude menej zbitý. Kto mnoho dostal, od toho sa bude mnoho požadovať, a komu veľa zverili, od toho budú viac žiadať.

⁴⁹ Oheň som prišiel vrhnúť na zem; a čo chcem? Len aby už vzplanul! ⁵⁰ Ale krstom mám byť pokrstený a ako mi je úzko, kým sa to nestane!^{s 51} Myslíte si, že som prišiel darovať pokoj zemi? Nie, hovorím vám, ale rozdelenie. ⁵² Lebo odteraz sa päť ľudí v jednom dome rozdelí: traja proti dvom a dvaja proti trom. ⁵³ Rozdelia sa otec proti synovi a syn proti otcovi, matka proti dcére a dcéra proti matke, svokra proti svojej neveste a nevesta proti svokre.“^u

⁵⁴ Potom povedal zástupom: „Keď zbadáte, že na západe vystupuje oblak, hneď hovoríte: »Dážď príde,« a býva tak. ⁵⁵ A keď veje južný vietor, hovoríte: »Bude horúčava,« a býva. ⁵⁶ Pokrytci, vzhľad zeme a neba viete posúdiť. Ako to,

že terajší čas posúdiť neviete? ⁵⁷ Prečo sami od seba neusúdite, čo je spravodlivé?

⁵⁸ Keď ideš so svojím protivníkom pred vrchnosť, usiluj sa s ním cestou vyrovnať, aby ťa nezavliekol k sudcovi, lebo sudca ťa vydá drábovi a dráb ťa vrhne do väzenia. ⁵⁹ Hovorím ti: Iste odtiaľ nevyjdeš, kým nezaplatíš do posledného centa.“

Poznámky

12,4

Toto je jediné miesto v synoptických evanjeliách, kde Ježiš nazýva učeníkov φίλοι „priatelia“, podobne je to v Jánovom evanjeliu (Jn 15,13-15).

12,5

Učeníci majú mať bázeň pred Bohom. Bázeň v zmysle úcty k Bohu je dôležitou témou Starého zákona. Iba on má moc uvrhnúť človeka na miesto trvalej skazy označované v synoptickej tradícii výrazom γέννα. Je to pogrécená forma hebr. výrazu חֲנוּמָה („údolie Hinoma“) nachádzajúce sa južne od Jeruzalema, kde boli k pocte boha Molocha obetované deti ako zápalná obeta (2 Kr 16,3; 21,6; 23,10).

12,11

Výrazy v syntagme ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας („do synagóg k tým, čo vládnu a majú moc“) postupne odkazujú najprv na lokálne rady pri synagógach (porov. 2 Kor 11,24); ďalej výraz ἀρχή v pluráli môže označovať náboženskú vrchnosť, často spojenú s veľradou v Jeruzaleme; ἐξουσία v pluráli sa vzťahuje na imperiálnu moc. U Lk 20,20 syntaktická dvojica τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ označuje tých, ktorým zákonníci a veľkňazi vydajú Ježiša.

12,19

Imperatív pasíva εὐφραίνου („zabávaj sa“) je odvodený od slovesa εὐφραίνω („veseliť sa, baviť sa“) v rámci hostiny. Dané sloveso sa opakovane používa v Lukášových podobenstvách hostiny (15,23.24.29.32; 16,19).

12,22

Dvojica výrazov „život“ (ψυχή) a „telo“ (σῶμα) vyjadruje celého človeka s telom a dušou, ako je zrejmé z rečnickej štylistickej figúry *hendiadys*, v ktorej sa jeden obsah vyjadruje dvoma slovami spojenými spojkou.

12,46

Exemplárne a prísne potrestanie neverného správcu je opísané slovesom διχοτομέω („rozrezať uprostred, rozpoltiť, rozsekať na kusy“). Opisovalo krutý perzský spôsob trestu (Mt 24,51). V prenesenom význame však znamená prísne potrestať.

12,49

Frazeológia „oheň som prišiel vrhnúť na zem“ (πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν) odkazuje na Sk 2,19, kde sa za pomoci Joel 3,3 vysvetľuje zoslanie Ducha Svätého. Oheň Ducha sprevádza Božie slovo (porov. Lk 24,32; Sk 2,3). Zároveň to môže byť alúzia jednak na krst Duchom Svätým a ohňom ohlásený Jánom Krstiteľom v Lk 3,16 a jednak na oheň zvolaný Eliášom na Karmeli (1 Kr 18,37-38). Lk 12,54 spomína aj oblak, ktorý môže evokovať blízkosť dažďa za Eliáša (1 Kr 18,44).

12,52

Rozdelením rodín sa naplňa Simeonovo proroctvo v Lk 2,34.

Intertextové prepojenia

- a. [12,2-3]
8,17; Mk 4,22; Rim 2,16
- b. [12,7]
12,24; 21,18; Mt 12,12
- c. [12,8-9]
9,26; Mt 10,32-33; Mk 8,38; 2 Tim 2,11-13
- d. [12,11-12]
21,14-15; 1 Kor 2,13
- e. [12,14]
Ex 2,14; Sk 7,27.35
- f. [12,15]
1 Tim 6,6-10
- g. [12,18-19]
Kaz 8,15; Sir 11,18-19; 1 Kor 15,22
- h. [12,20-21]
12,32-34; Jób 27,8; Ž 39,7; Jer 17,11; Mt 6,19-21; 1 Tim 6,17-19
- i. [12,22-32]
21,34-36
- j. [12,24]
12,6-7; Jób 38,41; Ž 147,9
- k. [12,27]
1 Kr 10,1-10; 2 Krn 9,3-6
- l. [12,32]
22,29-30; Dan 7,18; Jn 21,15-17; Zjv 1
- m. [12,33-34]
18,22; Sir 29,11-13; Mt 6,19-21; 19,21; Mk 10,21
- n. [12,35]
Ef 6,14; 1 Pt 1,13
- o. [12,36]
Mt 25,1-13
- p. [12,37-38]
21,36; Mt 24,22; Mk 13,33-37
- q. [12,39-40]
1 Sol 5,2; Zjv 3,3; 16,15
- r. [12,47-48]
Nm 15,27-31; Jak 4,17
- s. [12,50]
Mk 10,38-39; Jn 12,27

- t. [12,51-53]
Mich 7,6; 2,34; 21,16-17
- u. [12,53]
Mich 7,6

Lukáš 13

Preklad

¹ Tu mu niektorí z tých, čo tam boli v tom čase, rozprávali o Galilejčanoch, ktorých krv Pilát zmiešal s krvou ich obetí. ² On im odpovedal: „Myslíte si, že tí Galilejčania boli väčší hriešnici ako ostatní Galilejčania, keďže si toto vytrpeli?“^a

³ Nie, hovorím vám, ale ak nebudete robiť pokánie, všetci podobne zahyniete.

⁴ Alebo tí osemnásti, na ktorých padla veža v Siloe a zabila ich, myslíte si, že boli väčší vinníci ako všetci ostatní obyvatelia Jeruzalema? ⁵ Nie, hovorím vám, ale ak nebudete robiť pokánie, všetci takisto zahyniete.“

⁶ A povedal toto podobenstvo: „Ktosi mal vo svojej vinici zasadený figovník a prišiel hľadať na ňom ovocie, ale nič nenašiel.“^b ⁷ Tu povedal vinohradníkovi: »Pozri, už tri roky chodím hľadať ovocie na tomto figovníku, ale nič nenachádzam. Tak ho vytni! Načo ešte aj vyčerpáva zem?«^c ⁸ On mu však odpovedal: »Pane, nechaj ho ešte tento rok. Za ten čas ho okopem a pohnojím. ⁹ Možno na budúci rok prinesie ovocie. Ak nie, vytneš ho.«

¹⁰ Potom po sobotách učil v jednej zo synagóg. ¹¹ A hľa, bola tam žena, ktorá mala osemnásť rokov ducha nevládnosti. Bola zhrbená a nemohla sa vôbec narovnať. ¹² Keď ju Ježiš videl, zavolať si ju a povedal jej: „Žena, si oslobodená od svojej slabosti.“^d ¹³ a položil na ňu ruky. Ona sa ihneď vzpriamila a oslavovala Boha. ¹⁴ No predstavený synagógy sa pobúrili nad tým, že Ježiš uzdravuje v sobotu, a zástupu povedal: „Je šesť dní, keď treba pracovať. V týchto dňoch teda prichádzajte a dávajte sa uzdravovať, a nie v sobotný deň!“^e ¹⁵ Pán mu však odpovedal: „Pokrytci! Neodvážuje azda každý z vás v sobotu svojho vola alebo osla od jasiel a nevodí ho napájať?“^d ¹⁶ A táto Abraháмова dcéra, ktorú satan držal spútanú až osemnásť rokov, nemala byť z tohto puta vyslobodená hoc aj v sobotu?“^e ¹⁷ Keď to hovoril, všetci jeho protivníci sa hanbili, ale celý zástup sa radoval zo všetkých slávnych skutkov, ktoré konal. ¹⁸ Preto povedal: „Čomu sa podobá Božie kráľovstvo, k čomu ho prirovnám? ¹⁹ Podobá sa horčičnému zrnku, ktoré človek vzal a zasial vo svojej záhrade; ono vyrástlo a stalo sa stromom a nebeskí vtáci sa uhniesdili na jeho konároch.“^f ²⁰ A zasa povedal: „K čomu prirovnám Božie kráľovstvo? ²¹ Podobá sa kvasu, ktorý žena vzala a zamiesila do troch mier múky, až sa všetko prekvasilo.“

²² Potom prechádzal cez mestá i dediny, učil a uberal sa do Jeruzalema.

²³ A ktosi sa ho spýtal: „Pane, je málo tých, čo budú spasení?“ On im však povedal: ²⁴ „Usilujte sa vojsť tesnou bránou, lebo hovorím vám: Mnohí budú chcieť vojsť, ale nebudú môcť.“^g

²⁵ Keď pán domu vstane a zatvorí dvere, vy začnete postávať vonku, klopať na dvere a volať: »Pane, otvor nám!« A on vám odpovie: »Nepoznám vás a ne-

viem, odkiaľ ste,«^{h 26} vtedy začnete hovoriť: »Jedli sme s tebou i pili a na našich uliciach si učil.«²⁷ Ale on vám povie: »Nepoznám vás a neviem, odkiaľ ste! Odstúpte odo mňa všetci, čo páchate nepravosť!«^{i 28} Tam bude plač a škrípanie zubami, keď uvidíte Abraháma, Izáka a Jakuba i všetkých prorokov v Božom kráľovstve, ale seba vyhodených von.^{j 29} A prídu od východu i západu, od severu i juhu a budú stolovať v Božom kráľovstve.^{k 30} A tak sú poslední, ktorí budú prvými, a sú prví, ktorí budú poslednými.«^l

³¹ V tú hodinu prišli niektorí farizeji a hovorili mu: „Odíď odtiaľto, lebo Herodes ťa chce zabiť.“³² On im povedal: „Chod'te a povedzte tej líške: »Hľa, vyháňam démonov a uzdravujem dnes i zajtra a tretieho dňa dosiahnem svoj cieľ.«³³ No dnes, zajtra i pozajtra musím ísť ďalej, lebo nie je možné, aby prorok zahynul mimo Jeruzalema« .

³⁴ Jeruzalem, Jeruzalem, ktorý zabíjaš prorokov a kameňuješ tých, čo boli k tebe poslaní! Koľko ráz som chcel zhromaždiť tvoje deti ako sliepka svoje kuriatka pod krídla,^m ale nechceli ste.^{n 35} Hľa, váš dom vám pustne.^o No hovorím vám: Už ma nevidíte, kým nepríde čas, keď poviete: »Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom.«^p

Poznámky

13,1

Z historických prameňov nevieme nič o Galilejčanoch, ktorých nechal Pilát zabiť počas obetovania v Jeruzaleme, niektorí sa domnievajú, že to súvisí s nepriateľstvom Poncia Piláta a Herodesa Antipasa (porov. 23,12).

13,4

Historické pramene mlčia aj o páde veže pri Siloe, jeruzalemskej rituálnej nádrži napájanej z prameňa Gihon.

13,5

Príklady nešťastia majú inšpirovať k pokániu, ktoré spomedzi evanjelistov najviac spomína práve Lukášovo evanjelium (3,3.8; 5,32; 10,13; 11,32; 13,3.5; 15,7.7.10; 16,30; 17,3.4; 24,47).

13,14

Uzdravenie vyvolá radosť v zástupe, ale zahanbí predstavených, čo poukazuje na to, že niektorí sa neobrátia a nebudú poslúchať Ježiša.

13,22

Lukáš opäť pripomína, že Ježiš je na ceste do Jeruzalema, pričom túto časť cesty otvára otázka, koľko ľudí bude spasených (v. 23).

13,31

Farizeji Ježiša upozorňujú na Herodesov zámer dať ho zabiť. Nie je jasné, či farizeji hovoria pravdu alebo Ježiša nútia odísť z Galiley.

13,32

Metaforické označenie Herodesa výrazom „líška“ (άλώπηξ) je nielen označením jeho ľstivého a úskočného charakteru, ale Ježiš ním vzdoruje Herodesovým ambíciám. Jeho moc nie je až taká významná, keďže líška v porovnaní s veľkou šelmou, levom je iba malým dravým zvieraťom.

Posledná veta v tomto verši, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι (dosl. „a na tretí deň budem dokončený/zdokonalený“), obsahuje pasívne sloveso τελειοῦμαι, ktoré – podobne ako v Múd 4,13 – je šifrou pre smrť. Voľba tohto slovesa zo strany Lukáša vyjadruje, že Ježišova smrť nepríde predčasne, ale bude závršením naplneného života a príde vtedy, keď Ježiš dokončí dielo, ktoré mu zveril Boh. Navrhovaný preklad tejto vety znie „a na tretí deň dosiahnem svoj cieľ“. Rovnako vhodná alternatíva by znela „a na tretí deň dosiahnem dokonalosť“.

Intertextové prepojenia

- a. [13,2-5]
Jn 9,1-3
- b. [13,6-9]
3,9; Iz 5,1-7; Jer 24,2-6; Oz 9,10.16-17; Mt 3,10; 21,18-20; Mk 11,12-14.20-21
- c. [13,14]
6,7; 14,3; Ex 20,9-11; Dt 5,12-15; Mt 12,10; Mk 3,2-4; Jn 5,1-18
- d. [13,15]
14,5; Dt 22,4; Mt 12,11
- e. [13,16]
19,9
- f. [13,19]
Ž 104,12; Ez 17,23-24; 31,6
- g. [13,24-30]
Jn 10,7
- h. [13,25-27]
Mt 7,21-23; 25,10-12
- i. [13,27]
Ž 6,9
- j. [13,28-29]
Mt 8,11-12
- k. [13,29]
14,15; Ž 107,2-3; Iz 25,6-8
- l. [13,30]
Mt 19,30; 20,16; Mk 10,31
- m. [13,34]
Dt 32,11; Ž 17,8; 91,4; Iz 31,5
- n. [13,34-35]
19,41
- o. [13,35]
1 Kr 9,7-8
- p. [13,35]
19,38; Ž 118,26; Mt 21,9; Mk 11,9-10

Lukáš 14

Preklad

¹ Raz v sobotu vošiel do domu ktoréhosi z popredných farizejov,^a aby tam jedol, a oni ho pozorne sledovali.^b ² A hľa, pred ním bol akýsi človek trpiaci na vodnatieľku. ³ Tu sa Ježiš prihovoral zákonníkom a farizejom: „Je dovolené v sobotu uzdravovať, alebo nie?“^c ⁴ Oni však zmĺkli. Vzal ho teda, uzdravil ho a prepustil. ⁵ A tamtým povedal: „Ak niekomu z vás padne do studne syn alebo vôl, nevytiahne ho ihneď v sobotný deň?“^d ⁶ A nezmohli sa mu na to odpovedať.

⁷ Pozoroval, ako si pozvaní vyberali čestné miesta,^e a tak im povedal podobenstvo: ⁸ „Keď ťa niekto pozve na svadbu, nesadni si na čestné miesto, aby nebol pozvaný azda niekto vzácnejší, ako si ty,^f ⁹ a aby ten, čo pozval teba i jeho, neprišiel a nepovedal ti: »Uvoľni miesto tomuto.« Vtedy by si musel s hanbou zaujať posledné miesto. ¹⁰ Ale keď ťa niekto pozve, choď, zaujmi posledné miesto, aby ti ten, čo ťa pozval, keď príde, mohol povedať: »Priateľu, postúp vyššie!« Vtedy sa ti dostane pocty pred všetkými, ktorí s tebou stolujú. ¹¹ Lebo každý, kto sa povyšuje, bude ponížený, a kto sa ponízuje, bude povýšený.“^g ¹² A tomu, čo ho pozval, povedal: „Keď pripravuješ obed alebo večeru, nevolaj svojich priateľov ani svojich bratov, ani svojich príbuzných, ani bohatých susedov, aby nepozvali aj oni teba a mal si tak odplatu.“^h ¹³ Ale keď pripravuješ hostinu, pozvi chudobných, mrzákov, chromých a slepých.ⁱ ¹⁴ A budeš blahoslavený, lebo oni sa ti nemajú čím odplatiť, odplatu však dostaneš pri vzkriesení spravodlivých.“^j

¹⁵ Keď to počul jeden z tých, čo s ním stolovali, povedal mu: „Blahoslavený, kto bude jesť chlieb v Božom kráľovstve.“^k ¹⁶ On mu povedal: „Istý človek pripravoval veľkolepú večeru a pozval mnoho ľudí, ¹⁷ a keď nadišiel čas večere, poslal svojho sluhu, aby povedal pozvaným: »Poďte, lebo už je všetko pripravené.« ¹⁸ A začali sa všetci zaraz vyhovárať. Prvý mu povedal: »Kúpil som pole a musím si ho ísť pozrieť. Prosím ťa, ospravedlň ma!« ¹⁹ Druhý povedal: »Kúpil som päť záprahov volov a idem ich vyskúšať. Prosím ťa, ospravedlň ma!« ²⁰ A ďalší povedal: »Oženil som sa, a preto nemôžem prísť.« ²¹ Sluha sa vrátil a oznámil to svojmu pánovi. Vtedy sa hospodár rozhneval a povedal svojmu sluhovi: »Rýchlo vyjdí do ulíc a uličiek mesta a prived' sem chudobných a mrzákov, slepých a chromých!« ²² A sluha povedal: »Pane, stalo sa, ako si rozkázal, a ešte je miesto.« ²³ Tu pán povedal sluhovi: »Vyjdí na poľné cesty a k plotom a donúť vojsť všetkých, aby sa naplnil môj dom. ²⁴ Lebo hovorím vám, že ani jeden z tamtých pozvaných mužov, neokúsi moju večeru.«“

²⁵ Išli s ním veľké zástupy. Tu sa obrátil a povedal im: ²⁶ „Ak niekto prichádza ku mne a nemiluje menej svojho otca, matku, ženu, deti, bratov, sestry, ba

ešte i svoj život, nemôže byť mojím učeníkom.^{1 27} Kto ide za mnou a nenesie svoj kríž, nemôže byť mojím učeníkom.^m

²⁸ Ved' kto z vás, keď chce stavať vežu, nesadne si najprv a nespočíta náklady, či má na jej dokončenie? ²⁹ Aby sa mu potom, keď položí základ a nebude ju môcť dostavať, nezačali všetci, čo to uvidia, posmievať ³⁰ a hovoriť: »Tento človek začal stavať a nemohol dokončiť.« ³¹ Alebo keď sa nejaký kráľ chystá do boja s iným kráľom, vari si najprv nesadne a neporadí sa, či sa môže s desiatimi tisícami postaviť proti tomu, kto proti nemu tiahne s dvadsiatimi tisícami? ³² Ak nie, vyšle posolstvo, kým je tamten ešte ďaleko, a žiada o podmienky mieru. ³³ Tak ani jeden z vás, ak sa nezriekne všetkého, čo má, nemôže byť mojím učeníkom.ⁿ

³⁴ Sol' je dobrá. Ak však aj sol' stratí chuť, čím ju napravia? ³⁵ Nehodí sa ani do zeme, ani do hnoja, ale ju vyhodia von. Kto má uši na počúvanie, nech počúva.“

Poznámky

14,1

Dom významného farizeja bude svedkom až troch epizód: uzdravenia choreho na vodnatieľku v sobotu, dve zásady o správaní sa na hostinách a podobenstvo o veľkej večeri (14,1-24). V literárnej forme rozhovoru pri stole, ktorý má základ v antickom *sympóziu*, sú spojené dohromady rozličné Ježišove slová.

14,5

Ježiš sa obracia na protivníkov s otázkou o praxi zachovávanía soboty u farizejov a zákonníkov. Dvojica „syn a vôl“ (υἱὸς ἢ βοῦς) sa javí ako neprimeraná, pretože dieťa by malo byť dôležitejšie než zviera.

14,11

Tento verš vyjadruje eschatologický rozmer Ježišových zásad pre hostí. Práve pasívum futúra pri dvoch slovesách poukazuje na Božiu odmenu: „kto sa povyšuje, bude ponížený“ (ταπεινωθήσεται), „kto sa ponízuje, bude povýšený“ (ὕψωθήσεται)“. V zásadách ide o viac ako iba o prezieravosť v spoločenskom správaní za stolom, Ježiš nimi v skutočnosti varoval pred oslavovaním seba samého.

14,14

Eschatologický rozmer predchádzajúcich zásad hostiteľovi jasne naznačujú slová: „odplatu však dostaneš pri vzkriesení spravodlivých“. Odmena za nezištné konanie je sľúbená pri vzkriesení spravodlivých. Zásada pozvať tých, čo nemajú čím zaplatiť, je založená na radikálnej zmene hodnôt v Božom kráľovstve, v ktorom chudobný je oveľa dôležitejší ako bohatý. Opäť sa aj tu dostáva do popredia Lukášov majetkový étos.

14,23

Sluhovia mali druhýkrát vyjsť hľadať pozvaných mimo mesta na vidiek: εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον „na poľné cesty a k plotom“, resp. k ohradám. Donucovanie pozvaných ísť na hostinu pôsobí v podobenstve o veľkej svadbe dosť záhadne. Buď sa hostia zo slušnosti vzpierajú a nechajú sa ponúkať, a tak sa vyjadrí, že nemajú inú voľbu, pretože im miesto za stolom bolo božským hostiteľom už od začiatku pripravené, alebo donucovanie naznačuje isté ťažkosti pri misii pohanov. Absencia správy o vyplnení druhého príkazu môže poukazovať na skutočnosť, že daný príkaz nebol ešte úplne zrealizovaný.

14,24

V podobenstve sú prví pozvaní odsúdení, lebo dali prednosť iným hodnotám pred pozvaním do kráľovstva. Ale ani ľudská vina nezahatala Boží zámer.

14,26

V semitsky koncipovanom výroku sa vo vzťahu k príbuzným používa nenáležitý zápor indikatíva prézenta: οὐ μισεῖ „nemá v nenávisti“. Bežne ho prekladajú a komentáre parafrázujú: „kto uprednostňuje, miluje viac, kto sa nedokáže zriecť“. Grécku syntagmu prekladáme záporným spojením „nemiluje menej“, zachovajúc tak v cieľovom jazyku pôvodný význam slovesa „nenávidieť“, ktoré je v hebrejských textoch protikladom slovesa „milovať“.

14,28

Podobenstvo o prezieravosti pred stavbou veže, ako aj pred vojenským ťažením majú jasný sapientný charakter, pričom ich posolstvo sa veľmi líši od prorockého postoja ustarostenosti o potreby tohto života.

14,34

Sol' (ἄλας) je v Písme nielen symbolom trvanlivosti, hodnoty, ale je aj užitočným prostriedkom pri obetách, ktoré tak lepšie zhárali (Ex 30,35; Lv 2,13; Ez 43,21). V kontexte výrokov o učeníkovi sol' naznačuje ochotu s rozhodnosťou obetovať sa z oddanosti k Ježišovi. Ako sa sol' ťažená z Mŕtveho mora absorpciou vlhkosti degradovala, a preto bývala vyhodená na ulicu, tak sa mohla zhoršiť aj lojálnosť učeníka, ak nebol radikálny vo svojom rozhodnutí a odpútaní sa od majetku.

Intertextové prepojenia

- a. [14,1]
7,36; 11,37
- b. [14,1-6]
6,6-11; 13,10-17; Mt 12,9-14; Mk 3,1-6
- c. [14,3]
6,9; Mk 3,4
- d. [14,5]
Dt 22,4; Mt 12,11
- e. [14,7]
11,43; 20,46; Mk 12,38-39
- f. [14,8-10]
Prís 25,6-7; Sir 3,17-20
- g. [14,11]
18,14; Jób 22,29; Prís 29,23; Ez 17,24; Mt 23,12; 1 Pt 5,6
- h. [14,12-14]
6,32-34
- i. [14,13]
Dt 14,28-29
- j. [14,14]
Dan 12,2-3
- k. [14,15]
13,29; 22,29-30; Zjv 19,9
- l. [14,26]
9,57-62; 17,33; 18,29-30; Mt 19,29; Mk 10,29-30; Jn 12,25
- m. [14,27]
9,23
- n. [14,33]
5,11.28; 12,33; 18,22; Mt 19,21; Mk 10,21; Sk 2,44-45; 4,32.34-37

Preklad

¹ Približovali sa k nemu všetci mýtnici a hriešnici, aby ho počúvali.^a

² No farizeji a zákonníci reptali: „Tento prijíma hriešnikov a jedáva s nimi.“

³ A tak im povedal toto podobenstvo: ⁴ „Kto z vás, ak má sto oviec a jednu z nich stratí, nenechá tých deväťdesiatdeväť na púšti a nejde za tou stratenou, kým ju nenájde?^b ⁵ Keď ju nájde, s radosťou si ju položí na plecia,^c ⁶ a len čo príde domov, zvolá priateľov a susedov a povie im: »Radujte sa so mnou, lebo som našiel svoju stratenú ovcu.« ⁷ Hovorím vám: Tak bude aj v nebi väčšia radosť nad jedným hriešnikom, ktorý robí pokánie, ako nad deväťdesiatimi deviatimi spravodlivými, ktorí pokánie nepotrebujú.^d ⁸ Alebo ak má nejaká žena desať drachiem a jednu drachmu stratí, či nezažne lampu, nevymetie dom a starostlivo nehladá, kým ju nenájde? ⁹ Keď ju nájde, zvolá svoje priateľky a susedky a povie: »Radujte sa so mnou, lebo som našla drachmu, čo som stratila.« ¹⁰ Hovorím vám: Taká radosť je aj pred Božími anjelmi nad jedným hriešnikom, ktorý robí pokánie.“

¹¹ Povedal tiež: „Istý človek mal dvoch synov. ¹² Mladší z nich povedal otcovi: Otec, daj mi podiel z dedičstva, čo mi patrí. A otec im rozdelil majetok.“^e

¹³ Po niekoľkých dňoch si mladší syn všetko vzal, odišiel do ďalekej krajiny a tam svoje dedičstvo hýrivým životom premárnil. ¹⁴ Keď všetko premrhal, nastal v tej krajine veľký hlad a on začal trieť núdzu. ¹⁵ Išiel teda a uchytil sa u istého obyvateľa tej krajiny. Ten ho poslal na svoje polia svine pásť. ¹⁶ A túžil sa nasýtiť aspoň strukmi rohovníka, čo žrali svine, ale nik mu ich nedával. ¹⁷ Vstúpil teda do seba a povedal si: »Koľko nádenníkov môjho otca má chleba nazvyš a ja tu hyniem od hladu. ¹⁸ Vstanem, pôjdem k svojmu otcovi a poviem mu: Otče, zhrešil som proti nebu aj voči tebe. ¹⁹ Už nie som hoden volať sa твоjím synom. Pokladaj ma za jedného zo svojich nádenníkov.« ²⁰ Vstal teda a šiel k svojmu otcovi. Ešte bol ďaleko, keď ho otec zbadal, zľutoval sa nad ním, pribehol k nemu, hodil sa mu okolo krku a vybozkával ho. ²¹ Syn mu povedal: »Otče, zhrešil som proti nebu aj voči tebe. Už nie som hoden volať sa твоjím synom.« ²² Ale otec povedal svojim sluham: »Rýchlo prineste najlepšie šaty a oblečte ho! Dajte mu prsteň na ruku a sandále na nohy!^f ²³ Privedte vykŕmené teľa a zabite ho! Jedzme a zabávajme sa, ²⁴ lebo tento môj syn bol mŕtvy a ožil, bol stratený a našiel sa.« A všetci sa začali zabávať. ²⁵ Starší syn bol na poli. Keď sa vracal a bol už blízko domu, počul hudbu a tanec. ²⁶ Zavolať si jedného zo sluhov a vyzvedal sa, čo sa deje. ²⁷ Ten mu povedal: »Prišiel tvoj brat a tvoj otec zabil vykŕmené teľa, lebo sa mu vrátil zdravý.« ²⁸ On sa však nahneval a nechcel vojsť. No jeho otec vyšiel a dohovárал mu. ²⁹ On však povedal otcovi

vi: »Pozri, toľko rokov ti slúžim, nikdy som neprestúpil tvoj príkaz a mne si nikdy nedal ani kozliatko, aby som sa zabavil so svojimi priateľmi.³⁰ No keď prišiel tento tvoj syn, ktorý ti prehýril tvoj majetok s neviestkami, pre neho si zabil vykrmené teľa.«³¹ Ale otec mu povedal: »Syn môj, ty si stále so mnou a všetko, čo mám, je tvoje.³² Ale teraz sa patrí zabávať sa a radovať sa, lebo tento tvoj brat bol mŕtvy a ožil, bol stratený a našiel sa.«^g

Poznámky

15,2

Sloveso διεγόγγυζον („reptali“) je verbálnym odkazom na tému reptania, resp. šomrania otcov na púšti vyjadrenú v LXX identickým slovesom (Ex 15,24; 16,2.7.8; Nm 14,2.36; 16,11; Dt 1,27). Reptanie otcov pripravilo o vstup do Zasľúbenej zeme, ako vylučuje aj farizejov a zákonníkov z Božej blízkosti nastolenej Ježišom.

15,3

Výraz παραβολή v singulári treba vzťahovať na druh reči – t. j. na reč v podobenstvách, ktorá tvorí „srdce tretieho evanjelia“. Pozostáva z trojitého podobenstva o strate a nájdení: o stratenej ovci, o stratenej minci a o stratenom synovi.

15,7

Rámcovanie podobenstva o stratenej ovci, ktoré bolo v Mt 18,12-14 adresované učeníkom v rámci ekleziologickej reči (Mt 18), súvisí v Lukášovom evanjeliu s kontextom pokánia hriešnikov, ktorým Ježiš dáva cez stretanie sa s nimi šancu.

15,8

V druhom podobenstve je konajúcou osobou gazdiná. Je tu podobné alternovanie postáv muž a žena v dvoch previazaných podobenstvách, ako to bolo v dvojitom podobenstve o horčičnom semienku a o kvase (13,18-21).

15,10

Typickou Lukášovou frázou ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ („pred Božími anjelmi“) sa tu a v 12,9 nepriamo odkazuje na Boha a jeho nebeský dvor, kde vládne radosť, pretože sám Boh sa raduje z hriešnikov a ich pokánia. Radosť Boha sa nepriamo opisovala aj v 15,7 prostredníctvom syntagmy ἐν τῇ οὐρανῷ „v nebi“. Tam však chýba zmienka o spravodlivých. Pozornosť sa úplne sústreďuje na hriešnikov, ktorí sú ochotní činiť pokánie.

15,12

Zo svedectva v Knihe Sirachovcovej Sir 33,20-24, kde sa neodporúča delenie majetku pred smrťou, je evidentné, že prax darovania dedičstva ešte za života nebola úplne neobvyklá. Na druhej strane však nie je doložená legislatíva alebo zvyk takého konania, čo vedie k domnienke, že neexistoval postup odo-

vzdávania majetku pred smrťou, hoci by bolo prípustné začať zo strany rodičov takú procedúru. Na základe týchto skutočností je požiadavka mladšieho syna bezočivá a je určitým vypovedaním poslušnosti otcovi, ktorý jediný je poverený spravovať majetok ako *pater familias*. Pokiaľ ide o otázku delenia majetku, v Dt 21,17 sa uvádza, že prvorodený syn dostal dvojnásobný diel toho, čo patrilo každému z ďalších synov. Bez opisu emócií sa uvádza, že otec vyhovel žiadosti syna, hoci nebol povinný takto konať. Z nasledujúceho deja príbehu (v. 18.21) je zrejmé, že vina syna nespočíva v právnej, ale skôr v morálnej oblasti. Slovo βίος označujúce majetok sa bežne vzťahuje na život v jeho vonkajších prejavoch, ako je dĺžka či spôsob života alebo životné potreby (živobytie, obživa, majetok); iný výraz ζωή sa vzťahuje skôr na prejavy vnútorného života.

15,16

Výraz κεράτιον (zdrobnenina od κεράς „roh“) označuje plody stromu rohovníka obyčajného (*Ceratonia siliqua*) v podobe strukov. Mať za potravu tento svätajánsky chlieb znamenalo pre človeka nachádzať sa v najväčšej chudobe a núdzi.

15,20

Portrét otca bežiaceho v ústrety mladšiemu synovi a objímajúceho ho pred vyslovením kajúceho vyznania a neskôr konajúcim v prospech syna, ktorého otec uvádza do pôvodného synovského vzťahu k sebe, je jednak kritikou farizejského postoja prezentovaného starším bratom, ktorý bude unáhlene žiarliť na otcovo dobrotivé konanie voči hriešnemu mladšiemu bratovi, a jednak celý príbeh je dôležitým prostriedkom na pochopenie kresťanského chápania lásky výstižne ilustrovanom v Rim 5,8 a 1 Jn 4,10.

15,23

Syntagma ὁ μύσχος ὁ σιτευτός („vykŕmené teľa“), ktoré sa až tri razy spomína v príbehu, a starší syn zaň kritizuje otca, naznačuje, že šťastie otca z návratu syna nemá hraníc. Pripravil teľa, ktoré sa konzumovalo len pri veľmi zvláštnych príležitostiach. Aj sloveso εὐφραίνω („tešiť sa, radovať sa, zabávať sa, veselieť sa“) vyjadruje mimoriadny stupeň radostnej oslavy v rámci exkluzívnej hostiny pri príležitosti duchovného ožitia syna.

Intertextové prepojenia

- a. [15,1-2]
5,27-30; 19,2.5-7; Mt 9,9-11; Mk 2,14-16
- b. [15,4]
19,10; Ž 23,1-3; Ez 34,11-16; Jn 10,11-12
- c. [15,5]
Iz 49,2
- d. [15,7]
Ez 18,23
- e. [15,12]
Dt 21,15-17
- f. [15,22]
Gn 41,42; Zach 3,4
- g. [15,32]
15,6.9.24; 19,10; Ef 2,1

Preklad

¹ Aj svojim učeníkom hovoril: „Bol istý bohatý človek, ktorý mal správcu a toho pred ním obvinili, že mu rozhadzuje majetok. ² Zavolať si ho a povedal mu: »Čo to počúvam o tebe? Vydaj počet zo svojho správcovstva, lebo už nemôžeš byť ďalej správcom.« ³ Správca si však povedal: »Čo mám robiť, keď ma môj pán zbavuje správcovstva? Kopat' nevládzem, žobrať sa hanbím. ⁴ Viem, čo urobím, aby ma prijali do svojich domov, keď ma zbavia správcovstva.« ⁵ Zavolať si po jednom dlžníkov svojho pána a povedal prvému: »Koľko dlhuješ môjmu pánovi?« ⁶ On povedal: »Sto kadí oleja.« On mu však povedal: »Vezmi si svoj úpis, rýchlo si sadni a napíš päťdesiat.« ⁷ Potom povedal inému: »A ty koľko dlhuješ?« On povedal: »Sto meríc pšenice.« Vravel mu: »Vezmi si svoj úpis a napíš osemdesiat.« ⁸ A pán pochválil nepoctivého správcu, že si prezieravo počínal. Lebo synovia tohto sveta sú voči svojmu pokoleniu prezieravejší ako synovia svetla. ⁹ Aj ja vám hovorím: »Robte si priateľov z nepoctivej mamony, aby vás, až sa pominie, prijali do večných príbytkov.«

¹⁰ Kto je verný v najmenšom, je verný aj vo veľkom, a kto je nepoctivý v najmenšom, je nepoctivý aj vo veľkom. ^b ¹¹ Ak ste teda neboli verní v nepoctivej mamone, kto vám zverí to opravdivé bohatstvo? ¹² A ak ste neboli verní v cudzom, kto vám dá, čo je vaše? ¹³ Nijaký sluha nemôže slúžiť dvom pánom; pretože buď jedného bude nenávidieť a druhého milovať, alebo jedného sa bude pridŕžať a druhým bude opovrhovať. Nemôžete slúžiť aj Bohu, aj mamone. ^c ¹⁴ To všetko však počúvali farizeji, ktorí mali radi peniaze, a posmievali sa mu. ^d ¹⁵ Preto im povedal: „Vy sa robíte pred ľuďmi spravodlivými, ale Boh pozná vaše srdcia, lebo čo je u ľudí vznešené, pred Bohom je ohavnosťou. ^e ¹⁶ Zákon a Proroci sú až po Jána. Odvtedy sa ohlasuje Božie kráľovstvo a každý je naliehavo pozývaný doňho vstúpiť. ¹⁷ Ľahšie sa pominie nebo a zem, ako by zo Zákona vypadla jediná čiarka. ^f ¹⁸ Každý, kto prepúšťa svoju manželku a berie si druhú, cudzoloží, a kto si berie takú, ktorú muž prepustil, cudzoloží. ^g

¹⁹ Bol istý bohatý človek, obliekal sa do purpuru a kmentu a deň čo deň sa okázalo zabával. ²⁰ Pri jeho bráne líhal istý žobrák menom Lazár, plný vredov. ²¹ Túžil sa nasýtiť z toho, čo padalo z boháčovho stola, a dokonca aj psy prichádzali a lízali mu vredy. ²² Keď žobrák umrel, anjeli ho zanesli k Abrahámovej hrudi. Zomrel aj boháč a pochovali ho. ²³ A keď v podsvetí v mukách pozdvihol oči, zďaleka videl Abraháma a Lazára pri jeho hrudi. ²⁴ I zvolal: »Otec Abrahám, zmiluj sa nado mnou a pošli Lazára, nech si namočí koniec prsta vo vode a zvlaží mi jazyk, lebo sa hrozne trápim v tomto plameni!« ²⁵ No Abrahám povedal: »Synu, spomeň si, že si dostal všetko dobré za svojho života a Lazár

podobne zlé. Teraz on tu nachádza útechu a ty trápenie.^{h 26} A okrem toho je vytvorená medzi nami a vami veľká priepasť, aby tí, čo chcú, nemohli prejsť odtiaľto k vám, ani prekročiť odtiaľ k nám.«²⁷ Tu povedal: »Prosím ťa, otče, pošli ho do domu môjho otca.²⁸ Mám totiž piatich bratov; nech ich varuje, aby sa nedostali aj oni na toto miesto múk.«²⁹ Abrahám mu povedal: »Majú Mojžiša a Prorokov, nech ich počúvajú.«³⁰ Ale on vravel: »Nie, otec Abrahám. Ak príde k nim niekto z mŕtvych, budú robiť pokánia.«³¹ Abrahám mu povedal: »Ak nepočúvajú Mojžiša a Prorokov, nenechajú sa presvedčiť, ani keby niekto z mŕtvych vstal.«ⁱ

Poznámky

16,1

Adresáti podobenstva a Ježišových výrokov sú jednak učeníci a vzápätí to budú farizeji. Diskurzívny materiál kapitoly jednotne ponúkne tému používania bohatstva, ktorá je čitateľovi dôverne známa, tu bude však predstavená cez pôsobivé obrazy s razantnou naliehavosťou. Kapitola sa začína a končí podobenstvami, ktoré hovoria o používaní peňazí, a prvé je dotiahnuté sériou výrokov (16,9-13) a druhému podobná séria výrokov predchádza (16,14-18).

16,6

Sto kadí oleja je obrovské množstvo, asi 3500 litrov, čo je ročný výnos veľmi rozsiahleho olivového sadu. Dlh zodpovedal úrode zo 140 olivových stromov, približne za tisíciku denárov. Jeden denár bola denná mzda.

16,7

Sto meríc, dosl. korcov (asi 4000 litrov) malo hodnotu 2500 denárov. Daná kvantita pšenice predstavuje skoro polovicu úrody pozemku s rozlohou 42 hektárov, pričom takýto pozemok bol asi 10-krát väčší ako priemerné pole jednej rodiny. Dĺžníkovi sa odpíše 20 meríc, čo je menej ako pri oleji, no v prepočte na denáre je to identická suma: 500 denárov.

16,9

Derogatívne slovo μαμωνᾶς je pogrécená forma hebrejského *mamôn* alebo aramejského *mamôna*. Slová sú odvodené z hebrejského מַמָּן („byť pevný“) a zahŕňajú význam „to, do čoho niekto vkladá dôveru“.

16,16

Verš sa lepšie chápe tak, že príchod Jána Krstiteľa je koncom Zákona a prorokov vrátane Jána a začiatkom ohlasovania evanjelia. Ján tvorí akési rozhranie. Medzi obidvoma obdobiami, obdobím Zákona a prorokov a obdobím Božieho kráľovstva, nie je prerušenie, lebo s Jánovým vystúpením v Lk 3,1-17 sa začalo nové obdobie dejín spásy. Zvestovanie kráľovstva možno práve teraz zakúsiť a uvádza ho do nepokoja. Sloveso βιάζεται možno chápať ako intranzitívne médium: „vstupuje násilím, vynucuje si vstup, tlačí sa do vnútra“ alebo ako tranzitívny pasív, ako máme v našom preklade „je pozývaný vstúpiť, je nútený vstúpiť“.

16,18

Ježišov zákaz priepustného listu je zreteľne v rozpore s možnosťou muža rozviesť sa podľa Dt 24,1-4. Hoci Lukáš necituje Gn 1,27; 2,24 ako state Mk

10,6-12 a Mt 19,4-9, dá sa predpokladať, že zákaz rozluky sa chápe v súlade so zákonom (Gn je časť zákona).

16,19

Podobenstvo o boháčovi a Lazárovi je reakciou na farizejov, „ktorí mali radi peniaze“ (v. 14), pretože nezodpovedné užívanie bohatstva môže viesť do zatratenia. O rozdielnom údele po smrti nerozhoduje to, či bohatý človek žil hýri-
vým životom, zatiaľ čo Lazár čnostným, ale to, že bohatý človek si žil pohodlne a luxusne, zatiaľ čo Lazár bol chudobný a hladný.

16,22

Syntagma εις τὸν κόλπον Ἀβραάμ („k Abrahámovej hrudi“) naznačuje naj-
čestnejšie miesto vedľa Abraháma na nebeskej hostine (porov. Jn 1,18; 13,23).
Toto vyjadrenie absentuje v predkresťanskom židovstve. V Lukášovi pravdepod-
dobne predstavuje rozvinutie idey spánku s otcami alebo predkami (1 Kr 1,21;
2,10; 11,21).

16,31

Útok sa vyostří na konci podobenstva pri tretej definitívnej odpovedi
Abraháma. Ak bratia boháča nepočúvajú Mojžiša a prorokov, neposlúchnu ani
toho, kto by vstal z mŕtvych. Sú to prorocké slová, lebo v Sk farizeji odmietli
počúvať zmŕtvychvstalého Ježiša.

Intertextové prepojenia

- a. [16,8]
Jn 12,36; Ef 5,8; 1 Sol 5,5
- b. [16,10]
19,17; Mt 25,20-23
- c. [16,13]
Mt 6,24
- d. [16,14]
20,47; Mk 12,40
- e. [16,15]
18,9-14; 1 Sam 16,7; Prís 21,2; Sk 1,24
- f. [16,17]
21,33; Mt 5,17-18
- g. [16,18]
Dt 24,1-4; 1 Kor 7,10-11
- h. [16,25]
6,20.24-25
- i. [16,31]
Jn 5,45-47

Preklad

¹ Potom povedal svojim učeníkom: „Nie je možné, aby neprišli pohoršenia, ale beda tomu, cez koho prichádzajú.“^a ² Lepšie by bolo, keby mu zavesili mlynský kameň na krk a hodili ho do mora, než aby pohoršil jedného z týchto maličkých. ³ Dávajte si pozor! Ak sa tvoj brat prehreší, pokarhaj ho! Ak to bude ľutovať, odpusť mu! ⁴ A keď sa aj sedemkrát za deň prehreší proti tebe a sedemkrát sa vráti k tebe a povie: »Ľutujem!«, odpusť mu!“^b

⁵ Apoštoli povedali Pánovi: „Posilni nám vieru!“ ⁶ Pán povedal: „Keby ste mali vieru ako horčičné zrnko a povedali by ste tejto moruši: »Vytrhni sa aj s koreňom a presad' sa do mora!«,« poslúchla by vás.

⁷ Kto z vás, čo máte sluhu, ktorý orie alebo pasie, povie mu, keď sa vráti z poľa: »Hneď pod' sem a sadni si k stolu?« ⁸ Nepovie mu skôr: »Priprav mi večeru, opáš sa a obsluhuj ma, kým sa nenajem a nenapijem; potom sa naješ a napiješ ty?« ⁹ Má azda ďakovať sluhovi, že urobil, čo sa mu rozkázalo? ¹⁰ Tak aj vy, keď ste urobili všetko, čo sa vám rozkázalo, povedzte: »Sme neužitoční sluhovia. Urobili sme, čo sme boli povinní urobiť.«“

¹¹ A ako šiel do Jeruzalema,^c prechádzal pomedzi Samáriu a Galileu,¹² a keď vchádzal do jednej dediny, stretol desať malomocných mužov.^d V diaľke zastali ¹³ a zvýšeným hlasom volali: „Ježišu, učiteľ, zmiluj sa nad nami!“^e ¹⁴ Keď ich uvidel, povedal im: „Chod'te a ukážte sa kňazom!“ A ako odchádzali, boli očistení.^f ¹⁵ Keď jeden z nich zbadal, že je uzdravený, vrátil sa a mocným hlasom oslavoval Boha, ¹⁶ padol na tvár k Ježišovým nohám a ďakoval mu. A bol to Samaritán. ¹⁷ Ježiš na to povedal: „Neboli vari očistení desiati? A tí deviati sú kde? ¹⁸ Nenašiel sa nik, čo by sa bol vrátil a oslavoval Boha, okrem tohto cudzinca?“ ¹⁹ A jemu povedal: „Vstaň a chod', tvoja viera ťa zachránila.“^g

²⁰ Keď sa ho farizeji pýtali, kedy príde Božie kráľovstvo, odpovedal im: „Božie kráľovstvo prichádza nepozorovane.“^h ²¹ Ani nepovedia: »Aha, tu je!«, alebo: »Tamto je!«,ⁱ lebo Božie kráľovstvo je medzi vami.“

²² A svojim učeníkom povedal: „Prídu dni, keď zatúžite vidieť jeden z dní Syna človeka, ale neuvidíte. ²³ Vtedy vám povedia: »Aha, tam je! Aha, tu je!« Nechod'te nikde ani nebežte za nimi! ²⁴ Lebo ako blesk, keď sa zablysne a ožiarí všetko od jedného kraja pod nebom až po druhý, tak to bude aj so Synom človeka v jeho deň.“^j ²⁵ Ale najprv musí mnoho trpieť a byť zavrhnutý týmto pokolením.^k ²⁶ Ako bolo za dní Noema,^l tak bude aj za dní Syna človeka: ²⁷ Ľudia jedli, pili, ženili sa a vydávali až do dňa, keď Noe vošiel do korábu a vtom prišla potopa a všetkých zahubila. ²⁸ Podobne ako to bolo za dní Lóta: jedli, pili, kupovali, predávali, sadili, stavali,^m ²⁹ ale v deň, keď Lót vyšiel zo

Sodomy, spustili sa oheň a síra z neba a všetkých zahubili.³⁰ Práve tak to bude v deň, keď sa zjaví Syn človeka.^{n 31} Kto bude v ten deň na streche a svoje veci bude mať v dome, nech nezostupuje vziať si ich. A podobne, kto bude na poli, nech sa nevracia späť.^{o 32} Spomeňte si na Lótovu ženu.^{p 33} Kto sa bude usilovať získať si život, stratí ho, ale kto ho stratí, ten si ho uchová.^{q 34} Hovorím vám: V tú noc budú dvaja na jednej posteli. Jeden bude vzatý a druhý sa ponechá.^{r 35} Dve budú spolu mlieť. Jedna bude vzatá, druhá sa ponechá.“^{36 37} Na to sa ho opýtali: „Kde to bude, Pane?“ On im povedal: „Kde je mŕtve telo, tam sa zlietnu aj supy.“^s

Poznámky

17,6

Nepatrná viera vo veľkosti horčičného zrnka dokáže nemožné veci. Možno ju nazvať charizmatickou alebo hory prenášajúcou vierou, čo koná zázraky (porov. 1 Kor 13,2; Mk 12,23; Mt 21,21). Tu je zobrazená cez hyperbolu presadenej „moruše“ (σικάμινος foneticky blízky výraz k σικομορέα „planý figovník“ v 19,4). Jednoduché slovo viery presadí do mora strom moruše, ktorý v staroveku pokladali za ťažko vykoreniteľný. Z dôvodu, že až 600 rokov bol schopný zostať v zemi, zvyčajne sa veľmi hlboko zakorenil.

17,18

Pri očiste desiatich malomocných pozitívna reakcia Samaritána anticipuje ochotné prijatie evanjelia Samaritánmi v Sk 8,1-25.

17,20

Keďže sa Ježišova cesta blíži ku koncu a s ním sa približuje i jeho odchod z tohto sveta, Ježiš vyučuje farizejov a učeníkov o posledných veciach (17,20-37); anticipuje a takmer zdvojuje eschatologickú reč v Lk 21. Na jednej strane upozorňuje na klamstvo niektorých prorokov, ktorí budú hlásať, že kráľovstvo alebo dni Syna človeka už viditeľne prichádzajú, na druhej strane upozorňuje na bezstarostný život, akoby súd vôbec neexistoval. Medzi typické lukášovské prvky patrí: Božie kráľovstvo je nespozorovateľné a je medzi nami; výsledok súdu prekvapuje, jeden bude vybraný, iný ponechaný (17,31). V Lukášovi je veľmi komplexné chápanie Božieho kráľovstva: znamená vládnutie aj prostredie, prišlo i príde, je viditeľné i neviditeľné. V 13,24.28.29 kráľovstvo nadobúda hmatateľné obrazy, ako je brána, stôl a vyhnanie z kráľovstva. V 9,27 sú medzi poslucháčmi tí, ktorí neokúsia smrť, kým nevidia Božie kráľovstvo. Ale v 17,20-21 Ježiš upozorňuje, že príchod kráľovstva sa nedá spozorovať, tak aby sa mohlo povedať: „Aha tu je alebo tamto je !“ V 11,2 sa učeníci modlia v *Otčenáši* za jeho príchod. V 10,9 majú hlásať mestám, ktoré navštívia: „Priblížilo sa Božie kráľovstvo.“ V 11,20 Ježiš hovorí, že už prišlo, čo pripomína aj 17,21 „Božie kráľovstvo je medzi vami.“ V 21,31-32 pri pohľade na znamenia poslednej doby môžu ľudia povedať: „Božie kráľovstvo je blízko.“ To všetko sa stane skôr, ako pominie toto pokolenie.

Intertextové prepojenia

- a. [17,1-2]
1 Kor 8,12
- b. [17,4]
11,4; Mt 6,12.14-15; 18,15.21-22.35; Mk 11,25
- c. [17,11-14]
5,12-14; 2 Kr 5,10-12; Mt 8,1-4; Mk 1,40-44
- d. [17,12]
Lv 13,45-46
- e. [17,13]
18,38; Mt 9,27; 15,22; 17,15
- f. [17,14]
Lv 14,2-32
- g. [17,19]
7,50; 8,48; 18,42; Mt 9,22; Mk 5,34
- h. [17,20]
19,11; 21,7; Sk 1,6
- i. [17,21]
11,20; Mt 12,28
- j. [17,24]
Mt 24,27
- k. [17,25]
9,22.44; 18,31-33; 24,6-7.26.45-56
- l. [17,26-27]
Gn 6,5-8; 7,6-24; Mt 24,37-39a
- m. [17,28-30]
Gn 18,20-33; 19,24-25
- n. [17,30]
Mt 24,39b
- o. [17,31]
21,21; Mt 24,17-18; Mk 13,15-16
- p. [17,32]
Gn 19,17.26
- q. [17,33]
9,24; Mt 10,39; 16,25; Mk 8,35; Jn 12,25
- r. [17,34-35]
Mt 24,40-41
- s. [17,37]
Mt 24,28

Preklad

¹ A povedal im podobenstvo, ako sa treba stále modliť a neochabovať:^{a b}
² „V jednom meste bol sudca, Boha sa nebál a ľudí nerešpektoval. ³ Bola v tom meste aj vdova, ktorá k nemu chodila s prosbou: »Zastaň sa ma pred mojím protivníkom!«⁴ Ale on to dlho nechcel. Potom si však povedal: »Hoci sa Boha nebojím a ľudí nerešpektujem, ⁵ predsa sa tej vdovy zastanem, keďže ma unúva, aby nakoniec neprišla a neudrela ma po tvári.«⁶ A Pán povedal: „Počujte, čo hovorí nespravodlivý sudca. ⁷ A Boh sa nezastane svojich vyvolených, ktorí k nemu volajú dňom i nocou, a bude k nim nevšímavý?^c ⁸ Hovorím vám: Čoskoro sa ich zastane. Ale nájde Syn človeka vieru na zemi, keď príde?“

⁹ A tým, čo sa spoliehali na seba, že sú spravodliví, a ostatnými pohrdali, povedal toto podobenstvo:^d ¹⁰ „Dvaja ľudia vystúpili do chrámu pomodliť sa: jeden bol farizej a druhý mýtnik. ¹¹ Farizej sa postavil a takto sa pre seba modlil: »Bože, ďakujem ti, že nie som ako ostatní ľudia: lupiči, nepoctivci, cudzoložníci alebo aj ako tento mýtnik.«^e ¹² Postím sa dva razy do týždňa, dávam desiatky zo všetkého, čo mám.«^f ¹³ Mýtnik stál celkom vzadu a neodvážil sa ani oči k nebu zdvihnúť, ale bil sa do prs a hovoril: »Bože, buď milostivý ku mne hriešnikovi!«^g ¹⁴ Hovorím vám: Tento odišiel domov ospravedlnený, a nie tamten. Lebo každý, kto sa povyšuje, bude ponížený, a kto sa ponizuje, bude povýšený.«^h

¹⁵ Prinášali k nemu aj nemluvňatá, aby kládol na ne ruky. Keď to videli učeníci, karhali ich. ¹⁶ Ježiš si ich však zavolať a povedal: „Nechajte deti prichádzať ku mne a nebráňte im, lebo takým patrí Božie kráľovstvo! ¹⁷ Veru, hovorím vám: Kto neprijme Božie kráľovstvo ako dieťa, iste doň nevojde.“ⁱ

¹⁸ Tu sa ho opýtal jeden z popredných mužov: „Učiteľ dobrý, čo mám robiť, aby som získal podiel na večnom živote?“^j ¹⁹ Ježiš mu povedal: „Prečo ma voláš dobrým? Nikto nie je dobrý, iba jeden – Boh. ²⁰ Poznáš prikázania: Nescudzoložíš! Nezabiješ! Nepokradneš! Nebudeš krivo svedčiť! Cti svojho otca i matku!“^k ²¹ On však povedal: „Toto všetko som zachovával od mladosti.“ ²² Keď to Ježiš počul, povedal mu: „Ešte jedno ti chýba. Predaj všetko, čo máš, rozďaj chudobným a budeš mať poklad v nebesiach. Potom príď a nasleduj ma.“ ²³ Keď to počul, zosmutnel, lebo bol nesmierne bohatý.

²⁴ Keď Ježiš videl, ako zosmutnel, povedal: „Ako ťažko vchádzajú do Božieho kráľovstva tí, čo majú bohatstvo. ²⁵ Ľahšie je ťave prejsť cez ucho ihly, než bohatému vojsť do Božieho kráľovstva.“ ²⁶ A tí, čo to počuli, spýtali sa: „Kto teda môže byť spasený?“ ²⁷ On však povedal: „Čo je nemožné ľudom, je možné Bohu.“^m

²⁸ Tu povedal Peter: „Pozri, my sme opustili, čo sme mali, a nasledovali sme ťa.“^{n 29} On im povedal: „Veru, hovorím vám, niet nikoho, kto zanechal dom, ženu, bratov, rodičov, deti pre Božie kráľovstvo,^{o 30} že by nedostal mnohonásobne viac v tomto čase a v prichádzajúcom veku večný život.“

³¹ Vtedy si vzal nabok Dvanástich a povedal im: „Hľa, vystupujeme do Jeruzalema a splní sa všetko, čo napísali proroci o Synovi človeka.^{p 32} Bude totiž vydaný pohanom, vysmejú ho, potupia a oplŕujú,³³ zbičujú ho a zabijú, ale on tretieho dňa vstane z mŕtvych.“³⁴ Oni však ničomu z toho neporozumeli a zmysel toho výroku im zostal zahalený, a tak nechápali, čo hovoril.^q

³⁵ Keď sa Ježiš blížil k Jerichu, istý slepec sedel pri ceste a žobral.³⁶ Keď počul, že tadiaľ prechádza zástup, pýtal sa, čo sa deje.³⁷ Oznamili mu: „Ježiš Nazaretský ide okolo.“³⁸ Tu vykrikol: „Ježišu, Syn Dávidov, zmiluj sa nado mnou!“³⁹ A tí, čo šli popredku, hrozili mu, aby zmlkol, ale on kričal ešte hlasnejšie: „Syn Dávidov, zmiluj sa nado mnou!“⁴⁰ Vtom Ježiš zastal a rozkázal, aby ho priviedli k nemu. A keď sa priblížil, opýtal sa ho:⁴¹ „Čo chceš, aby som ti urobil?“ On povedal: „Pane, aby som opäť videl.“⁴² Nato mu Ježiš povedal: „Znova sa pozeraj! Tvoja viera ťa zachránila.“^{s 43} A hneď opäť videl, nasledoval ho a oslavoval Boha. Aj všetok ľud, keď to videl, vzdal Bohu chválu.^t

Poznámky

18,7

Ak ustavičná a vytrvalá žiadosť vdovy úplne presvedčí nemorálneho sudcu, tým skôr Boh vyslyší vytrvalú modlitbu toho, kto mu dôveruje (argument *a fortiori*) a v modlitbe neochabuje (v. 1 „neochabovať“ $\mu\eta\ \epsilon\gamma\kappa\alpha\kappa\epsilon\acute{\iota}\nu$). V téme modlitby pokračuje i podobenstvo o farizejovi a mýtnikovi (18,9-14).

18,11

V podobenstve ide o zamietnutie farizeja, ktorý nie je pokrytcom. Hoci sa vychvaľuje, verne dodržiava Božie prikázania tak, ako im rozumie. Jeho problémom je, že nepotrebuje Boha ani milosť, ani odpustenie. Môže tu byť kontakt s Pavlovou myšlienkou, že samo konanie skutkov podľa Zákona neospravedľňuje.

18,15

Paralelným obrazom Božej veľkorysosti k mýtnikovi je Ježišova láskavosť voči malým deťom. Zároveň ako farizej považoval mýtnika za nehodného Božej milosti, tak učeníci považujú deti za nehodné Ježišovej pozornosti. Iba ten, kto je závislý od Boha ako dieťa, môže vojsť do Božieho kráľovstva.

18,29

Oproti Mk 10,29 Lukáš do zoznamu toho, čo je potrebné opustiť pre Božie kráľovstvo, pridáva „ženu“ azda pod vplyvom Pavlovho ideálu, ktorý bol slobodný.

18,31

Tretia predpoveď utrpenia (18,31-34) zaznie ako jediná na ceste do Jeruzalema oproti Markovi a Matúšovi, kde sú všetky tri príhodne situované do priebehu cesty. Predchádzajúce dve predpovede zneli pred začiatkom cesty v 9,22 a 9,44.

18,35

Uzdravenie slepca sa udeje, keď sa Ježiš priblížil k Jerichu, čo je variant uzdravenia slepého Bartimeja v Mk 10,46/Mt 20,29, keď Ježiš opúšťal Jericho.

Intertextové prepojenia

- a. [18,1-8]
11,5-8
- b. [18,1]
Rim 12,12; Kol 4,2; 1 Sol 5,17
- c. [18,7]
Mt 24,22; Rim 8,33; Zjv 6,10-11
- d. [18,9]
16,15; Mt 23,25-28; Rim 10,3
- e. [18,11]
Mt 6,5; Mk 11,25
- f. [18,12]
5,33; 11,42
- g. [18,13]
Mt 6,24
- h. [18,14]
14,11; Mt 18,4; 23,12
- i. [18,17]
9,46-48; Mt 18,3
- j. [18,18]
10,25
- k. [18,20]
Ex 20,12-16; Dt 5,16-20
- l. [18,22]
12,33-34; Sir 29,11-13; Mt 6,19-21; Sk 2,45; 4,32
- m. [18,27]
1,37; Gn 18,14; Jób 42,2; Jer 32,17
- n. [18,28]
5,11.28
- o. [18,29-30]
9,57-62; 14,26; 17,33; Jn 12,25
- p. [18,31-34]
9,22.44; 17,25; 24,6-7.26.45-46; Sk 3,18
- q. [18,34]
Mk 9,32
- r. [18,38-39]
17,13; Mt 9,27; 15,22
- s. [18,42]
7,50; 8,48; 17,19; Mt 9,22; Mk 5,34; 10,52
- t. [18,43]
2,20; 5,26; 7,16; 19,37

Preklad

¹ Potom vošiel do Jericha a prechádzal cezeň. ² A bol tam muž menom Zachej; bol hlavným mýtnikom a bol bohatý. ³ Chcel vidieť Ježiša, kto to je, no nemohol pre zástup, lebo bol malej postavy. ⁴ Bežal teda napred a vyliezol na planý figovník, aby ho uvidel, lebo tadiaľ mal prechádzať. ⁵ Keď Ježiš prišiel na to miesto, pozrel hore a povedal mu: „Zachej, poď rýchlo dolu, lebo dnes sa musím zdržať v tvojom dome.“ ⁶ On rýchlo zišiel a s radosťou ho prijal.^a ⁷ Všetci, čo to videli, reptali: „Vošiel sa pohostiť k hriešnemu človeku!“ ⁸ Zachej však vstal a povedal Pánovi: „Pane, polovicu svojho majetku dám chudobným, a ak som niekoho v niečom oklamal, vrátim to štvornásobne.“^b ⁹ Ježiš mu povedal: „Dnes prišla spása^c do tohto domu, veď aj on je Abrahámovým synom. ¹⁰ Lebo Syn človeka prišiel hľadať a zachrániť, čo sa stratilo.“^d

¹¹ Tým, čo to počúvali, pridali ešte podobenstvo, lebo bol blízko Jeruzalema a oni si mysleli, že sa už čoskoro zjaví Božie kráľovstvo. ¹² Povedal teda: „Istý vznešený človek odchádzal do ďalekej krajiny prevziať si kráľovstvo a potom sa mal vrátiť.“^e ¹³ Zavolať si svojich desiatich sluhov, dal im desať mín a povedal im: »Obchodujte s nimi, kým neprídem.« ¹⁴ Ale jeho občania ho nenávideli a vyslali za ním posolstvo s odkazom: »Nechceme, aby tento kraľoval nad nami.« ¹⁵ A keď sa vrátil po prevzatí kráľovstva, dal si zavolať sluhov, ktorým dal peniaze, aby zistil, čo zarobili. ¹⁶ Prišiel prvý a povedal: »Pane, tvoja mína vyniesla desať mín.« ¹⁷ On mu povedal: »Správne, dobrý sluha, pretože si bol verný v najmenej veci, buď vládcom nad desiatimi mestami!«^f ¹⁸ Prišiel druhý a povedal: »Pane, tvoja mína zarobila päť mín.« ¹⁹ Tomu povedal: »Ty sa staň vládcom nad piatimi mestami!« ²⁰ A prišiel ďalší a hovoril: »Pane, hľa, tu je tvoja mína; mal som ju uloženú v šatke. ²¹ Bál som sa ťa, lebo si prísny človek; berieš, čo si si neuložil, a žneš, čo si nezasiaľ.« ²² Tomu povedal: »Zlý sluha! Podľa tvojich slov ťa súdim. Vedel si, že ja som prísny človek, že beriem, čo som si neuložil, a žnem, čo som nezasiaľ? ²³ Prečo si teda neuložil moje peniaze do banky a ja by som si ich bol po návrate vybral aj s úrokmi?« ²⁴ A prítomným povedal: »Vezmite mu mínu a dajte ju tomu, čo má desať mín.« ²⁵ Oni mu povedali: »Pane, on má desať mín!« ²⁶ »Hovorím vám: Každému, kto má, pridá sa, ale kto nemá, tomu sa vezme i to, čo má.«^g ²⁷ A čo sa týka tých mojich nepriateľov, čo nechceli, aby som nad nimi kraľoval, prived'te sem a pozabíjajte ich predom mnou.«^h

²⁸ Po týchto slovách kráčal napred a vystupoval do Jeruzalema. ²⁹ Keď sa priblížil k Betfagé a Betánii, k hore nazývanej Olivová, poslal dvoch učeníkov^h ³⁰ so slovami: „Choďte do dediny, čo je pred vami. Len čo do nej vojdete, nájdete priviazané osliatko, na ktorom nikdy nikto z ľudí nesedel. Odviažte ho a pri-

ved'te!^{i 31} Ak sa vás niekto spýta: »Prečo ho odväzujete?« , takto povedzte: »Pán ho potrebuje.«³² Tí, ktorých poslal, odišli a našli všetko tak, ako im povedal.^{j 33} Keď odväzovali osliatko, povedali im jeho vlastníci: „Prečo odväzujete osliatko?“³⁴ Oni odpovedali: „Pán ho potrebuje.“³⁵ Tu priviedli osliatko k Ježišovi, prehodili cezeň svoje plášte a posadili naň Ježiša.^{k 36} Ako šiel, prestierali svoje plášte na cestu.³⁷ Keď sa však už približoval k úpätiu Olivovej hory, celý zástup učeníkov začal mocným hlasom radostne chváliť Boha za všetky zázraky, ktoré videli, a³⁸ volali: „Požehnaný, ktorý prichádza, kráľ, v mene Pánovom! Na nebi pokoj a sláva na výsostiach!“^{m 39} A niektorí farizeji zo zástupu mu povedali: „Učiteľ, napomeň svojich učeníkov!“^{n 40} On však odpovedal: „Hovorím vám: Ak títo zmĺknu, kamene budú kričať.“^o

⁴¹ Keď sa už priblížil a uvidel mesto, zaplakal nad ním^{p q 42} a povedal: „Kiež by si aj ty v tento deň spoznalo, čo ti prináša pokoj! No teraz je to skryté pred tvojimi očami.“^{r 43} Lebo prídu na teba dni, keď ťa tvoji nepriatelia oboženú valom, obkľúčia ťa a zovrú zo všetkých strán,^{s 44} zrovnajú so zemou teba i tvoje deti v tebe a nenechajú v tebe kameň na kameni, lebo si nespoznalo čas svojho navštívenia.“^t

⁴⁵ Keď vošiel do chrámu, začal vyháňať predavačov^{u 46} a vravel im: „Je napísané: Môj dom bude domom modlitby. Vy ste však z neho urobili lotrovský pelech.“^v

⁴⁷ A deň čo deň vyučoval v chráme. No veľkňazi, zákonníci a vodcovia ľudu sa usilovali zabiť ho.⁴⁸ Nevedeli však, čo robiť, lebo všetok ľud lipol na ňom, keď ho počúval.^w

Poznámky

19,9

Spása prišla do Zachejovho domu preto, že polovicu svojho majetku dal chudobným. Téma Ježišovho milosrdenstva sa viaže na Lukášov postoj k bohatstvu. V 18,22-23 Ježiš vyžadoval rozdať všetko, tu nie. U Zacheja závažil obetavý duch, nie presný podiel daru.

19,12

Lukáš pravdepodobne do pôvodného príbehu zo zdroja Q vkomponoval ďalší príbeh o pánovi, ktorý odchádza do vzdialenej krajiny prevziať kráľovskú hodnosť. Jeho poddaní ho nenávideli a vyslali posolstvo, aby tomu zabránili (v. 14). Kráľ ich nechal po návrate zabiť. Možno je to alúzia na odmietnutie Ježiša v Jeruzaleme, jeho ukrižovanie ako kráľa Židov, návrat po vzkriesení a posledné zničenie Jeruzalema.

19,13

Téma správneho používania bohatstva pokračuje v podobenstve o talen-toch). Začiatok podobenstva predpokladá desať sluhov, na záver sa hovorí iba o troch. Zámer je v motivácii učeníkov, aby využili všetko, čo im Ježiš zjavil o Božom kráľovstve.

19,28–23,56

Koniec 19. kap. je mostom medzi veľkou správou o Ježišovej ceste a jeho posledným pobytom v Jeruzaleme. Naznačuje častý výskyt slovesa „blížiť sa“ (19,29.37.41) a tiež časová blízkosť Ježišovho konca a konca mesta (21,8.20.28; 22,1.47). Udalosti kráľovského vstupu Ježiša do Jeruzalema (19,28-48) pokračujú opisom jeho pôsobenia v meste, jeho odmietnutím a oslávením. Lukáš preberá opis udalostí z predlohy Markovho evanjelia Mk 11–15 a značným spôsobom ich upravuje jednak cez elipsy a vsuvky, jednak premiestnením a úpravami textu. Ježišovo pôsobenie tvorí vrchol celého evanjelia. Dianie v tejto časti je splnenie „všetkého, čo predpovedali proroci“ (18,31) a je zreteľne vymedzené voči predchádzajúcemu Ježišovmu pôsobeniu, a to tak z geografického hľadiska, ako aj z vecného hľadiska. Doterajšie Ježišovo pôsobenie, ktoré sa začalo v Galilei, zahŕňalo celú judskú krajinu, t. j. celú Palestínu (23,5). Udalosti spojené s Jeruzalemom sa od zvyšného pôsobenia odlišujú tým, že tu „ide o dni jeho vzatia hore“ (9,51). Z tematického hľadiska sa táto časť späť s Jeruzalemom člení na dve hlavné časti: Ježišovo verejné pôsobenie v Jeruzaleme (19,28–21,38); Ježišovo utrpenie a smrť (22,1–23,56).

19,38

Lukášovou osobitosťou pri Ježišovom príchode na oslici do Jeruzalema je originálna obmena volania zástupu v Mk 11,10. Chválospev zástupov učeníkov nadväzuje jednak na žalmické víťanie, ktoré teraz Ježiša vyhlasuje za kráľa: „Požehnaný, ktorý prichádza, kráľ, v mene Pánovom!“ (Lk 19,38a), jednak sa vďaka syntagme ἐν οὐρανῷ εἰρήνῃ καὶ δόξᾳ ἐν ὑψίστοις („na nebi pokoj a sláva na výsostiach!“) dá vnímať ako pozemská antifonálna odpoveď na nebeský chválospev anjelov v 2,14, s ktorým sa zhoduje spojením: δόξα ἐν ὑψίστοις.

19,41

Ježiš pri prorocktvе o páde Jeruzalema plakal, čím sa zároveň dáva čitateľom poučenie, že kresťania sa nesmú z tejto katastrofy radosť.

19,43

Ježiš predpovedá zničenie Jeruzalema. Pokračuje vo varovaniach z 11,49-52 a 13,34-35, teraz sa však zdá, že možnosť zmeny je už minulosťou. Diskutuje sa o tom, či daný opis je natoľko presný, že by ho Lukáš musel napísať až po historickom zničení Jeruzalema Rimanmi ako *vaticinium ex eventu*. Určitá neurčitosť vyjadrenia však nevylučuje jeho prorockú povahu.

19,45

Na rozdiel od Mk 11,11-19 Lukáš rovnako ako Mt 21,12-13 radí menej násilnú perikopu o vyčistení chrámu do dňa Ježišovho vstupu do Jeruzalema.

19,47

V typickej súhrnnej správe Lukáš opisuje, ako sa veľkňazi a zákonníci snažia Ježiša zahubiť pre jeho učenie, no veľká popularita u ľudí im v tom bráni.

Intertextové prepojenia

- a. [19,6-7]
5,29-30; 15,2; Mt 9,11
- b. [19,8]
3,12-13; Ex 22,1; Lv 6,5; Nm 5,6-7; 2 Sam 12,6
- c. [19,9]
13,16; Rim 4,16
- d. [19,10]
5,32; 15,4-10; Ez 34,11-16; Mt 9,13; Mk 2,17; Jn 3,17
- e. [19,12]
Mk 13,34
- f. [19,17]
16,10
- g. [19,26]
8,18; Mt 13,12; Mk 4,25
- h. [19,26]
Zach 14,4
- i. [19,30]
1 Sam 6,7; Zach 9,9
- j. [19,32]
22,13
- k. [19,35-36]
2 Kr 9,13
- l. [19,37]
2,20; 5,26; 7,16; 18,43
- m. [19,38]
2,14; 13,35; Ž 118,26
- n. [19,39-40]
Mt 21,15-16
- o. [19,40]
Hab 2,11
- p. [19,41-44]
13,34-35
- q. [19,41]
Jer 9,1; 14,17
- r. [19,42]
8,10; Iz 6,9-10; 48,18; Mt 13,13-14; Mk 4,12; Sk 28,26-27; Rim 11,8.10

- s. [19,43]
21,21-24; Iz 29,3; Jer 6,6; Ez 4,1-3
- t. [19,44]
21,6; Ž 137,9; Oz 10,14; Mich 3,12; Nah 3,10; Mt 24,2; Mk 13,2
- u. [19,45]
Oz 9,15
- v. [19,46]
Iz 56,7; Jer 7,11
- w. [19,47-48]
20,19; 21,37-38; 22,2.53; Mt 21,46; 26,55; Mk 11,18; 12,12.37;
14,1-2.49; Jn 7,14.30; 18,20

Preklad

¹ Jedného dňa, keď učil ľud v chráme a hlásal evanjelium, pristúpili k nemu veľkňazi a zákonníci so staršími ² a povedali mu: „Povedz nám, akou mocou to robíš alebo kto to je, čo ti dal takú moc?“^{a 3} On im odpovedal: „Aj ja sa vás na niečo spýtam. Povedzte mi: ⁴ Jánov krst bol z neba alebo od ľudí?“^{b 5} Oni o tom medzi sebou uvažovali a hovorili: „Ak povieme, že z neba, povie: »Prečo ste mu neuverili?“^{c 6} No ak povieme: »Od ľudí,« všetok ľud nás ukameňuje, lebo sú presvedčení, že Ján je prorok.“^{d 7} A tak odpovedali, že nevedia, skadiaľ bol.^e

⁸ A Ježiš im povedal: „Ani ja vám nepoviem, akou mocou to robím.“

⁹ Potom začal ľudu rozprávať toto podobenstvo: „Istý človek vysadil vinicu, prenajal ju vinohradníkom a na dlhý čas odcestoval.“^{f 10} V určenom čase poslal k vinohradníkom sluhu, aby mu dali podiel z úrody vinice. Ale vinohradníci ho zbili a poslali preč naprázdno.^{g 11} A poslal k nim ešte druhého sluhu. Aj toho zbili, zneuctili a poslali späť naprázdno.^{h 12} Poslal ešte tretieho a aj toho zranili a vyhnali.^{i 13} Vtedy pán vinice povedal: »Čo mám robiť? Pošlem svojho milovaného syna. K nemu azda budú mať úctu.«^{j 14} Ale keď ho vinohradníci zazreli, radili sa medzi sebou a povedali si: »To je dedič. Zabime ho, aby bolo dedičstvo naše.«^{k 15} A vyvliekli ho von z vinice a zabili. Čo im teda urobí pán vinice?^{l 16} Príde a dá tých vinohradníkov zahubiť a vinicu dá iným.“ Keď to počuli, povedali: „Kiež sa tak nestane!“^{m 17} On sa však na nich zahľadel a povedal: „Čo teda znamená to, čo je napísané: »*Kameň, čo stavitelia zavrhlí, stal sa uholným kameňom?*«“^{n 18} Každý, kto padne na ten kameň, doláme sa, a na koho on padne, toho rozmliaždi.“^{o 19} Zákonníci a veľkňazi chceli v tú hodinu vzťahnúť na neho ruku, no zľakli sa ľudu; spoznali totiž, že to podobenstvo povedal o nich.¹

²⁰ Striehli na neho a poslali špehúňov, ktorí predstierali, že sú spravodliví, aby ho chytili za slovo^p a tak ho mohli vydať vrchnosti a vladárovej právomoci.

²¹ Spýtali sa ho: „Učiteľ, vieme, že správne hovoríš a učíš, nenadŕžaš nikomu, ale podľa pravdy učíš Božej ceste.“^{q 22} Máme platiť cisárovi daň, či nie?“^{r 23} On však vybadal ich lešť a povedal im: ²⁴ „Ukážte mi denár! Čí obraz a nápis nesie?“ Oni odpovedali: „Cisárov.“^{s 25} Na to im povedal: „Dajte teda, čo je cisárovo, cisárovi, a čo je Božie, Bohu!“^{t 26} A tak neboli schopní chytiť ho za slovo v reči pred ľudom, ale žasli nad jeho odpoveďou a zmĺkli.

²⁷ Prišli k nemu niektorí saduceji – tí, čo popierajú zmŕtvychvstanie – a pýtali sa ho:^{u 28} „Učiteľ, Mojžiš nám napísal: Ak niekomu zomrie brat, ktorý mal manželku, ale bol bezdetný, nech sa s jeho manželkou ožení jeho brat a splodí svojmu bratovi potomstvo.“^{v 29} Bolo teda sedem bratov. Prvý sa oženil a zomrel

bezdetný.³⁰ Vzal si ju druhý,³¹ potom tretí a takisto všetci siedmi; nezanechali deti a pomreli.³² Nakoniec zomrela aj tá žena.³³ Nuž ktorému z nich bude tá žena pri vzkriesení manželkou? Ved' ju mali všetci siedmi za manželku!“³⁴ Ježiš im povedal: „Ľudia súčasného veku sa ženía a vydávajú.³⁵ Ale tí, čo sú uznaní za hodných dosiahnuť nadechádzajúci vek a zmŕtvychvstanie, už sa neženía ani nevydávajú.³⁶ Ved' už ani umrieť nemôžu, lebo sú ako anjeli a tým, že sú synovia vzkriesenia, sú Božími synmi.^q 37 A že mŕtvi vstanú, naznačil aj Mojžiš v stati o kríku, keď Pána nazýva »Bohom Abraháma, Bohom Izáka a Bohom Jakuba.«.^r 38 A Boh nie je Bohom mŕtvych, ale živých, lebo pre neho všetci žijú.“^s 39 Tu niektorí zákonníci povedali: „Učiteľ, dobre si povedal.“⁴⁰ A už sa ho neodvážili na nič vypytať.^t

⁴¹ On im povedal: „Ako môžu hovoriť, že Mesiáš je Dávidov syn? ⁴² Ved' sám Dávid v Knihe žalmov hovorí:“ *»Pán povedal môjmu Pánovi: Sed' po mojej pravici,* ⁴³ *kým ti nepoložím tvojich nepriateľov ako podnožku pod nohy.«* ⁴⁴ Dávid ho teda volá Pánom; ako potom môže byť jeho synom?“

⁴⁵ Keď ho všetok ľud počúval, povedal svojim učeníkom:^v ⁴⁶ „Majte sa na pozore pred zákonníkmi, ktorí radi chodia v dlhých rúchach, majú radi pozdravy na námestiach, prvé sedadlá v synagógach a čestné miesta na hostinách.“^w ⁴⁷ Vyjedajú domy vdov a naoko sa dlho modlia. Tých postihne prísnejší súd.“

Poznámky

20,4

Spojenie „Jánov krst“ (τὸ βάπτισμα Ἰωάννου) je metonymické označenie pre celé Jánovo hlásanie, ktoré Lukáš opisuje v kap. 3. Predložková väzba ἐξ οὐρανοῦ („z neba“) poukazuje na možný pôvod Jánovho krstu a zároveň nepriamo dáva odpoveď na otázku, odkiaľ je Ježišova moc: ak je Jánov krst z neba, aj Ježišova moc je z neba, lebo on je väčší ako Ján.

20,9

Sloveso ἐκδίδωμι tu má význam „prenajať“.

20,10

Datív καιρῷ („v určenom čase“) označuje čas odovzdania časti úrody stanovený pri prenajatí.

20,13

Genitív „pán vinice“ (ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος) označuje vlastníka vinice, ale na obraznej úrovni je zároveň označením Boha ako vlastníka ľudu. To vyplýva aj z titulu „milovaný syn“, čo je ten istý titul ako v 3,22, kde označuje Ježiša.

20,15

Veta o vyhodení syna a jeho následnom zabití evokuje scenár Ježišovho ukrižovania.

20,16

Sloveso ἀπολέσει je kauzatívny aktív s prekladom „dá zahubiť“.

20,17

Obraz odvrhnutého kameňa, z ktorého sa stal uholný kameň, je metaforou pre Ježišovo ukrižovanie a vzkriesenie. Sloveso „odvrhnúť“ (ἀποδοκιμάζω) sa používa aj v 9,22 a 17,25 na vyjadrenie Ježišovho odvrhnutia vodcami ľudu.

20,18

V podobenstve o zlých vinohradníkoch s kritikou židovských autorít je iba v Lukášovi vo v. 18 dodané originálne príslovie s dvojitým obrazom. Zavrhnutý kameň sa tak stane nielen uholným kameňom novej budovy, ale aj kameňom, o ktorý sa ľudia jednak potkávajú tým, že sa pohoršujú na vyvolenom a Bohom vyvýšenom Mesiášovi alebo zaujmú voči nemu postoj neviery, jednak sám kameň prinesie pohromu a rozdrví toho, na koho padne pri súde. Táto dvojitá funkcia kameňa sa zakladá na prorockých obrazoch Iz 8,14-15 a Dan 2,34.

20,22

Datív Καίσαρι („cisárovi“) je metonymum pre rímske impérium. Platenie daní sa medzi Židmi vnímalo najmä ako symbol podriadenosti cudzej moci.

20,24

Denár bola štandardná strieborná minca rímskeho impéria, na ktorej bol od roku 44 pred Kr. vyobrazený sám cisár. Ten bol tak symbolicky vlastníkom každej mince.

20,25

Výraz τὰ Καίσαρος („čo je cisárovo“) sa v prvom rade vzťahuje na obraz a nápis cisára na minci. Keďže cisár bol takpovediac vlastníkom mince, príkazom „dajte teda, čo je cisárovo, cisárovi“ Ježiš pravdepodobne nariaďuje vrátiť mincu cisárovi v rámci odovzdania dane. Význam výrazu τὰ τοῦ θεοῦ („čo je Božie“) sa z bezprostredného kontextu nedá určiť a asi je zámerne sémanticky nejasný.

20,27

O saducejoch hovorí Lukáš iba v tejto perikope o vzkriesení mŕtvych.

20,35

Spojenie οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται („neženia ani nevydávajú“) pravdepodobne zahŕňa zmysel „mať sexuálny styk“ – v budúcom veku ten nebude potrebný, lebo už nebude potrebné nové potomstvo.

20,36

Genitív τῆς ἀναστάσεως („vzkriesenia“) v spojení τῆς ἀναστάσεως υἱοί („synovia vzkriesenia“) vyjadruje skutočnosť, na ktorej má človek podiel alebo je jej hoden. V tomto verši spojenie „synovia vzkriesenia“ je subjekt a spojenie „sú Božími synmi“ predikát.

20,38

Spojenie „Boh živých“ korešponduje s „Boh Abraháma, Boh Izáka a Boh Jakuba“ v predchádzajúcom verši a naznačuje, že Ježiš patriarchov vníma ako živých. Použitie slovesa ζῶω + D vo vete „pre neho všetci žijú“ slúži na vyjadrenie mimoriadne blízkeho vzťahu, ktorý existuje medzi všetkými ľudskými bytosťami a Bohom, pretože všetci ľudia jemu vďačia za svoj život. Boh je Bohom živých preto, lebo každému, kto žije, on dal život.

20,47

Výraz „dom“ je metonymum pre „majetok, vlastníctvo“. Čo konkrétne sa myslelo pod vyjednaním domov vdov je nejasné.

Intertextové prepojenia

- a. [20,2]
Jn 2,18
- b. [20,4]
3,2-3; Mt 11,7-14; Sk 5,38-39
- c. [20,5]
7,30; Mt 21,32
- d. [20,6]
7,24-29; Mt 14,5
- e. [20,7]
22,68
- f. [20,9]
Iz 5,1-7
- g. [20,10-12]
2 Krn 36,15-16
- h. [20,13]
3,22; 9,35; Hebr 1,1-2
- i. [20,15]
Hebr 13,12-13
- j. [20,17]
Ž 118,22-23; Iz 28,16; Sk 4,11
- k. [20,18]
2,34; Iz 8,14-15
- l. [20,19]
19,47-48; 22,2; Mt 21,46; Mk 11,18; 12,12; 14,1-2; Jn 7,30
- m. [20,20]
11,53-54
- n. [20,22-25]
23,2; Rim 13,6-7
- o. [20,27]
Sk 4,1-2; 23,6-10
- p. [20,28]
Dt 25,5
- q. [20,36]
Jób 1,6; Mt 5,9; Jn 1,12; 1 Jn 3,1-2
- r. [20,37]
Ex 3,2.6.15-16
- s. [20,38]
Rim 14,8-9

- t. [20,41-44]
Jn 7,42; Sk 2,34-36
- u. [20,42-43]
Ž 110,1
- v. [20,45-47]
11,43
- w. [20,46]
14,7-11

¹ Keď sa rozhlíadal, videl boháčov, ako vhadzujú svoje dary do chrámovej pokladnice. ² Videl aj istú núdznu vdovu, ako ta hádže dve drobné medené mince, ³ a povedal: „Naozaj vám hovorím, že táto chudobná vdova vhodila viac ako všetci ostatní. ⁴ Pretože títo všetci vhodili k darom niečo zo svojho nadbytku; ona však pri svojom nedostatku vhodila celé živobytie, čo mala.“

⁵ Keď niektorí hovorili o chráme, že je vyzdobený nádhernými kameňmi a d'akovnými darmi, povedal: ⁶ „K tomu, čo vidíte, prídu dni, keď nezostane kameň na kameni, ktorý by nebol zborený.“^a

⁷ Oni sa ho spýtali: „Učiteľ, kedy to teda bude a aké bude znamenie, keď sa to začne diať?“ ⁸ On povedal: „Dávajte si pozor, aby vás nezviedli; prídu totiž mnohí v mojom mene a budú hovoriť: »To som ja« a »Ten čas sa priblížil.« Nechoďte za nimi!^b ⁹ A keď budete počuť o vojnách a nepokojoch, nevydeste sa! Veď to sa musí najprv stať, ale koniec nebude hneď.“^c

¹⁰ Potom im hovoril: „Národ povstane proti národu a kráľovstvo proti kráľovstvu. ¹¹ Budú veľké zemetrasenia a miestami hlad a mor a na nebi budú hrozivé úkazy a veľké znamenia.^d ¹² Ale pred tým všetkým na vás vztiahnu ruky a budú vás prenasledovať, vydajú vás do synagóg a do väzení, predvedú vás pred kráľov a vládarov pre moje meno.^e ¹³ To vám bude príležitosťou na svedectvo.^f ¹⁴ Vštepte si do svojich srdc, že sa nebudete dopredu pripravovať, ako sa brániť,^g ¹⁵ veď ja vám dám reč a múdrosť, ktorej nebudú môcť všetci vaši protivníci odolať ani protirečiť.^h ¹⁶ Budú vás dokonca zrádzať aj rodičia, bratia, príbuzní a priatelia a niektorých z vás zabijú.^h ¹⁷ A všetci vás budú nenávidieť pre moje meno.ⁱ ¹⁸ Ale ani vlas sa vám z hlavy nestratí.^j ¹⁹ Svojou vytrvalosťou si získate život.“^k

²⁰ Keď uvidíte, že vojská obkľučujú Jeruzalem, vtedy vedzte, že sa priblížilo jeho spustošenie.^l ²¹ Vtedy tí, čo budú v Judsku, nech utečú do hôr, a tí, čo budú v Jeruzaleme, nech odídu, a tí, čo budú na vidieku, nech do mesta nevchádzajú,^m ²² lebo to budú dni pomsty, aby sa splnilo všetko, čo je napísané.ⁿ ²³ Beda tehotným ženám a tým, čo budú v tie dni dojsť, pretože bude veľké súženie na zemi a hnev proti tomuto ľudu.^o ²⁴ Budú padať pod ostrím meča a odvedú ich do zajatia medzi všetky národy a po Jeruzaleme budú šliapať pohania, kým sa nenaplnia časy pohanov.^p ²⁵ A budú znamenia na slnku, mesiaci a hviezdach a na zemi bude úzkosť medzi národmi zmätenými z hluku mora a vlnobitia.^q ²⁶ Ľudia budú omdlievať od strachu a očakávania toho, čo príde na svet, pretože nebeské mocnosti sa budú chvieť.^r ²⁷ A vtedy uvidia Syna človeka prichádzať v oblaku s mocou a veľkou slávou.^s ²⁸ No keď sa to začne diať, vzpriamte sa a zodvihnite hlavy, lebo sa blíži vaše vykúpenie.“^t

²⁹ A povedal im podobenstvo: „Pozrite sa na figovník a na všetky stromy!
³⁰ Keď vidíte, že už vypučali, sami od seba viete, že je už blízko leto. ³¹ Tak aj vy, keď uvidíte, že sa to deje, vedzte, že je blízko Božie kráľovstvo. ³² Veru, hovorím vám: Iste sa nepominie toto pokolenie, kým sa to všetko nestane.^u ³³ Nebo a zem sa pominú, ale moje slová sa iste nepominú.^v ³⁴ No dávajte si pozor, aby vaše srdcia neotŕželi hýrením, opilstvom a každodennými starosťami, aby vás onen deň náhle neprekvapil^w ³⁵ ako osídlo, pretože príde na všetkých, čo bývajú na povrchu celej zeme. ³⁶ Preto teda bďte vždy a modlite sa, aby ste mohli uniknúť všetkému tomu, čo sa má stať, a postaviť sa pred Syna človeka.“^x
³⁷ Cez deň učil v chráme, ale na noc vychádzal von a noci trávil na hore, ktorá sa volá Olivová.^y ³⁸ A všetok ľud skoro ráno prichádzal k nemu do chrámu počúvať ho.^z

Poznámky

21,1

Udalosť s chudobnou vdovou sa odohráva v pokladničnej miestnosti Jeruzalemského chrámu (γαζοφυλάκιον), v ktorej sa nachádzalo 13 pokladníc pre dary určené na jednotlivé chrámové účely.

21,2

Slovo λεπτός bolo všeobecným, kolokviálnym označením pre najmenšie mince.

21,3

Komparatívne spojenie πλεῖον πάντων môže mať aj komprehensívny zmysel „viac ako všetci spolu“.

21,5

Výraz ἀνάθημα označuje rôzne votívne dary pre chrám. O takejto výzdobe chrámu hovorí napr. aj 2 Mach 9,16.

21,6

Táto veta formuluje Ježišovu predikciu úplného zničenia Jeruzalemského chrámu. Začína sa ňou reč o posledných veciach, tzv. eschatologická reč.

21,8

Falošní proroci majú schopnosť zviest' za sebou masy ľudí a Ježiš pred tým varuje. O niečom podobnom hovoria Sk 5,36; 21,38.

21,12

Iba Lukáš v eschatologickej reči hovorí o prenasledovaní pre Ježišovo „meno“ (porov. Sk 3,6.16; 4,10 atď.).

21,14

Spojenie προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι sa vzťahuje na prípravu obrannej reči.

21,15

Podstatné meno στόμα („ústa“) je metonymum pre reč, ktorá vychádza z úst, čo sa dá preložiť jednoducho ako „reč, vhodné slová“.

21,17

Predložkové spojenie ὑπὸ πάντων zintenzívňuje okruh tých, ktorí budú učeníkov prenasledovať, a uvádza, že aj tí, čo nepatria do okruhu priateľov a rodinných príslušníkov, stanú sa ich nepriateľmi.

21,18

Verš obsahuje hyperbolické obrazné vyjadrenie prísľubu záchrany, identické s 12,7: Božia ochrana bude zahŕňať aj úplne zanedbateľnú a ľahko stratiteľnú časť tela, akou je ľudský vlas.

21,19

Veta „získate si život“ je metaforickým opisom pre „budete spasení“.

21,20

Namiesto Markovej hrozby o spustošení Ježiš tu hovorí o Jeruzaleme obklúčenom vojskami možno preto, že Lukáš vedel, čo sa stalo v r. 70.

21,21

Príkaz utiecť do hôr v nebezpečenstve obklúčenia Jeruzalema pripomína správanie Makabejcov pri povstaní proti helenistickým utláčateľom (porov. 1 Mach 2,28).

21,24

Medzi zničením Jeruzalema a posledným časom bude dlhé obdobie; po Jeruzaleme budú šliapať pohania, „kým sa nenaplní čas pohanov“. Je to tretí spôsob súdu nad mestom po usmrtení časti obyvateľstva, po odvlečení iných do zajatia. Doba útrap nebude skrátená ako v Mk 13,20, ale je zdôraznená doba trvania súdu. Syntagma καιροὶ ἐθνῶν („časy pohanov“) nie sú misie medzi pohanmi, ale ich obdobie vlády nad Jeruzalemom a Judskom po r. 70.

21,26

Nebeské mocnosti (αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν) je označenie buď pre hviezdy, alebo pre anjelské bytosti.

21,27

Príchod Syna človeka je opísaný jazykom z Dan 7,13 a vyzdvihuje, že Syn človeka príde s veľkou slávou a mocou – atribútmi Boha.

21,28

Imperatív „vzpriamte sa a zodvihnite hlavy“ vyjadruje, že príchodom Syna človeka sa skončí útlak a poníženie jeho učeníkov, a pozýva učeníkov radostne očakávať tento príchod. Vzpriamený postoj a zodvihnutá hlava sú metonymiou pre toto radostné očakávanie.

21,30

Príchod Syna človeka a znamenia, ktoré mu budú predchádzať, sú ilustrované obrazom pučiacych stromov, ktorý predstavuje všeobecne platný prírodný zákon – pučanie stromov naznačuje príchod leta.

21,31

Príchod Syna človeka je podľa tohto verša identický s príchodom Božieho kráľovstva.

21,33

Veta o platnosti Ježišových slov (vyslovených v predchádzajúcej reči) je podobná tvrdeniu o trvalosti Božieho slova podľa Iz 40,8.

21,34

Peroratio vo v. 34-36 je sumárna výzva úplne na konci reči. Ježiš v nej apeluje na bdelosť (v. 34) a osobitne v Lukášovi upozorňuje na súd, ktorý príde na celú zem ako osídlo, t. j. pasca pre nič netušiaceho vtáka.

21,36

Státie vyjadrené slovesom σταθῆναι je pózou spasených, podobne ako v Júd 24; Zjv 7,9.

21,38

Lukáš opis Ježišovho verejného pôsobenia v Jeruzaleme končí vetou, ktorá podčiarkuje mimoriadny záujem Jeruzalemčanov o Ježišovo učenie. Daný opis o každodennom Ježišovom vyučovaní utvára prechod k pašiám.

Intertextové prepojenia

- a. [21,6]
19,43-44; Mk 14,58; 15,29; Sk 6,14
- b. [21,8]
17,22-23; Mt 24,10-11; Mk 13,21; 1 Jn 2,18
- c. [21,9-10]
2 Krn 15,6; Iz 19,2
- d. [21,11]
Ez 38,19.22; Ag 2,6; Zjv 6,12; 8,5; 11,13.19; 16,18
- e. [21,12]
12,11; Mt 10,17-18; Mk 13,9; Jn 16,2; Sk 4,1-3; 5,17-18.40-41; 6,8-15; 12,1-5; 16,19-20; 18,12-13; 23,24-26,32
- f. [21,13]
12,8; Jn 15,27; Sk 4,8-12.19-20; 5,29-32; 7,2-53; 9,16; 24,10-21; 25,8-11; 26,2-29
- g. [21,14-15]
12,11-12; Jn 15,26; Sk 6,10
- h. [21,16]
12,51-53; Sk 7,54-60; 12,1-2
- i. [21,17]
Jn 15,18-25
- j. [21,18]
12,7; 1 Sam 14,45; Mt 10,30; Sk 27,34
- k. [21,19]
8,15
- l. [21,20]
13,35; 19,43
- m. [21,21]
17,31
- n. [21,22]
Jer 46,10; Oz 9,7
- o. [21,23]
19,44; 23,29
- p. [21,24]
Iz 63,18; Jer 21,7; Dan 8,13; Zach 12,3; Rim 11,25; Zjv 11,2
- q. [21,25]
Iz 13,10; Ez 32,7; Joel 2,30-31; Sof 1,15; Zjv 6,12-13
- r. [21,26]
Joel 2,10; Ag 2,6

- s. [21,27]
9,27; Dan 7,13-14; Mt 26,64; Sk 1,9-11; 7,55-56; Zjv 1,7
- t. [21,28]
18,7-8; Sk 3,19-21; Rim 8,23; Ef 4,30
- u. [21,32]
9,27; Mt 16,28
- v. [21,33]
16,17; Ž 119,89; Iz 40,8
- w. [21,34]
8,14; 12,22-31.45-46; Mt 13,22; 24,36-39.48-50; Mk 4,18-19; Rim
13,13; 1 Sol 5,3.6-7
- x. [21,36]
22,40.46; Mt 26,41; 14,38
- y. [21,37]
19,47; 22,39
- z. [21,38]
19,48

Lukáš 22

Preklad

¹ Blížil sa sviatok Nekvasených chlebov, ktorý sa nazýva Pascha, teda Veľká noc.^a ² Veľkňazi a zákonníci hľadali spôsob, ako ho zabiť; báli sa však ľudu.^b

³ Tu vošiel satan do Judáša, ktorý sa volal Iškariotský a patrili do počtu Dvanástich.^c ⁴ I odišiel a dohovoriť sa s veľkňazmi a veliteľmi, ako im ho vydá.⁵ Tí sa zaradovali a dohodli sa, že mu dajú peniaze. ⁶ On súhlasil a hľadal vhodnú chvíľu, aby im ho vydal bez prítomnosti zástupu.

⁷ A prišiel deň Nekvasených chlebov, keď bolo treba zabiť veľkonočného baránka.^d ⁸ Ježiš poslal Petra a Jána so slovami: „Choďte a pripravte nám veľkonočného baránka, aby sme ho spolu jedli!“⁹ Oni sa ho spýtali: „Kde chceš, aby sme ho pripravili?“ ¹⁰ Povedal im: „Hľa, keď vojdete do mesta, stretnete vás človek, ktorý bude niešť džbán vody. Nasledujte ho do domu, do ktorého vojde,¹¹ a pánovi domu povedzte: »Učiteľ ti odkazuje: Kde je miestnosť, v ktorej môžem jesť so svojimi učeníkmi veľkonočného baránka?« ¹² On vám ukáže veľkú zariadenú miestnosť na poschodí. Tam pripravte.“ ¹³ Oni odišli a našli to tak, ako im povedal. A pripravili veľkonočného baránka.^e

¹⁴ Keď nadišla hodina, zaujal miesto pri stole a apoštoli s ním. ¹⁵ Tu im povedal: „Veľmi som túžil jesť s vami tohto veľkonočného baránka skôr, ako budem trpieť;^f ¹⁶ lebo hovorím vám, že ho iste nebudem jesť, kým sa nenaplní v Božom kráľovstve.“ ¹⁷ A keď vzal kalich a vzdával vďaky, povedal: „Vezmite ho a poďte sa oň medzi sebou;^g ¹⁸ lebo vám hovorím, že odteraz iste nebudem piť z plodu viniča, kým nepríde Božie kráľovstvo.“ ¹⁹ A keď vzal chlieb a vzdával vďaky, lámal ho a dával im so slovami: „Toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás. Toto robte na moju pamiatku.“^h ²⁰ Podobne po večeri vzal kalich so slovami: „Tento kalich je nová zmluva uzavretá mojou krvou, ktorá sa vylieva za vás.“ⁱ ²¹ A hľa, ruka môjho zradcu je so mnou na stole;^j ²² lebo Syn človeka síce ide, ako je určené, ale beda tomu človeku, ktorý ho zrádza!“²³ A oni sa začali jeden druhého vypytovať, kto z nich by to mohol urobiť.

²⁴ A vznikol medzi nimi aj spor,^k kto z nich je asi tak najväčší. ²⁵ No on im povedal: „Králi národov vládnu nad nimi a tí, čo majú nad nimi moc, volajú sa dobrodincami. ²⁶ Vy sa však tak nesprávajte! Ale kto je medzi vami najväčší, nech je ako najmenší a ten, čo vládne, nech je ako ten, čo obsluhuje.“ ²⁷ Ved' kto je väčší? Host' alebo ten, čo obsluhuje? Azda nie host'? Ale ja som medzi vami ako ten, čo obsluhuje.^m ²⁸ Vy ste tí, čo so mnou vytrvali v mojich skúškach,ⁿ ²⁹ a ja vám zverujem kráľovstvo, ako ho môj Otec zveril mne,^o ³⁰ aby ste jedli a pili pri mojom stole v mojom kráľovstve, a zasadnete na tróny a budete súdiť dvanásť kmeňov Izraela.^p

³¹ Šimon, Šimon, hľa, satan si vás vyžiadal, aby vás preosial ako pšenicu;^q
³² ale ja som prosil za teba, aby sa nestratila tvoja viera. A ty, až sa raz obrátiš, posilňuj svojich bratov.“^r ³³ On mu povedal: „Pane, som pripravený s tebou ísť do väzenia i na smrť.“^s ³⁴ No Ježiš povedal: „Hovorím ti, Peter, dnes nezaspieva kohút, kým tri razy nezaprieš, že ma poznáš.“^t

³⁵ A povedal im: „Chýbalo vám niečo, keď som vás poslal bez mešca, bez kapsy a bez sandálov?“ Oni odpovedali: „Nič.“^u ³⁶ On im povedal: „Ale teraz, kto má mešec, nech si ho vezme, takisto aj kapsu, a kto nemá, nech predá svoj plášť a kúpi si meč.“^v ³⁷ Lebo hovorím vám, že sa musí na mne splniť to, čo je napísané: »A započítali ho medzi zločincov.« A tak to, čo je o mne napísané, napĺňa sa.“^w
³⁸ Oni povedali: „Pane, pozri, tu sú dva meče.“ On im povedal: „Už dosť!“

³⁹ A keď vyšiel von, ako zvyčajne šiel na Olivovú horu a učeníci ho nasledovali.^x ⁴⁰ Keď prišiel na miesto, povedal im: „Modlite sa, aby ste nepodľahli pokušeniu.“^y ⁴¹ Sám sa od nich vzdialil asi toľko, čo by kameňom dohodil, kľakol si a modlil sa ⁴² slovami: „Otče, ak chceš, odním odo mňa tento kalich! No nie moja vôľa, ale tvoja nech sa stane!“^a ⁴³ Tu sa mu zjavil anjel z neba a posilňoval ho.^b ⁴⁴ A keď naňho doľahla úzkosť, ešte vrúcnejšie sa modlil a vystúpil na neho taký pot, ako keď na zem stekajú kvapky krvi. ⁴⁵ Keď vstal od modlitby a prišiel k učeníkom, našiel ich spať od zármutku. ⁴⁶ I povedal im: „Prečo spíte? Vstaňte a modlite sa, aby ste nepodľahli pokušeniu.“^c

⁴⁷ Kým ešte hovoril, zjavil sa zástup a ten, ktorý sa volal Judáš, jeden z Dvanástich, šiel pred nimi. I priblížil sa k Ježišovi, aby ho pobožkal. ⁴⁸ Ježiš mu však povedal: „Judáš, bozkom zrádzaš Syna človeka?“^d ⁴⁹ Keď tí, čo boli okolo neho, videli, čo sa má stať, povedali: „Pane, máme zasiahnuť mečom?“^e
⁵⁰ A jeden z nich zasiahol veľkňazovho sluhu a odťal mu pravé ucho.^f ⁵¹ Ale Ježiš povedal: „Prestaňte!“ I dotkol sa mu ucha a uzdravil ho. ⁵² Potom Ježiš povedal veľkňazom, veliteľom chrámovej stráže a starším, čo prišli za ním: „Vyšli ste s mečmi a kyjakmi ako na zbojníka. ⁵³ Kým som bol denne s vami v chráme, nevztiahli ste na mňa ruku. Ale toto je vaša hodina a moc temnoty.“^g

⁵⁴ Potom ho zajali, odvedli a doviedli do veľkňazovho domu. Peter ich však zďaleka nasledoval.^h ⁵⁵ Keď uprostred nádvorja rozložili oheň a posadili sa okolo, Peter si sadol medzi nich. ⁵⁶ I videla ho akási slúžka, ako sedí pri svetle, zahľadela sa naňho a povedala: ⁵⁷ „Aj tento bol s ním.“ Ale on zaprel: „Žena, nepoznám ho.“ⁱ ⁵⁸ O chvíľu ho videl niekto iný a povedal: „Aj ty si z nich.“ Peter odpovedal: „Človeče, nie som.“^j ⁵⁹ A keď uplynula asi hodina, niekto ďalší tvrdil: „Naozaj aj tento bol s ním, veď je aj Galilejčan.“^k ⁶⁰ Peter povedal: „Človeče, neviem, čo hovoríš.“ A zrazu, kým ešte hovoril, zaspieval kohút. ⁶¹ Tu sa Pán obrátil a zahľadel sa na Petra a Peter sa rozpomätal na Pánovo slovo, ako mu povedal: „Skôr ako dnes kohút zaspieva, tri razy ma zaprieš.“^l ⁶² A vyšiel von a horko sa rozplakal.

⁶³ Muži, ktorí zadržovali Ježiša, posmievali sa mu a bili ho. ⁶⁴ Keď mu zakryli tvár, pýtali sa ho: „Prorokuj, kto ťa udrrel?“ ⁶⁵ A ešte všelijako ináč sa mu rúhali. ⁶⁶ Keď sa rozodnilo, zhromaždili sa starší ľudu – tak veľkňazi, ako aj zákonníci –, predviedli ho pred ich veľradu ⁶⁷ a hovorili mu: „Ak si ty Mesiáš, povedz nám to!“ Ale on im povedal: „Ak vám to poviem, iste neuveríte,^{ij} ⁶⁸ a ak sa opýtam, iste neodpoviete.^k ⁶⁹ No potom bude Syn človeka sedieť po pravici Božej moci.“^l ⁷⁰ Všetci povedali: „Si ty teda Boží Syn?“ On im povedal: „Vy hovoríte, že ja som.“^m ⁷¹ Oni povedali: „Načo ešte potrebujeme svedectvo? Ved' sme to sami počuli z jeho úst!“ⁿ

Poznámky

22,1–23,56

Tak ako Marek a Matúš, aj Lukáš venuje záver svojho evanjelia opisu Ježišovho utrpenia a smrti, a tak ukazuje, že Ježišove predpovede jeho utrpenia sa naplňujú. Pašie tvoria kontrast k úplnému záveru evanjelia, ktorý ukazuje, že Ježiša Boh vzkriesil a ten sa potom zjavoval svojim učeníkom. Táto schéma – Ježiš ukrižovaný ľuďmi a vzkriesený Bohom – objavuje sa potom v kerygmatických rečiach v Skutkoch apoštolov (napr. 2,23-24; 3,13). Udalosti pašii Lukáš rozčleňuje podľa temporálnej schémy počítania dní: 22,1-6 sa odohráva v istom časovom úseku pred Veľkou nocou, 22,7-65 na deň Nekvasených chlebov, 22,66–23,56 v nasledujúci deň, teda v piatok Veľkého týždňa. Kristologickým zámerom Lukáša v týchto kapitolách je ukázať, že Ježiš nezomiera ako zločinnec, ale ako Otcov Syn, ktorý je poslušný jeho zámeru a podriadený jeho vôli, vediac, že do slávy sa vracia cez utrpenie.

22,1

Sviatok Paschy Židia slávili večer 14. nisanu a v NZ časoch sa slávil ako jeden sviatok spolu so sviatkom Nekvasených chlebov, ktorý trval týždeň – do 21. nisanu.

22,3

Diablovo zmocnenie sa Judáša Lukáš vyjadruje vetou εισῆλθεν δὲ σατανᾶς εἰς Ἰούδαν („vošiel satan do Judáša“), čo evokuje iné synoptické texty opisujúce posadnutie diablom (porov. Mk 5,12; 9,25; Lk 8,32). Takýto jazyk hovorí, že posadnutá osoba nekoná viac autonómne, ale pod vplyvom diabolskej moci, ktorá ju ovláda.

22,4

Príslovka πῶς („ako“) ukazuje, že Judáš sa s vodcami dohoduje o spôsobe vydania Ježiša.

22,6

Príležitosť bez prítomnosti zástupu znamená, že Judáš hľadá možnosť vydať Ježiša bez toho, aby sa pri akte mohol zbehnúť zástup, ktorý by Judášov zámer mohol prekaziť.

22,7

Deň Nekvasených chlebov bol prípravný deň Paschy – 14. nisan – čas, v ktorý sa zabíjali veľkonočné baránky. Podstatné meno τὸ πάσχα je metonymum pre veľkonočného baránka.

22,10

Verš podčiarkuje Ježišove mimoriadne prognostické schopnosti – Ježiš presne pozná okolnosti, ktoré učeníkov stretnú pri ceste na prípravu večere.

22,12

Pod zariadenou miestnosťou sa myslí izba vybavená pohovkami, na ktorých mohli hostia ležať pri jedení.

22,15

Spojenie ἐπιθυμία ἐπεθύμησα je *figura etymologica* s prekladom „veľmi som túžil“.

22,16

Pod naplnením Veľkej noci v Božom kráľovstve sa myslí to, že každoročné slávenie Veľkej noci, ktorým sa pripomína vyslobodenie z Egypta, raz sa skončí – v Božom kráľovstve sa oslobodenie Božieho ľudu stane skutočnosťou.

22,17

Z tohto verša vyplýva, že všetci učeníci pili z jedného kalicha. Tento kalich – konzumovaný pred večerou – však nie je identifikovaný s Ježišovou krvou.

22,19

Spojenie „moje telo“ – tak ako vo zvyšku NZ a jeho helenistickom prostredí – je označenie pre Ježišovu osobu, pre jeho „ja.“ Vázba ὑπὲρ ὑμῶν („za vás“) je genitív výhody, ktorý vyjadruje, že Ježišovo polozenie života za učeníkov im bude výhodou alebo na prospech. Spojenie εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν („na moju pamiatku“) obsahuje zámeno „moju“, čím sa naznačuje, že lámaním chleba sa nepripomína iba Ježišova smrť, ale celá jeho osoba a spásonosná činnosť medzi ľuďmi.

22,20

Jazyk novej zmluvy evokuje najmä udalosť uzavretia zmluvy na Sinaji (Ex 24) a prezrádza, že tu Ježiš svojou krvou uzatvára novú zmluvu medzi Bohom a ľuďmi. Vylatie krvi je obrazom pre násilnú smrť, pretože krv je znakom života.

22,21

Tento verš prezrádza, že aj Judáš má účasť na Poslednej večeri, a teda na uzavretí novej zmluvy. Výraz „ruka“ je metonymum pre aktívne konanie. Pritomné participium τοῦ παραδιδόντος („toho, ktorý zrádza“) naznačuje konanie, ktoré sa uskutoční v blízkej budúcnosti.

22,22

Spodstatnené particípium τὸ ὀρισμένον („je určené“) poukazuje na Boží plán, ktorý zahŕňa aj Ježišovu smrť.

22,24

Tak ako v 9,46 komparatívne adjektívum μείζων („väčší“) tu zastupuje superlatív, preto sa prekladá ako „najväčší“.

22,26

V tomto porovnaní dvoch postojov Ježiš ukazuje, že učeníci sa majú správať ináč, ako je zaužívané medzi ľuďmi, ktorí majú moc.

22,27

V tomto verši Ježiš sám seba kladie za model, ktorý majú učeníci napodobňovať – on, hoci je pán a Syn Boha, správa sa ako ten, čo obsluhuje.

22,30

Obraz sedenia pri stole hostiteľa poukazuje na mimoriadnu hodnotu, ktorú Ježiš učeníkom priznáva. Iba najbližší priatelia mali honor stolovať pri panovníkovom stole (porov. 2 Sam 9,7.10; 1 Kr 2,7). Záver verša dokonca hovorí o spoluúčasti učeníkov na mesiášskej vláde Ježiša nad Izraelom.

22,31

Obraz preosiatia – finálneho očistenia obilia od pliev, hlíny, kamienkov – použil už Ján Krstiteľ v 3,17. Použitím obrazu – ako aj slovesa „vyžiadal“ – chce Lukáš vyjadriť, že Boh dovolil diablu skúšať učeníkov, aby sa ukázalo, či ich viera je naozaj pevná aj pri skúške.

22,32

Pod obrátením Petra má Ježiš na mysli stav, keď Peter už nebude zapierať, že Ježiša pozná.

22,33

Peter vyjadruje svoju rozhodnosť zomrieť s Ježišom, čo je známy element antickej etiky priateľstva.

22,37

Vetou o započítaní medzi zločincov, ktorú Lukáš preberá z Iz 53,12, predznačuje Ježišov osud, čo je evidentné v 22,52 a 23,32.

22,38

Výraz *ικανόν ἐστιν*, ktorý je preložený variantom „už dost“, je viacznačný. Môže to byť ironické vyjadrenie o dostatočnosti dvoch mečov, ktoré učeníci práve Ježišovi ukazujú. Môže vyjadrovať náhle ukončenie Poslednej večere, koniec Ježišových pokusov zjaviť učeníkom tajomstvo svojho utrpenia, čo sa stále stretáva s neúspechom, alebo Ježišovo rozhorčenie nad ich sústavnou nechápavosťou.

22,42

Jedine na tomto mieste Lukáš zjavuje obsah Ježišovej modlitby. Ježiš tu vystupuje ako Syn, ktorý sa modlí a chce konať v poslušnosti voči svojmu Otcovi. Kalich je metaforou pre trpký osud.

22,44

Zmienka o Ježišovom pote pri modlitbe nehovorí nič o jeho farbe, ale o jeho množstve – bolo ho toľko, ako keď človekovi padajú na zem kvapky krvi. Lukáš chce povedať, že Ježiš sa tak potil, že jeho pot padal na zem (ako keď z rany vyteká krv a padá na zem).

22,51

Ježišovo uzdravenie ucha je zvrátením násilnej akcie učeníkov a znakom toho, že on uzdravuje dokonca aj svojich nepriateľov.

22,57

Petrovo zapretie, že pozná Ježiša („nepoznám ho“), presne napĺňa Ježišovu predpoveď z 22,34 („kým tri razy nezaprieš, že ma poznáš“).

22,61

Nielen spev kohúta, ale aj Ježišovo obrátenie sa pohľadom na Petra pripomína Petrovi Ježišovu predpoveď o jeho zapretí, na ktorú sa Peter ihneď roz-pamätá.

22,64

Krutá hra Ježišových strážcov má podnietiť Ježiša, aby ukázal svoje proroc-ké schopnosti identifikovaním toho, kto ho udrel. Ich irónia má za cieľ potvrdiť, že Ježiš nie je nijaký prorok. Podľa Lukáša sa jeho prorocká schopnosť práve ukazuje tým, že sa naplnila jeho predpoveď o Petrovom zapretí.

22,66

Pár ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς („veľkňazi a zákonníci“) stojí v apozícii k substantívu πρεσβυτέριον („starší, kolégium starších, zhromaždenie starších“), a tak ho bližšie určuje, čoho výsledkom je preklad „zhromaždili sa starší ľudu – tak veľkňazi, ako aj zákonníci“.

22,69

Časové predložkové spojenie ἀπὸ τοῦ νῦν („odteraz“) tu nemá zmysel „hneď, od tejto chvíle“, ale „neskôr, v budúcnosti, potom“. Opisná konštrukcia ἔσται... καθήμενος (dosl. „bude sediaci“) zdôrazňuje časové trvanie sedenia Syna človeka po pravici Božej moci a korešponduje s výpoveďou o večnosti Ježišovej vlády v 1,33.

22,71

Fráza ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ (dosl. „z jeho úst“) je hebraizujúci opis s významom („od neho samého“).

Intertextové prepojenia

- a. [22,1-2]
11,47-53
- b. [22,2]
19,47-48; 20,19; Mt 21,46; Mk 12,12; Jn 5,18; 7,30
- c. [22,3]
Jn 13,2.27
- d. [22,7]
Ex 12,6.14-20; Dt 15,5-8
- e. [22,13]
19,32
- f. [22,15-20]
1 Kor 11,23-26
- g. [22,17]
1 Kor 10,16
- h. [22,19]
9,16; 24,30; Mt 14,19; 15,36; Mk 6,41; 8,6; 10,45; Jn 6,11.51; Sk 2,42; 20,7.11
- i. [22,20]
Ex 24,8; Lv 17,11.17; Iz 53,12; Jer 31,31; 32,40; Zach 9,11; 1 Kor 10,16
- j. [22,21-22]
Ž 41,9
- k. [22,24-27]
9,46-48; Mt 18,1-4; Mk 9,33-37
- l. [22,26]
Mt 23,11-12
- m. [22,27]
Jn 13,3-17
- n. [22,28-30]
Mt 19,28
- o. [22,29]
1,32-33; 12,32; 19,37-38; 23,42
- p. [22,30]
13,29; 14,15; Ž 122,4-5; Mt 19,28; Zjv 3,21; 20,4
- q. [22,31]
Jób 1,6-12; Am 9,9
- r. [22,32]
22,61; Jn 17,9-19; 21,15-17

- s. [22,33]
22,54; Sk 4,1-3; 5,18; 12,3
- t. [22,34]
22,54,62
- u. [22,35]
9,3; 10,4; Mt 10,9-10; Mk 6,7-9
- v. [22,36]
22,49-50; Mt 10,34; Ef 6,11-17
- w. [22,37]
5,30; 6,1-2; 7,34; 15,2; 19,7; 23,2-5.32-33; Iz 53,12
- x. [22,39-46]
Hebr 5,7-8
- y. [22,39]
21,37; Jn 18,1-2
- z. [22,40]
11,4; 22,46; Mt 6,13
- a. [22,42]
Mt 6,10; 20,22; Mk 10,38; Jn 5,30; 12,27-28a; 18,11
- b. [22,43]
Mt 4,11; Mk 1,13; Jn 12,28b-29
- c. [22,46]
22,40
- d. [22,49]
22,38
- e. [22,50]
Jn 18,26
- f. [22,53]
19,47; 21,37; Jn 8,20; 19,11; Kol 1,13
- g. [22,54]
22,33
- h. [22,61]
7,13; 22,34
- i. [22,67-71]
Mt 26,63-66; Mk 14,61-64; Jn 18,19,-24
- j. [22,67]
Jn 10,24
- k. [22,68]
20,3-7
- l. [22,69]
21,27; Ž 110,1; Dan 7,13-14; Sk 7,55-56

- m. [22,70]
1,32-33.35
- n. [22,71]
20,20

Preklad

¹ Tu celé ich zhromaždenie vstalo a odvieďli ho k Pilátovi. ² Začali naňho žalovať: „Tohto sme pristihli, ako rozvracia náš národ, snaží sa zabráňovať plateniu daní cisárovi a vyhlasuje o sebe, že je pomazaný kráľ.“^a ³ Pilát sa ho spýtal: „Ty si židovský kráľ?“ On mu odpovedal: „Ty to hovoríš.“ ⁴ Potom Pilát povedal veľkňazom a zástupom: „Nijakú vinu nenachádzam na tomto človeku.“^b ⁵ Ale oni naliehali: „Poburuje ľud a učí po celom Judsku; začal už v Galilei a došiel až sem.“ ⁶ Len čo to Pilát počul, opýtal sa, či je ten človek Galilejčan. ⁷ A keď sa dozvedel, že patrí pod Herodesovu právomoc, poslal ho k Herodesovi, ktorý bol tiež v tých dňoch v Jeruzaleme.^c ⁸ Keď Herodes uvidel Ježiša, veľmi sa zaradoval. Už dlho ho totiž chcel vidieť, lebo o ňom počul, a dúfal, že ho uvidí urobiť nejaké znamenie.^d ⁹ Kládol mu mnoho otázok, ale on mu nič neodpovedal.^e ¹⁰ Stáli tam aj veľkňazi a zákonníci a rázne ho obviňovali. ¹¹ No Herodes so svojimi vojakmi ním opovrhol, urobil si z neho posmech, dal ho obliecť do žiarivo bielych šiat a poslal ho späť k Pilátovi.^f ¹² V ten deň sa Herodes s Pilátom navzájom spriatelili, predtým totiž nežili v priateľstve.

¹³ Pilát zvolal veľkňazov, popredných mužov a ľud ¹⁴ a povedal im: „Priviedli ste mi tohto človeka ako toho, ktorý poburuje ľud. Hľa, ja som ho pred vami vy počul a nenašiel som na tomto človeku nič z toho, z čoho ho obviňujete.“^g ¹⁵ Ale ani Herodes, keď ho poslal späť k nám. A hľa, neurobil nič, za čo by si zasluhoval smrť. ¹⁶ Potrestám ho teda a prepustím.“^h ¹⁸ Ale oni všetci spolu vykriekli: „Preč s ním a prepust' nám Barabáša!“ⁱ ¹⁹ Ten bol uvrhnutý do väzenia pre akúsi vzburu, čo sa stala v meste, a pre vraždu. ²⁰ Pilát k nim znova prehovoril, lebo chcel prepustiť Ježiša. ²¹ Ale oni kričali: „Ukrižuj, ukrižuj ho!“ ²² On im tretí raz povedal: „A čo zlé urobil? Nenašiel som na ňom nič, za čo by si zasluhoval smrť. Potrestám ho teda a prepustím.“ ²³ Ale oni veľkým krikom naliehali a žiadali, aby ho dal ukrižovať. A ich krik sa stupňoval. ²⁴ A Pilát sa rozhodol vyhovieť ich žiadosti. ²⁵ Prepustil toho, ktorého si žiadali, čo bol uvrhnutý do väzenia pre vzburu a vraždu, ale Ježiša vydal ich vôli.

²⁶ A keď ho odvieďli preč, chytili istého Šimona z Cyrény, ktorý sa vracal z poľa, a položili na neho kríž, aby ho niesol za Ježišom. ²⁷ Nasledoval ho veľký zástup ľudu a žien, ktoré zalamovali rukami a oplakávali ho.^j ²⁸ Ježiš sa k nim obrátil a povedal: „Dcéry jeruzalemské, neplačte už nado mnou, ale plačte samy nad sebou a nad svojimi deťmi,^k ²⁹ lebo, hľa, prichádzajú dni, keď povedia: »Blahoslavené sú neplodné: Ioná, čo nerodili, a prsia, čo nedojčili.«^l ³⁰ Vtedy začnú hovoriť vrchom: »Padnite na nás!« a kopcom: »Prikryte nás!«^m ³¹ Lebo keď toto robia so zeleným stromom, čo sa stane so suchým?“ⁿ

³² Spolu s ním viedli na popravu ešte dvoch zločincov. ³³ A keď prišli na miesto, ktoré sa volá Lebka, ukrižovali tam jeho i zločincov: jedného sprava, druhého zľava.^o ³⁴ Ježiš hovoril: „Otče, odpusť im, veď nevedia, čo robia.“^p Potom hodili lós, aby si rozdelili Ježišove šaty.^q ³⁵ Ľud tam stál a díval sa. Ale poprední muži sa mu posmievali: „Iných zachraňoval, nech zachráni sám seba, ak je Boží Mesiáš, ten vyvolený.“^r ³⁶ Aj vojaci sa mu posmievali. Prichádzali k nemu, podávali mu ocot^s ³⁷ a hovorili: „Ak si ty židovský kráľ, zachráň sa!“^t ³⁸ Nad ním bol aj nápis: „Toto je židovský kráľ.“

³⁹ Jeden zo zločincov, čo tam viseli, rúhal sa mu: „Vari ty nie si Mesiáš? Zachráň seba i nás!“^u ⁴⁰ Ale druhý ho zahriakol: „Ty sa ani Boha nebojíš, hoci si takisto odsúdený?“^v ⁴¹ Lenže my spravodlivo, lebo dostávame, čo sme si našim konaním zaslúžili. Ale on neurobil nič zlé.“^w ⁴² Potom povedal: „Ježišu, spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva.“^x ⁴³ On mu odpovedal: „Veru, hovorím ti: Dnes budeš so mnou v raji.“^y

⁴⁴ Bolo už okolo dvanástej hodiny a nastala tma po celej zemi až do tretej hodiny popoludní.^z ⁴⁵ Keď sa slnko zatmelilo, chrámová opona sa roztrhla uprostred.^{aa} ⁴⁶ Ježiš zvolal mocným hlasom: „Otče, do tvojich rúk zverujem svojho ducha.“ A keď to povedal, vydýchol.^{ab} ⁴⁷ Keď stotník videl, čo sa stalo, oslavoval Boha slovami: „Tento človek bol naozaj spravodlivý.“^{ac} ⁴⁸ A celé zastupy tých, čo sa zišli na toto divadlo a videli, čo sa deje, bili sa do prs a odchádzali.^{ad} ⁴⁹ Všetci jeho známi stáli obďaleč, aj ženy, ktoré ho sprevádzali z Galiley, a dívali sa na to.^e

⁵⁰ Tu muž menom Jozef, člen veľrady, dobrý a spravodlivý človek ⁵¹ z judského mesta Arimatey, ktorý nesúhlasil s ich rozhodnutím ani činom a očakával Božie kráľovstvo,^d ⁵² prišiel k Pilátovi a vyžiadal si Ježišovo telo. ⁵³ Keď ho sňal, zavinul ho do plátna a uložil do hrobu vytesaného do skaly, v ktorom ešte nik neležal.^e ⁵⁴ Bol prípravný deň a nadchádzala sobota. ⁵⁵ Sprevádzali ho ženy, ktoré s Ježišom prišli z Galiley. Videli hrob aj to, ako bolo uložené jeho telo.^f ⁵⁶ Potom sa vrátili a pripravili vonné látky a voňavé oleje. Ale v sobotu zachovali podľa prikázania pokoj.^g

Poznámky

23,2

Prítomné participium κωλύοντα je tzv. prézent *de conatu* – „snaží sa zabráňovať“.

V spojení χριστὸν βασιλέα je slovo χριστός atribút vo forme prídavného mena k slovu βασιλεύς, čo sa dá preložiť ako „pomazaný kráľ“. Ježiš je obvinený z tzv. *crimen maiestatis* – prečinu proti majestátu (cisára), čo sa od roku 27 BC trestalo smrťou.

23,8

Zmienka o Herodesovej túžbe vidieť Ježiša poukazuje na 9,7-9. Dlhodobú snahu Herodesa vidieť Ježiša vyjadrujú duratívne imperfekty ἦν θέλων... καὶ ἤλπιζεν („chcel a dúfal“).

23,9

Spojenie ἐν λόγοις ἱκανοῖς (dosl. „mnohými slovami“) vyjadruje intenzitu Herodesovho výsluchu.

23,11

Súčasťou výsmechu zo strany Herodesa je zaodenie Ježiša do žiarivo bieleho odevu (ἐσθῆτα λαμπράν). Zmysel tohto úkonu je však nejasný, ale asi šlo o ironické zvýraznenie Ježišovej kráľovskej hodnosti.

23,15

Z Herodesovho poslanca Ježiša späť k Pilátovi, Pilát usudzuje, že ani Herodes nenašiel na Ježišovi vinu.

23,16

Sloveso παιδεύω je tu metonymický eufemizmus pre „potrestať“, pod čím sa myslí fyzický trest, napr. bičovanie alebo údery palicou. Podľa Piláta si Ježiš zasluhuje menší trest, ako je trest smrti.

23,18

Príslovka παμπληθεῖ („všetci spolu“) vyjadruje, že aj ľud sa pridáva na stranu vodcov v obžalobe voči Ježišovi. Na túto zaangažovanosť ľudu neskôr poukazuje Peter vo svojej reči v Sk 3,13-14.

23,23

Slovesá v imperfekte ἐπέκειντο („naliehali“) a κατίσχυον („stupňoval[i]“) vyjadrujú postupné zintenzívňovanie nátlaku na Piláta zo strany davu.

23,25

Osobitné spojenie παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν („vydal ich vôli“) poukazuje na zodpovednosť jeruzalemského ľudu za Ježišovo ukrižovanie.

23,28

Prítomný imperatív μὴ κλαίετε – podobne ako v 7,13 – požaduje ukončenie akcie, ktorá už prebieha, čo sa dá vyjadriť prekladom „neplačte už nadomnou“.

23,29

Blahoslavenstvo na neplodné je paródiou blahoslavenstva, lebo Ježiš blahoslaví tie, čo nemajú deti, zatiaľ čo zvyčajne boli blahoslavené práve ženy, ktoré deti mali. Dôvod vyplýva z predchádzajúceho verša: bezdetné ženy sú ušetrené plaču nad svojimi deťmi.

23,31

Obrazná výpoveď o zelenom a suchom strome je alegóriou, ktorá spája osud Ježiša s osudom Jeruzalema: ak takýto osud – ukrižovanie – postihuje Ježiša, o to trpkější osud čaká mesto Jeruzalem. Spojenie ταῦτα ποιοῦσιν („toto robia“) poukazuje na konanie židovských vodcov voči Ježišovi.

23,33

Na označenie miesta ukrižovania Lukáš používa gr. výraz κρανίον („lebká“), ktorý mohol byť miestu pridelený vďaka tomu, že pravdepodobne išlo o kopec v tvare lebkky.

23,36

Výraz ὄξος označoval buď kyslasté víno, alebo vínny ocot zriedený s vodou; oba slúžili ako nápoj robotníkov v poľnohospodárstve a vojakov. Použitie octu je tu ironické: kráľovi Židov vojaci podávajú takýto podradný nápoj ako súčasť výsmechu.

23,42

Prosba zločinca μνήσθητί μου („spomeň si na mňa“) používa formuláciu modlitieb v Septuaginte, ako napr. Sdc 16,28; Jer 15,15, Ž 24,7, čo prezrádza, že tento zločinec sa na Ježiša obracia v dôvere, s akou sa SZ postavy obracali na Boha.

23,43

Slovo παράδεισος („raj“) je prepožičané z perzštiny s významom „záhrada, park“. V mimobiblickej židovskej literatúre – tak ako na tomto mieste v Lukášovi – označuje miesto odpočinku, na ktoré sa dostávajú spravodliví po smrti.

23,45

Zmienkou o zatmení slnka Lukáš používa mytologický motív, podľa ktorého sa smrť slávnych mužov spája so zatmením slnka. Roztrhnutie chrámovej opony – Lukáš nešpecifikuje, ktorá z dvoch opôn v chráme sa roztrhla – je pravdepodobne znamením, ktoré anticipuje zničenie chrámu.

23,46

Ježišove posledné slová sú prebraté zo Ž 30,6 a doplnením slova „Otec“ ukazujú, že Ježiš zomiera ako Otcov Syn. Spojenie „môj duch“ (τὸ πνεῦμά μου) je metonymum pre „ja“. Pri svojej smrti Ježiš zveruje seba samého do rúk Otca.

23,47

Veta „oslavoval Boha“ (ἐδόξαζεν τὸν θεόν) prezrádza, že v Ježišovej smrti stotník vidí konanie Boha. Svojou reakciou sa stotník podobá na pastierov v 2,20. Epiteton „spravodlivý“ (δίκαιος) je opätovným potvrdením Ježišovej neviny a zároveň výrazom, ktorý Lukáš čerpá zo SZ tradície utrpenia spravodlivého (napr. Ž 31,19; 34,20).

23,48

Bitie sa do prs (τύπτοντες τὰ στήθη) je symbolické gesto, ktorým sa vyjadruje seba-potrestanie a zároveň znak ľútosti, smútku a bolesti. Podobne sa správal mýtnik v 18,13.

23,52

Ježiša pochováva Jozef z Arimatey, člen veľrady. Jeho motivácia je nejasná – asi ide o výraz židovskej zbožnosti, ktorá si veľmi cenila pochovanie mŕtvych (porov. napr. Tob 2,3-8).

23,54

Sloveso ἐπέφωσκεν, ktorým Lukáš formuluje príchod soboty, pravdepodobne vyjadruje východ prvých hviezd v noci z piatka na sobotu, nie samo svitanie v sobotu ráno ako v Mt 28,1.

23,56

Spojenie ἀρώματα καὶ μύρα („vonné látky a voňavé oleje“) označuje voňavé substancie použité pri pochovávaní, ktoré mali prekryť zápach rozkladajúceho sa tela. Prvý výraz označuje suché substancie, ktoré museli byť zmiešané s olejom, a druhý výraz voňavý olej – myrhu. Keďže výraz „voňavý olej/myrha“ (μύρον) sa objavil u Lukáša už v 7,37 ako látka, ktorou žena hriešnica pomazala Ježiša, dá sa usudzovať, že táto žena patrila do skupiny žien, ktoré v 23,56 plánovali pomazať Ježišovo mŕtve telo.

Intertextové prepojenia

- a. [23,2]
20,22-25; Jn 19,12; Sk 17,7; 24,5
- b. [23,4]
23,14-15; 22,41.47; Mt 27,24; Jn 19,4.6; Sk 3,13; 13,28
- c. [23,7]
3,1
- d. [23,8]
9,9; Sk 4,27-28
- e. [23,9-10]
Mt 27,12; Mk 15,3-5
- f. [23,11]
Mt 27,28-30; Mk 15,17-19; Jn 19,2-3
- g. [23,14-15]
23,4.22.41.47; Mt 27,24; Jn 18,38; 19,4.6; Sk 13,28
- h. [23,16]
23,22; Jn 19,12-14
- i. [23,18-23]
Sk 3,13-14
- j. [23,27]
Zach 12,10-14
- k. [23,28-31]
19,41-44
- l. [23,29]
21,23-24; Iz 54,1-10; Mt 24,19; Mk 13,17
- m. [23,30]
Oz 10,8; Zjv 6,16
- n. [23,31]
Prís 11,31; Iz 10,16-19; Ez 20,47; 1 Pt 4,17-18
- o. [23,33]
22,37; Iz 53,12
- p. [23,34]
6,27-28; Nm 15,27-31; Mt 5,44; Sk 3,17; 7,60; 13,27; 1 Kor 2,8
- q. [23,34]
Ž 22,18
- r. [23,35]
3,22; 4,3.9.23; 9,20.35; Ž 22,7-8
- s. [23,36]
Ž 69,21; Mk 15,23

- t. [23,37]
23,3
- u. [23,41]
23,4.14-15.22.47; Mt 27,24; Jn 19,4.6; Sk 3,13; 13,28
- v. [23,42]
Ž 106,4
- w. [23,43]
2 Kor 12,3; Zjv 2,7
- x. [23,44]
Am 8,9
- y. [23,45]
Ex 26,31-35; Hebr 9,8; 10,19
- z. [23,46]
Ž 31,5; Sk 7,59; 1 Pt 4,19
- a. [23,47]
23,4.14-15.22.41; Mt 27,24; Jn 19,4.6; Sk 3,13; 13,28
- b. [23,48]
Zach 12,10
- c. [23,49]
8,1-3; 23,55-56; 24,10
- d. [23,51]
2,25.38
- e. [23,53]
Sk 13,29
- f. [23,55]
8,2; 23,49; 24,10
- g. [23,56]
Ex 12,16; 20,10; Mk 16,1

Preklad

¹ V prvý deň týždňa na úsvite prišli k hrobu a priniesli vonné látky, ktoré pripravili. ² A naši kameň odvalený od hrobu; ³ vošli dnu, ale telo Pána Ježiša nenašli. ⁴ A keď z toho boli bezradné, zrazu pri nich zastali dvaja muži v žiarivom odeve. ^a ⁵ I zľakli sa a sklonili tvár k zemi a oni im povedali: „Prečo hľadáte živého medzi mŕtvymi?“ ^b ⁶ Nie je tu, ale vstal z mŕtvych. Spomeňte si, ako vám povedal, keď bol ešte v Galilei: ⁷ »Syn človeka musí byť vydaný a ukrižovaný, ale on tretieho dňa vstane z mŕtvych.« ^c ⁸ Tu si spomenuli na jeho slová. ^d ⁹ A keď sa vrátili od hrobu, zvestovali toto všetko Jedenástim a všetkým ostatným. ^e ¹⁰ Boli to Mária Magdaléna, Jana a Mária Jakubova a aj iné s nimi. A rozprávali to apoštolom. ^f ¹¹ Ale im sa tieto slová javili ako nezmysel a neverili im. ¹² No Peter vstal a bežal k hrobu. A keď sa nahol dnu, videl tam len plachty. I vrátil sa domov a čudoval sa, čo sa stalo. ^g

¹³ V ten istý deň išli dvaja z nich do dediny nazývanej Emauzy, ktorá bola od Jeruzalema vzdialená šesťdesiat stadií, ¹⁴ a zhovárali sa spolu o všetkom, čo sa stalo. ¹⁵ Ako sa tak zhovárali a vzájomne dohadovali, priblížil sa k nim sám Ježiš a išiel s nimi. ¹⁶ Ale ich očiam čosi prekážalo, aby ho spoznali. ^h ¹⁷ I spýtal sa ich: „O čom sa to cestou zhovárate?“ Zastali smutní ¹⁸ a jeden z nich, menom Kleopas, mu odpovedal: „Ty si azda jediný cudzinec v Jeruzaleme, ktorý nepozná udalosti, čo sa tam stali v týchto dňoch?“ ¹⁹ On sa ich spýtal: „Aké?“ Povedali mu: „No tie, čo súvisia s Ježišom Nazaretským, ktorý bol prorokým mužom mocným v čine i v slove pred Bohom a všetkým ľuďom;“ ⁱ ²⁰ ako ho veľkňazi a naši poprední muži vydali na trest smrti a ukrižovali. ²¹ A my sme dúfali, že on je ten, čo vykúpi Izrael. ^j A okrem toho všetkého plynie už tretí deň, odkedy sa to stalo. ²² Ešte aj niektoré z našich žien nás zmiatli: boli zavčas rána pri hrobe, ^k ²³ a keď nenašli jeho telo, prišli a tvrdili, že sa im dokonca zjavili anjeli, ktorí hovorili, že on žije. ²⁴ A niektorí z tých, čo boli s nami, odišli k hrobu a zistili, že je to tak, ako povedali aj ženy, ale jeho nevideli.“ ^l ²⁵ On im povedal: „Vy nerozumní a ťarbaví srdcom uveriť všetkému, čo hovoria proroci!“ ^m ²⁶ Azda nemal Mesiáš toto vytrpieť a tak vojsť do svojej slávy?“ ²⁷ Potom začal od Mojžiša a všetkých prorokov a vykladal im, čo sa naňho vo všetkých Písmach vzťahovalo. ⁿ

²⁸ A tak sa priblížili k dedine, do ktorej šli, a on predstieral, že ide ďalej. ²⁹ Ale oni naň naliehali: „Zostaň s nami, lebo sa zvečerieva a deň sa už schýlil ku koncu!“ Vošiel teda, aby zostal s nimi. ³⁰ A keď s nimi zaujal miesto pri stole, vzal chlieb, požehnal ho, lámal ho a podával im ho. ^o ³¹ Vtom sa im otvorili oči a spoznali ho. Ale on sa im stratil z očí. ³² Tu si povedali: „Azda nám ne-

horelo srdce, keď sa s nami cestou rozprával a vykladal nám Písma?“³³ A ešte v tú hodinu vstali, vrátili sa do Jeruzalema a našli zhromaždených Jedenástich a ďalších s nimi.³⁴ Tí im povedali: „Pán naozaj vstal z mŕtvych a zjavil sa Šimonovi.“³⁵ Aj oni porozprávali o udalostiach po ceste a ako sa im dal spoznať pri lámaní chleba.

³⁶ No kým o tom rozprávali, on sám si stal do stredu medzi nich a povedal im: „Pokoj vám.“³⁷ Vydesení a vystrašení si mysleli, že vidia ducha.³⁸ On im povedal: „Prečo ste znepokojení a prečo vznikajú pochybnosti vo vašich srdciach?“³⁹ Pozrite na moje ruky a nohy, že som to ja! Dotknite sa ma a presvedčte sa! Veď duch nemá mäso a kosti a ja, ako vidíte, mám.“⁴⁰ Ako to povedal, ukázal im ruky a nohy.⁴¹ Keď však tomu stále od radosti neverili a čudovali sa,^u povedal im: „Máte tu niečo na jedenie?“⁴² Oni mu podali kus pečenej ryby.⁴³ I vzal si ju a zjedol pred nimi.⁴⁴ Potom im povedal: „Toto sú slová, čo som vám povedal, keď som ešte bol s vami, že sa musí splniť všetko, čo je o mne napísané v Mojžišovom zákone, u prorokov a v Žalmoch.“⁴⁵ Vtedy im otvoril myseľ, aby porozumeli Písmam,^x⁴⁶ a povedal im: „Tak je napísané, že Mesiáš bude trpieť a tretieho dňa vstane z mŕtvych^y⁴⁷ a v jeho mene sa bude všetkým národom hlásať pokánie na odpustenie hriechov a začne sa od Jeruzalema.“⁴⁸ Vy ste toho svedkami.^a⁴⁹ Hľa, ja na vás zošlem, čo prisľúbil môj Otec. No vy zostaňte v meste, kým nebudete vystrojení mocou z výsosti.“^b⁵⁰ Potom ich vyviedol von až k Betánii, zdvihol ruky a požehnal ich.^c⁵¹ A keď ich žehnal, vzdialil sa od nich a vznášal sa do neba.⁵² Oni sa mu klaňali a s veľkou radosťou sa vrátili do Jeruzalema.^d⁵³ Stále boli v chráme a dobrorečili Bohu.

Poznámky

24,1-53

Zakončením evanjelia je správa o objavení prázdneho hrobu (24,1-12), o Ježišovom stretnutí s učeníkmi (24,13-35 a 24,36-49) a o jeho nanebovzatí (24,50-53). Objavenie hrobu a stretnutia s učeníkmi sú perikopy charakteristické aj pre ostatné evanjeliá. Lukáš však neberie na vedomie Markovu zmienku o zjavení vzkrieseného Ježiša v Galilei, ale sám utvorí vlastné jednotné veľkonočné svedectvo zjavení v Jeruzaleme a okolí, ktoré vykazuje umelecké usporiadanie do troch častí na spôsob triptychu. Spojitosť s pašiami a s celým evanjeliom je v ňom tesnejšia. Dôležité je, že evanjelium sa končí v meste a chráme, ktoré sú symbolmi židovského náboženstva. Text sa vyznačuje gradáciou, ktorá je zrejmá jednak v súvislosti so svedkami vzkrieseného a jednak v spojitosti s jeho zjaveniami. Svedectvo žien (24,1-12), potom svedectvo dvoch učeníkov (24,13-35) a nakoniec svedectvo Jedenástich (24,36-53), ktorí sú úradnými svedkami apoštolského kázania. Manifestácia Vzkrieseného je stále viac hmatateľná. Najprv sa odvodzuje zo znamení, ktorými sú prázdny hrob (24,3) a pruhy plátna (24,12) a zvestujú ho dvaja anjeli (24,4). Potom sám vzkriesený Ježiš nepoznaný kráča po boku dvoch učeníkov a v okamihu, keď je spoznaný, mizne im z očí (24,31). Nakoniec sa Ježiš dáva poznať učeníkom vo viditeľnej podobe, dokonca je pred nimi rybu (24,43) a vyzýva ich, aby sa ho dotkli (24,39). Opis Ježišovho nanebovzatia je Lukášovou jedinečnosťou. Ideovým jadrom tejto literárnej formy je rehabilitácia proroka – odvrhnutý prorok je Bohom prenesený na miesto jeho slávy. Keďže prorocká typológia je u Lukáša silne prítomná, evanjelista končí svoj príbeh opisom prenesenia proroka do Božej sféry – podľa vzoru nanebovzatia Eliáša v 2 Kr 2.

24,2

Zmienka o odvalenom kameni prekvapuje, pretože pri opise pohrebu Lukáš nijaký kameň nespomínal. Ide o vplyv Markovej správy na Lukáša (porov. Mk 15,46; 16,3-4).

24,3

Jedine Lukáš špecifikuje, že ženy telo Pána Ježiša nenašli (οὐχ εὑρον). Táto formulácia je inšpirovaná biblickými textami, ktoré opisujú prenesenie niektorých hrdinov, najmä Enocha (Gn 5,24 „nenašiel sa“) a Eliáša (2 Kr 2,17 „nenašli ho“). Veta o nenájdení Ježišovho tela je signálom, že jeho telo je Bohom prenesené do neba – hoci sa naratívne táto udalosť odohrá až na konci kapitoly.

24,4

Opis príchodu a výzoru dvoch mužov pripomína objavenie sa anjelov pri pastieroch v 2,9. Pod dvoma mužmi Lukáš má asi na mysli dvoch anjelov (porov. 24,23).

24,6

Muži v hrobe nehovorili o Ježišom zjavení v Galilei, ale pripomínajú, čo v Galilei povedal.

24,7

Anjeli parafrázujú Ježišove predpovede o svojom umučení a vzkriesení, najmä 9,22 a 9,44, a pripomínajú ich ženám.

24,10

Jedine Lukáš menuje pri hrobe aj Janu, manželku Chúzu (porov. 8,3).

24,11

Slovom λῆρος („nezmysel, blúznenie, táraniny“) apoštoli označujú správu žien o návšteve hrobu. V gréčtine toto slovo vyjadrovalo napr. nezrozumiteľnú reč tých, čo mali horúčku.

24,12

Participium παρακύψας („nahol sa [dnu]“) sugeruje, že Peter do hrobu nevchádza, len pozoruje jeho obsah zvonku. Spojenie τὰ ὀθόνια μόνα („len plachty“) definuje objekt, ktorý Peter vidí v hrobe – ide jedine o pohrebné plachty bez Ježišovho tela. Petrova reakcia spočíva v čudovaní sa (θαυμάζων) – ani Peter nerozumie zmyslu prázdneho hrobu. Je tu veľká podobnosť s Jn 20,3-10, ale bez učeníka, ktorého Ježiš miloval, pričom však bude neskôr záhadné množné číslo vo v. 24: „Niektorí z našich odišli k hrobu.“

24,13

Pre Lukášových súčasníkov bolo zrejmé, kde sa nachádzali Emauzy (Εμμαούς). Boli 60 stádií (približne 11 km) vzdialené od Jeruzalema. Celkovo boli identifikované až 4 lokality. Pri identifikovaní lokality sa aktuálne preferuje dedina *el-Qubeibe* (arab. „kupolka“).

24,16

Veta οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο (dosl. „ich oči boli držané“) vyjadruje, že očiam učeníkov čosi prekážalo pri spoznaní Ježiša. K takejto formulácii

sa nakláňa navrhovaný preklad. Nie je vylúčené, že môže ísť o *passivum divinum* – Boh nedovolil, aby učeníci Ježiša hneď spoznali.

24,18

Meno Κλεοπάς – Kleopas je skratka mena Κλεόπατρος („významný otec“). Nie je to Κλωπᾶς Kleofáš z Jn 19,25. Títo dvaja učeníci patrili azda do okruhu 72 učeníkov. Bola snaha určiť identitu aj druhého učeníka, pre niektorých to bol Peter, pre iných Natanael alebo spoločník s menom Emauz a dokonca sa hovorilo aj o žene Kleopasa. Sloveso παροικέω naznačuje, že Ježiš bol v Jeruzaleme iba návštevníkom – cudzincom. Podľa učeníkov je jediný, kto nevie o uplynulých udalostiach.

24,19

Charakterizácia Ježiša ako proroka je pre Lukáša typická.

24,21

Spojenie σὺν πᾶσιν τούτοις – podobne ako ἐν πᾶσι τούτοις v 16,26 – znamená „okrem toho“.

24,25

Osobitná formulácia πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν má možno zmysel „uveriť na základe všetkého (čo hovorili proroci)“.

24,26

Imperfektum ἔδει „musel“ vyjadruje nevyhnutnosť Ježišovho utrpenia v súlade s Božím plánom.

24,27

Sloveso διερμήνευσεν („vykladal“) definuje Ježišovu akciu ako vysvetlenie toho, že udalosti jeho života (a smrti) boli naplnením SZ Písem.

24,28

Sloveso προσποιέω + inf znamená „predstierať (niečo)“.

24,31

Lámanie chleba vedie učeníkov k spoznaniu Ježiša, lebo im pripomína udalosť rozmnoženia chleba v 9,12-17. Ježišovo zmiznutie formuluje veta ἄφαντος ἐγένετο (dosl. „stal sa neviditeľným“), podobne ako v 2 Mach 3,34, kde opisuje zmiznutie nebeských poslov. To sugeruje Lukášov zámer predstaviť Ježiša ako nebeskú bytosť, ktorá sa zjavuje učeníkom na ceste.

24,32

Horiace srdce (ἡ καρδία καιομένη) je metafora pre nadšenie alebo oduševnenie.

24,34

Lukáš neoznamuje nič o okolnostiach zjavenia Šimonovi. Veta je súčasťou skorej vyznávateľskej tradície o zjaveniach Zmŕtvychvstalého, akú obsahuje prvé literárne svedectvo v 1 Kor 15,5, kde sa zjavenie Kéfasovi uvádza ako prvé.

24,36

Sloveso ἔσται („postavil sa, stal si“) symbolizuje Ježišovo vzkriesenie.

24,43

Ježišovo jedenie pred učeníkmi je ďalším potvrdením jeho vzkriesenia, ktoré zároveň robí z učeníkov jeho svedkov.

24,47

Sloveso κηρυχθῆναι vyjadruje, že hlavnou úlohou učeníkov bude hlásanie odpustenia. To sa začne v Jeruzaleme a rozšíri sa k všetkým národom.

24,49

Podstatné meno ἐπαγγελία („prisľub“) je metonymum pre prisľúbenú vec a δύναμις („moc, sila“) metonymum pre Ducha Svätého. Ježišove posledné slová obsahujúce výraz „môjho Otca“ podčiarkujú Ježišovo synovstvo.

24,50

Zodvihnutie rúk je gesto, ktoré sprevádza požehnanie (napr. Lev 9,22), a požehnanie odchádzajúceho hrdinu patrí k žánru rozlúčkovej reči podľa SZ (napr. Gn 49,28; Dt 33,1).

24,52

Poklona učeníkov (προσκυνήσαντες) musí byť interpretovaná vo svetle 4,8, kde Ježiš cituje Dt 6,13; 10,20: týmto gestom učeníci definitívne uznávajú Ježiša za Boha a adresujú mu poklonu, ktorá patrí výlučne Bohu.

24,53

Návrat učeníkov do chrámu evokuje začiatok evanjelia, ktorý sa tiež odohral v chráme, keď sa anjel zjavuje Zachariášovi. Zmienka o učeníkoch v posled-

nom verši Lukášovho evanjelia naznačuje pokračovanie ich príbehu v Skutkoch apoštolov. Učeníci sa s radosťou vracajú do Jeruzalema a chvália Boha.

Intertextové prepojenia

- a. [24,4]
2,9; 2 Mach 3,26; Sk 1,10
- b. [24,5]
Zjv 1,18
- c. [24,7]
9,22.44; 17,25; 18,32-33; Mt 16,21; 17,22-23; Mk 8,31; 9,31
- d. [24,8]
Jn 2,22
- e. [24,9-11]
24,22-23; Mt 28,8; Mk 16,10-11; Jn 20,18
- f. [24,10]
8,2-3; Mk 15,40-41; 16,1.9
- g. [24,12]
Jn 20,3-10
- h. [24,16]
Jn 20,14; 21,4
- i. [24,19]
7,16; 21,11.46; Jn 4,19; 6,14; 7,40; 9,17; Sk 3,22-23
- j. [24,21]
2,38; Iz 41,14; 43,14; 44,24; Hebr 9,12
- k. [24,22-23]
24,1-11; Mt 28,1-8; Mk 16,1-8; Jn 20,1-2.11-13
- l. [24,24]
24,12; Jn 20,3-10
- m. [24,25-26]
9,22.44-45; 18,31-34; 24,11.44; Mt 16,21; 17,22-23; Mk 8,31; 9,31
- n. [24,27]
24,44-46; Sk 3,18.22-25; 8,30-35; 17,2-3; 26,22-23; 1 Pt 1,10-11
- o. [24,30]
9,16; 22,19; Jn 21,13
- p. [24,34]
1 Kor 15,4-5
- q. [24,36-43]
Sk 10,40-41; 1 Kor 15,4-5
- r. [24,36]
Mt 28,16-17
- s. [24,37]
Mt 14,26

- t. [24,40]
1 Jn 1,1
- u. [24,41]
24,11; Sk 12,14
- v. [24,41-43]
Jn 21,5.9-13; Sk 1,4; 10,41
- w. [24,44]
18,31; 24,26-27; Mt 16,21; Jn 5,39.46
- x. [24,45]
Jn 12,16; 20,9
- y. [24,46]
9,22; 18,31-33; 24,26; Iz 53; Oz 6,2
- z. [24,47]
Mt 28,19-20; Mk 16,15-16; Sk 1,8; 2,38; 3,19; 5,31; 17,30
- a. [24,48]
Sk 1,8.21-22; 2,32; 3,15; 4,20; 5,32; 10,41; 13,31
- b. [24,49]
Jn 14,26; 16,7; 20,22; Sk 1,4-5; 2,1-4
- c. [24,50-51]
Sk 1,2.9-11
- d. [24,52-53]
Mt 28,17; Sk 1,12-14

Konzultovaná literatúra

- BROWN, R. E.: An Introduction to the New Testament. New York: Doubleday 1997.
- DILLON, R. J.: The Hymns of Saint Luke: Lyricism and Narrative Strategy in Luke 1-2. Washington: Catholic Biblical Association 2013.
- FARKAŠ, P.: Naratívne umenie Evanjelistu Lukáša. Bratislava – Nitra: Univerzita Komenského v Bratislave, Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta 2007.
- FITZMYER, J. A.: The Gospel According to Luke I-IX: Introduction, Translation, and Notes (The Anchor Bible, Vol. 28). New York: Doubleday 1982.
- GOODING, D.: Lukášovo evangelium. Praha: Návrat domů 1994.
- JOHNSON, L. T.: Evangelium podle Lukáše (Sacra Pagina 3). Kostelní Vydří: Karmelitánské vydavatelství 2005.
- MAREČEK, P.: Evangelium podle Lukáše. Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK v Praze 2018.
- MÜLLER, P.-G.: Evangelium sv. Lukáše (Malý stuttgartský komentář. Nový zákon 3). Kostelní Vydří: Karmelitánské vydavatelství 1998.
- PANCZOVÁ, H.: Grécko-slovenský slovník: Od Homéra po kresťanských autorov. Bratislava: Lingea 2012.
- RADERMAKERS, J. – BOSSUYT, P.: Lettura pastorale del Vangelo di Luca. Bologna: Edizione Dehoniane 1983.
- SABOURIN, L.: L'Évangile de Luc: introduction et commentaire. Roma: Editrice Pontificia Università Gregoriana 1985.
- SCHÜRMANN, H.: Das Lukasevangelium. Kommentar zu Kap. 1, 1 – 9, 50. Freiburg-Basel-Wien: Herder 1969.
- WOLTER, M.: Das Lukasevangelium. Tübingen: Mohr Siebeck 2008.

Róbert Lapko (ed.)

Lukášovo evanjelium. Nový preklad a krátky komentár

Vydavatelja: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV

Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

Prvé vydanie.

Miesto vydania: Bratislava

Rok vydania: 2020

Počet strán: 168

Návrh obálky: Matúš Imrich, SSL.

Publikácia patrí k výsledkom riešenia projektu

APVV-16-0514: Terminologické diskurzy a špecifiká biblických jazykov vzhľadom na preklady Biblie do slovenčiny

Pre Slavistický ústav Jána Stanislava SAV

a Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta

vydalo (v e-book formáte) vydavateľstvo POSTOJ MEDIA, s. r. o.

Elektronická verzia

ISBN 978-80-89994-33-5

EAN 9788089994335

Centra pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta vyšli:

1. *Amoris laetitia* – Očami teológov. Róbert Lapko (ed.). 2017
2. *Lingua Latina Biblica*. Vysokoškolská učebnica biblickej latinčiny. Anabela Katreničová, Róbert Lapko. 2017
3. Martin Luther po päťsto rokoch. Zborník z vedeckej konferencie. Róbert Lapko (ed.). 2018
4. Biblia a mládež. Mladí ľudia, viera a rozlišovanie povolania. Zborník z vedeckej konferencie. Róbert Lapko (ed.). 2018
5. *Jánovo evanjelium*. Nový preklad a krátky komentár. Róbert Lapko (ed.). 2019